

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : जजमि २०१९/प्र.क्र.१३८ /पापु-१०(०७)
जी. टी. हॉस्पिटल आवार, नवीन मंत्रालय, मुंबई - ४०० ००१
दिनांक : ०४ सप्टेंबर, २०२०

वाचा:

१. केंद्र शासनाच्या जल जीवन मिशनच्या कार्यरत मार्गदर्शक सूचना दि. २५.१२.२०१९
२. शासन निर्णय क्र. ग्रापापु-२०१८/प्र.क्र. ४०/पापु.-१० दि. ०७.०८.२०१८
३. शासन निर्णय क्र. ग्रापाधो-११०९/प्र.क्र. १०४(अ)/पापु.-०७ दि. १७.०३.२०१०
४. (शासन निर्णय क्र. ग्रापाधो-२०१८/प्र.क्र. १७१/पापु.-०७ दि. ११.०२.२०१९
५. शासन निर्णय क्र. ग्रापापु-२०१८/प्र.क्र. ४०/पापु.-१० दि. १६.०८.२०१९
६. शासन निर्णय क्र.जजीमि /०६२०/प्र.क्र. २०/पापु.-०७ दि. ३०.०६.२०२०

प्रस्तावना:-

सन २००९-१० पासून केंद्र शासन पुरस्कृत सुरु असलेला राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम जल जीवन मिशनमध्ये समाविष्ट करून, पुनर्रचना करण्याचे केंद्र शासनाने ठरविले आहे. यानुसार ग्रामीण भागातील सर्व कुटुंबांना सन २०२४ पर्यंत “हर घर नल से जल” (FHTC-Functional Household Tap Connection) प्रमाणे पाणी पुरवठा करण्यास शासन कटिबद्ध आहे. सन २०२४ पर्यंत राज्यातील ग्रामीण भागातील प्रत्येक घरात वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे दरडोई किमान ५५ लिटर प्रती दिन, गुणवत्तापूर्ण पाणी पुरवठा करणे हे जल जीवन मिशनचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे.

या अंतर्गत प्रत्येक ग्रामीण व्यक्तीस, स्वयंपाकासाठी आणि घरगुती वापरासाठी शुद्ध व पुरेसा आणि शाश्वत पाणी पुरवठा सर्वकाळ आणि सर्व परिस्थितीत सोयीच्या ठिकाणी उपलब्ध करून देणे हे उद्दिष्ट आहे. यात फक्त योजना पूर्ण करणे एवढाच ऊद्देश नसून कार्यक्षम पाणी पुरवठ्याची एक शाश्वत सेवा उपलब्ध करणे हा त्यामधील प्रमुख गाभा आहे. केंद्र शासनाच्या कार्यरत मार्गदर्शक सूचनांनुसार जल जीवन मिशनची राज्यात अंमलबजावणी करणे आणि मिशन अधिकाधिक परिणामकारक होण्याकरिता सध्या अस्तित्वातील अंमलबजावणीसाठीच्या प्रचलित कार्य पध्दती व निकषांमध्ये सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

- (१) राज्य मंत्रीमंडळाच्या दि. ८.०७.२०२० रोजी झालेल्या बैठकीत राज्यात केंद्र शासन प्रणित जल जीवन मिशन राबविण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. यानुसार राज्यातील ग्रामीण भागातील प्रत्येक कुटुंबाला सन २०२४

पर्यंत, वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे दरडोई किमान ५५ लिटर प्रती दिन, गुणवत्तापूर्ण पाणी पुरवठा करण्याचे लक्ष्य आहे. सदर जल जीवन मिशन ५०:५० टक्के केंद्र व राज्य हिश्याने राबविण्यात येईल.

(२) उद्दिष्ट :

जल जीवन मिशनअंतर्गत, सन २०२४ पर्यंत राज्याच्या ग्रामीण भागातील प्रत्येक कुटुंबास घरगुती कार्यात्मक नळ जोडणीद्वारे विहित गुणवत्तेचे पाणी प्रती माणसी प्रती दिन किमान ५५ लिटर या प्रमाणात उपलब्ध करून देणे अपेक्षित आहे.

(३) कृती आराखडा :

३.१) जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्यातील ग्रामीण भागातील प्रत्येक कुटुंबाला पिण्याच्या पाण्याची सुरक्षा (Drinking water security) देण्यासाठी प्रत्येक घरात कार्यात्मक नळ जोडणीद्वारे पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा करण्यात येणार आहे. पिण्याच्या पाण्याची गुणवत्ता ही किमान भारतीय दर्जा - BIS : १०५०० अशी असावी असे अपेक्षित केले आहे.

३.२) राज्यातील प्रत्येक घराला कार्यात्मक घरगुती नळ जोडणीद्वारे (Fuctional Household Tap Connections) पाणी पुरवठा करण्यासाठी बेस लाईन सर्वेक्षण करून पुढील ४ वर्षांचे नियोजन करण्यात यावे.

३.३) जल जीवन मिशनअंतर्गत प्रत्येक कुटुंबांस सन २०२४ पर्यंत घरगुती नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा सुविधा उपलब्ध करून द्यावयाची आहे. यानुसार गाव कृती आराखडा (VAP), जिल्हा कृती आराखडा (DAP) व राज्य कृती आराखडा (SAP) तयार करावा. सदर कृती आराखडयामध्ये द्यावयाच्या नियोजित घरगुती नळ जोडण्याचे व त्याकरिता आवश्यक असणाऱ्या निधीचे त्रैमासिक व वार्षिक नियोजन यांचा समावेश असावा. गाव कृती आराखडा तयार करण्यासाठी अंमलबजावणी सहाय्य संस्था (ISA), ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग/उपविभाग किंवा महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांची मदत घेण्यात यावी.

(४) जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांची अंमलबजावणी :

जलजीवन मिशनमध्ये पुढील प्रकारच्या योजनांचा समावेश करावा.

४.१) ज्या योजना राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम (NRDWP) अंतर्गत सुरु आहेत, अशा योजनांची सुधारणात्मक पुनर्जोडणी (Retrofitting) किमान ५५ LPCD प्रमाणे करून कार्यात्मक घरगुती नळ जोडणी करणे. तसेच ज्या गावांमध्ये स्टँड पोस्ट नळ पाणी पुरवठा योजना आहेत, अशा गावांमध्ये स्टँड पोस्टपासून प्रत्येक कुटुंबापर्यंत/घरापर्यंत घरगुती कार्यात्मक घरगुती नळजोडणी देण्यासाठी पूर्वीच्या योजनांची सुधारणात्मक पुनर्जोडणी (Retrofitting) करणे.

- ४.२) पूर्ण झालेल्या योजनांच्या बाबतीत ४० LPCD ऐवजी किमान ५५ LPCD पाणीपुरवठा करण्याच्या अनुषंगाने अशा योजनांची सुधारणात्मक पुनर्जोडणी (Retrofitting) करणे.
- ४.३) ज्या गावांमध्ये पिण्यायोग्य मुबलक भूजल (किंवा अन्य पर्यायाद्वारे) उपलब्ध आहे, अशा गावांमध्ये स्वतंत्र योजना घेणे.
- ४.४) ज्या गावांमध्ये मुबलक भूजल (किंवा अन्य पर्यायाद्वारे) पाणीसाठा उपलब्ध आहे, मात्र पाण्याची गुणवत्ता योग्य नाही, अशा गावांमध्ये जल शुद्धीकरणाच्या प्रकल्पासह स्वतंत्र योजना घेणे.
- ४.५) ज्या गावांमध्ये पाण्याचे प्रमाण कमी आहे, अशा गावांसाठी प्रादेशिक/ अनेक गाव योजना (Water Grid) घेणे.
- ४.६) आदिवासी भागात नळ पाणीपुरवठा सोय नसलेल्या आदिवासी गावे/ वाड्या/ पाडे यांना कायमस्वरूपी पाणी पुरवठा करून प्रत्येक घरात कार्यात्मक नळजोडणीद्वारे पाणी पुरवठा करणे , जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार शासकीय आश्रमशाळा, अनुदानित आश्रमशाळा, शासकीय वसतिगृहे, अंगणवाडी इत्यादी करिता सदर योजनेतून नळ जोडणी देणे. तसेच एकाकी/आदिवासी वाडी/पाड्यांकरीता सौर ऊर्जा आधारित नळ पाणी पुरवठा योजना राबविणे
- ४.७) दलित वस्तीमधील सर्व घरांना कार्यात्मक नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा देणे व योजनेच्या लाभार्थ्यांची स्वतंत्र माहिती ठेवणे.

(५) जल जीवन मिशनची नवीन अंमलबजावणी कार्यपद्धती :

- ५.१) पाणीपुरवठा योजनांच्या विशिष्ट उपांगाचे (पाण्याची टाकी, पंप हाऊस ईत्यादी) संभाव्य संकल्प चित्र आराखडे व त्यांची अंदाजपत्रके (भौगोलिक क्षेत्र आणि तेथील भौगोलिक परिस्थितीनुसार) राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनकडून तयार करून उपलब्ध करून देण्यात येतील. त्याप्रमाणे सर्व यंत्रणांनी या आराखड्यानुसार पुढील कार्यवाही करावी.
- ५.२) पाणीपुरवठा योजनेसाठी लागणाऱ्या दर्जेदार (भारतीय मानांकनाप्रमाणे) बांधकाम व अभियांत्रिकी साहित्य/यंत्रसामुग्रीचा (पाईप, विद्युत पंप, वॉल्व्हस, सिमेंट, स्टील वगैरे) आवश्यकतेप्रमाणे दरकरार करणे /एजन्सी नेमणे ई. कार्यवाही राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनद्वारे करण्यात येईल. या दरपत्रकावर आधारित अंदाजपत्रके व आराखडे सर्व यंत्रणांनी करावेत.
- ५.३) राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनच्या कार्यकारी समितीमार्फत पाणीपुरवठा योजनांच्या जलद अंमलबजावणीसाठी मध्यवर्ती निविदा प्रक्रियेद्वारे नामांकित बांधकाम संस्था व पुरवठादार यांचे जिल्ह्यांसाठी पॅनेल तयार करण्यात येईल. जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन या पॅनेलमधून पाणीपुरवठा योजना करण्यासाठी एका योजनेकरीता एका संस्थेची निवड करेल. मात्र ग्राम पातळीवरील

योजनांसाठी अशी निवड करताना जिल्हा समिती, ग्राम पाणी समितीला विश्वासात घेऊन/ विचारविनिमय करून अंमलबजावणी संस्थेची निवड करेल.

५.४) जिल्ह्यातील पाणीपुरवठा योजनांसाठी प्रशासकीय मान्यता देण्यासंदर्भात राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनकडून जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनला वित्तीय मर्यादेचे अधिकार प्रदान केले जातील.

५.५) पाणी पुरवठा योजनेच्या अंमलबजावणी दरम्यान आणि अंतिम देयक अदायगी करण्यापूर्वी जल जीवन मिशन च्या मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे त्रयस्थ संस्थेमार्फत तपासणी करण्यात येईल. राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनच्या कार्यकारी समितीमार्फत नेमलेल्या त्रयस्थ तपासणी संस्थांचे पॅनेल मधील संस्थांमार्फत जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनकडून या गावांच्या योजनांची त्रयस्थ तपासणी करण्यात येईल.

५.६) स्वतंत्र योजनेसाठी जास्तीत जास्त १८ महिन्यांचा व अनेक गाव योजनांसाठी ३६ महिन्यांचा कालावधी अनुज्ञेय राहिल. ज्या योजना पूर्ण करण्यास ३ वर्षांचा कालावधी लागणार आहे, अशा योजनांचे कार्यादेश/कार्यरंभ आदेश/करार (Contract) अंमलबजावणीकरिता मार्च २०२१ पूर्वी देण्यात यावेत. ज्या योजना पूर्ण करण्यास २ वर्षांचा कालावधी लागणार आहे, अशा योजनांचे कार्यादेश/कार्यरंभ आदेश/करार (Contract) अंमलबजावणीकरिता मार्च २०२२ पूर्वी देण्यात यावेत, यानुसार गाव कृती आराखडा (VAP) व जिल्हा कृती आराखडा (DAP) तयार करण्यात यावा.

(६) जल जीवन मिशनसाठी संस्थात्मक यंत्रणा :

जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचना दिनांक २५.१२.२०१९ रोजी केंद्र शासनाने प्रसिध्द केल्या आहेत हा एक कालमर्यादित कार्यक्रम आहे. विहित कालावधीत उद्दीष्टपूर्ती करण्याचे लक्ष्य असल्याने यासाठी मजबूत चार स्तरीय संस्थात्मक संरचना तयार करण्यात आली आहे. ती अशी:-

- १) राष्ट्रीय स्तरावर “राष्ट्रीय जल जीवन मिशन” (NJJM)
- २) राज्य स्तरावर राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन (SWSM)
- ३) जिल्हा स्तरावर जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन (DWSM)
- ४) ग्राम पातळीवर ग्रामीण पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती (VWSC).

याअनुषंगाने राज्यात खालीलप्रमाणे संस्थात्मक यंत्रणा निर्माण करण्यात येत आहेत.

६.१. राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन (SWSM)

६.१.१ पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभागातील योजनांसाठी या विभागामार्फत दिनांक १०.०२.२०१० रोजी संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० अंतर्गत राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनची नोंदणी करण्यात आली आहे. या मिशनमध्ये राज्याचे मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली शिखर समिती आहे. जल

जीवन मिशन व स्वच्छताविषयक कार्यक्रमांचे राज्यातील नियोजन, अंमलबजावणी, संनियंत्रण याबाबत संपूर्ण जबाबदारी व अधिकार राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनला आहेत. जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनला कार्य करण्याचे संपूर्ण अधिकार आहेत. राज्य पाणी आणि स्वच्छता मिशनला (SWSM) जल जीवन मिशनसाठी कार्यान्वयन यंत्रणा म्हणून केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्यवाही करण्यासाठी प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

६.१.२ राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनसाठी मनुष्यबळ

अ) भारतीय प्रशासकीय सेवा संवर्गातील सचिव दर्जाचे “जल जीवन मिशन संचालक” हे पद नव्याने निर्माण करण्यात येत आहे. मिशन संचालक हे राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनच्या कार्यकारी समितीचे सदस्य सचिव व मिशन संचालक म्हणून काम करतील. शासन निर्णय क्र.ग्रापाधो/१११० प्र.क्र. १७८/पापु ०७ दिनांक १२ मार्च, २०१२ अन्वये पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्थेची (WSSO) स्थापना करण्यात आली होती. आता केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार ही संस्था राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनमध्ये विलीन करण्यात येत आहे. या संस्थेमध्ये ३० पदे कंत्राटी पद्धतीने तर २६ पदे प्रतिनियुक्तीने भरण्यात आली आहेत.

सदर अस्तित्वात असलेली ५६ पदे कमी करून व केंद्र शासनाच्या जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचना लक्षात घेऊन जल जीवन मिशन करीता एकूण ३९ पदे घेण्यात येणार असून ही प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येतील. या प्रस्तावित ३९ पदांपैकी २६ प्रतिनियुक्तीची पदे सध्या (पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्थेममध्ये) मध्ये मंजूर असून त्याव्यतिरिक्त १३ पदे मिशनच्या कालावधीकरीता नव्याने निर्माण करण्यात आलेली आहेत. त्यांचा गोषवारा परिशिष्ट १ मध्ये देण्यात आला आहे. प्रतिनियुक्तीच्या पदांच्या वेतन व अनुषंगिक बाबींचा वार्षिक खर्च जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्य शासनाला करावा लागणार असल्याने प्रतिनियुक्तीच्या पदांच्या वेतन व भत्त्यापोटी येणाऱ्या खर्चाकरीता राज्य हिश्याच्या निधीमध्ये आवश्यक ती वार्षिक तरतूद करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार केंद्र शासनाने सूचविलेल्या मनुष्यबळाव्यतिरिक्त आवश्यकतेप्रमाणे अन्य मनुष्यबळ संस्थेस बाह्य संस्थेद्वारे उपलब्ध करून घेता येईल. केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार, मिशनच्या कालावधीत मिशनसाठी आवश्यक असलेली राज्य/जिल्हा/तालुका स्तरावरील पदे बाह्ययंत्रणेमार्फत भरण्यावावतचे अधिकार राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनच्या शिखर समितीला प्रदान करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तथापि या पदावरील खर्च हा जलजीवन मिशन अंतर्गत प्राप्त होणा-या सहायकृत बाबींसाठी असलेल्या निधीच्या प्रमाणाच्या मर्यादेत राहणे आवश्यक राहिल.

ब) राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमान्तर्गत विभागाच्या पातळीवर हाताळण्यात येणारे कामकाज/विषय राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनमार्फत हाताळण्यात येणार असल्याने विभागातील संबंधित ४ कार्यासनांपैकी ३ कार्यासने मिशनअंतर्गत काम करतील. ही तीन कार्यासने ठरविण्याचा अधिकार विभागाच्या अप्पर मुख्य सचिवांना राहिल. या तीन कार्यासनांतर्गत १ मुख्य अभियंता तथा विशेष कार्य अधिकारी, १ अवर सचिव, ३ कक्ष अधिकारी, ३ सहायक कक्ष अधिकारी व ३ लिपिक याप्रमाणे अधिकारी/कर्मचारी हे मिशनअंतर्गत काम करतील. वरील अधिकारी/कर्मचाऱ्यांचे वेतन व अनुषंगिक भत्ते याबाबतची कार्यवाहीसद्य स्थितीप्रमाणे विभागाच्या आस्थापनेवरच होईल.

६.२ जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन (DWSSM)

जिल्ह्यातील जल जीवन मिशनच्या संपूर्ण अंमलबजावणीसाठी जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन जबाबदार असेल. महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६१ च्या कलम ७९(अ) नुसार प्रत्येक जिल्हा परिषदेमध्ये स्थापन केलेल्या जिल्हा जल व्यवस्थापन व स्वच्छता समितीला जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन म्हणून कार्य करण्यास या विभागाच्या दिनांक ७.०९.२०११ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली आहे. तथापि केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचना विचारात घेता जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनची नव्याने खालीलप्रमाणे पुनर्रचना करण्यात येत आहे.

६.२.१ जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनचे जिल्हाधिकारी हे अध्यक्ष असतील व संबंधित जिल्हा परिषदेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी हे सह अध्यक्ष असतील.

तसेच आरोग्य विभाग, शिक्षण विभाग, प्रकल्प संचालक, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, जलसंपदा विभाग, जलसंधारण विभाग, कृषी विभाग, वन विभाग, तसेच माहिती व जनसंपर्क या विभागाचे त्या जिल्ह्याचे प्रमुख अधिकारी या मिशनचे सदस्य असतील. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण व भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांचे जिल्ह्यातील प्रमुख अधिकारी हे या मिशनचे सदस्य असतील. पाणीव्यवस्थापन, समाजविकास, सामाजिक आरोग्य या क्षेत्रातील नामांकित व्यक्ती तसेच स्थानिक खासदार, आमदार यांना या मिशनवर मानद सदस्य म्हणून घेता येईल. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा हे या मिशनचे सदस्य सचिव असतील.

६.२.२ जल जीवन मिशन चे जिल्हास्तरीय आराखडे, जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन च्या मान्यतेनंतर, त्या जिल्ह्याचे मा. पालकमंत्री यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हास्तरीय समितीसमोर सादर करण्यात येतील. या समितीमध्ये त्या जिल्ह्यांमधील सर्व मंत्री, तसेच मा. पालकमंत्री यांनी नेमलेले ३ आमदार हे सदस्य असतील. या समितीच्या सहमती नंतर सदर आराखडे हे राज्य स्तरावरील समिती पुढे मान्यतेसाठी ठेवण्यात येतील. राज्यपातळीवर मा.मंत्री (पाणीपुरवठा व स्वच्छता), मा. राज्यमंत्री (पाणीपुरवठा व

स्वच्छता), अप्पर मुख्य सचिव (पाणीपुरवठा व स्वच्छता) व मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन यांची समिति (राज्यस्तरीय योजना मंजुरी समितीच्या मान्यतेनंतर) आराखड्यांना अंतिम मान्यता देईल.

६.२.३ जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन करिता मनुष्यबळ पुढीलप्रमाणे असेल:-

- अ) सध्या प्रत्येक जिल्हा परिषदेमध्ये कंत्राटी मनुष्यबळासह पाणी व स्वच्छता कक्ष कार्यरत आहे. या विभागाचा शासन निर्णय क्र.जस्वप्र-०२१४/प्र.क्र.३४/पापु-११, दिनांक १७.०२.२०१४ अन्वये या कक्षामध्ये १ उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, १ कार्यालय अधीक्षक, १ लेखाधिकारी, १ लिपिक याप्रमाणे प्रत्येक जिल्ह्यास ४ पदे याप्रमाणे राज्यातील ३४ जिल्हा परिषदांमध्ये एकूण १३६ पदे प्रतिनियुक्तीची आहेत. सध्या या पदांच्या वेतनावरील खर्च जलस्वराज्य टप्पा-२ मधून भागविला जातो. जल जीवन मिशनसाठी ही पदे आवश्यक असल्याने १ उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, १ लेखाधिकारी, १ कार्यालय अधीक्षक व १ लिपिक याप्रमाणे जिल्हा परिषद स्तरावर प्रत्येकी ४ पदे (एकूण १३६) जल जीवन मिशनसाठी पुढे चालू ठेवण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणीपुरवठा व स्वच्छता) हे जिल्हा प्रकल्प संचालक म्हणून काम पाहतील. या पदांच्या वेतन/भत्त्यापोटी येणारा वार्षिक खर्च जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्य शासनाला करावा लागणार असल्याने प्रतिनियुक्तीच्या पदांच्या वेतन व भत्त्यापोटी येणाऱ्या आवश्यक त्या वार्षिक खर्चास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.
- ब) त्याच प्रमाणे जिल्हा स्तरावरील व तालुकास्तरावरील सद्य स्थितीत कार्यरत असलेले कार्यकारी अभियंता (ग्रामीण पाणीपुरवठा) आणि उपअभियंता (ग्रामीण पाणीपुरवठा) यांच्या आस्थापनेवरील एकूण अधिकारी/कर्मचारी हे जल जीवन मिशनचा भाग म्हणून काम करतील. वरील अधिकारी/कर्मचाऱ्यांचे वेतन व अनुषंगिक भत्ते सद्य स्थितीप्रमाणे विभागाच्या आस्थापनेवरच होईल.
- क) जल जीवन मिशन अंतर्गत जिल्ह्यातील कामाची व्याप्ती विचारात घेऊन खालीलप्रमाणे मनुष्यबळ निर्माण करण्यात येत आहेत .

१.) प्रकल्प व्यवस्थापक- (तांत्रिक, आर्थिक, नियंत्रण)	-	३
२.) समन्वयक, माहिती, शिक्षण संवाद	-	१
३.) समन्वयक, मनुष्यबळ विकास बळकटीकरण व प्रशिक्षण	-	१
४.) समन्वयक, अंमलबजावणी सहाय संस्था	-	१
५.) समन्वयक, एकात्मिक माहिती विकास प्रणाली	-	१
६.) समन्वयक, पाणी गुणवत्ता	-	१
एकूण	-	८

तसेच जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार मिशनच्या कालावधीत (जिल्हा/गट स्तरावर) बाह्ययंत्रणेमार्फत आवश्यक मनुष्यबळ घेण्याचे अधि कार राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनला असतील. मात्र त्याचा खर्च हा जलजीवन मिशन अंतर्गत प्राप्त होणा-या सहायकृत बाबींसाठी तरतुदीच्या प्रमाणाच्या मर्यादेत राहणे आवश्यक राहिल.

६.३ ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती (VWSC)-

ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५९ अंतर्गत स्थापित ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीचे पदसिद्ध अध्यक्ष सरपंच असून ग्रामसेवक पदसिद्ध सदस्य सचिव आहेत. ही समिती जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे कार्यान्वित नळजोडणीद्वारे पाणीपुरवठा करण्यासाठी योजनांचे नियोजन, अंमलबजावणी आणि देखभाल दुरुस्ती करेल. ग्राम पाणीपुरवठा व्यवस्थापनासाठी ग्रामपंचायत स्तरावर जल जीवन मिशन आणि सार्वजनिक वित्तिय व्यवस्थापन प्रणाली (PFMS) च्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार बँक खाते असेल आणि जल जीवन मिशन आणि सार्वजनिक वित्तिय व्यवस्थापन प्रणाली (PFMS) च्या मार्गदर्शक सूचनां आणि ग्रामपंचायत लेखा संहितेनुसार त्याचे आर्थिक व्यवहार करण्यात येतील. ही समिती जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे काम करेल.

ग्राम पाणीपुरवठा समितीची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या ठळक बाबी पुढीलप्रमाणे आहेत:-

- १) गावातील सर्व कुटुंबांना घरगुती नळ जोडणी देण्याची संपूर्ण जबाबदारी ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती ची असेल.
- २) गाव कृती आराखडा तयार करणे, गावातील गाव अंतर्गत (In village) पाणीपुरवठा योजनांचे नियोजन, रचना, अंमलबजावणी, देखभाल-दुरुस्ती इ. ची जबाबदारी ही ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती ची असेल.
- ३) राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनकडून मध्यवर्ती निविदा प्रक्रियेनुसार निवडण्यात आलेल्या संस्थांकडून/पुरवठादारांकडून बांधकाम सेवा/वस्तू/साहित्य प्राप्त करून घेणे व त्या संस्थेकडून योजना राबवून घेणे.
- ४) त्रयस्थ संस्थेकडून होणाऱ्या योजनेच्या तपासणी व कार्यक्षमता मूल्यांकनाची व्यवस्था करणे.
- ५) योजनांचे सामाजिक लेखापरिक्षण हाती घेणे.

६) गावातील पाणीपुरवठा योजनेच्या पायाभूत सुविधांच्या भांडवली किमतीच्या ५% किंवा १०% लोकवर्गणी (आर्थिक/श्रमदान स्वरूपात) देण्याबाबत गावकऱ्यांना प्रोत्साहीत करणे. पाणीपट्टी आकारणे व वसुली करणे.

वरील ठळक बाबींसह केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनेप्रमाणे ग्रामीण पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती इतरही कामे करेल

(७) अंमलबजावणी सहाय्य संस्था (ISA) :

गावातील पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीला सहाय्य करण्यासाठी अंमलबजावणी सहाय्य संस्थांची (Implementation Support Agencies- ISA) महत्वाची भूमिका राहणार आहे. या संस्थेची निवड केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन करेल. ग्रामीण भागात प्रभावीपणे कार्यरत असणाऱ्या ग्रामीण संघटना (VO), महिला बचतगट (SHG), समुदाय आधारित संघटना (CBO), सार्वजनिक विश्वस्त मंडळ (Charitable Trust) किंवा ग्रामीण भागात काम करणाऱ्या इतर पायाभूत संस्था यांची अंमलबजावणी सहाय्य संस्था (ISA) म्हणून निवड करण्यात येईल. राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनने नियुक्त केलेल्या अंमलबजावणीची सहाय्य संस्था (ISA) कडून काम करून घेण्याची जबाबदारी DWSM व SWSM ची आहे.

अंमलबजावणी सहाय्य यंत्रणेच्या (ISA- Implementing Support Agency) सहकार्याने प्रत्येक गावाचा “गाव कृती आराखडा” (VAP) तयार करण्याचे व अंमलबजावणी करण्याचे काम ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती करेल.

(८) आर्थिक बाबी :

या मिशनसाठी केंद्र व राज्य हिस्सा ५०:५० याप्रमाणे राहणार आहे. अनुसूचीत जाती/जमातीच्या लोकसंख्येप्रमाणे निधी राखीव ठेवण्यात येईल. राज्यामध्ये जलजीवन मिशन राबविण्यासाठी एकूण रु.१३६६८.५० कोटी इतका अंदाजित खर्च अपेक्षित आहे. हे अंदाज ढोबळ मानाने काढण्यात आले असून प्रत्यक्ष योजनेवरील खर्च त्या त्या योजनेच्या प्रशासकीय मान्यतेप्रमाणे खर्च करण्यात येईल.

उपरोक्त रकमेपैकी ५० टक्के हिस्सा व प्रतिनियुक्ती वरील पदांच्या वेतन व भत्त्यांसाठी आवश्यक निधी राज्य शासनाकडून अर्थसंकल्पित करण्यात येईल. सन २०२४ पर्यंत जल जीवन मिशन अंतर्गत देखील राज्याला ५० % हिस्सा उपलब्ध करून देणे अनिवार्य आहे. त्यामध्ये अनुसूचीत

जाती विशेष योजना व आदिवासी उपयोजना याकरीता निधीची तरतूद करण्यात येईल. याबाबतचे प्रस्ताव राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन राज्य शासनास विहीत वेळेत सादर करेल.

एकूण निधीपैकी ५ टक्के निधी सहायकृत बाबींसाठी व २ टक्के निधी पाणी गुणवत्ता व सर्वेक्षण कार्यक्रमासाठी (पाणी नमुने प्रयोगशाळांमध्ये तपासणे व इतर अनुषंगिक बाबीसाठी) राखीव असेल. राज्याने सन २०२४ पर्यंत प्रत्येक वर्षात देण्यात येणाऱ्या नळजोडण्यांची संख्या व त्यानुषंगाने येणारा खर्च यांची माहिती असणारा राज्य कृती आराखडा तयार करणे आवश्यक आहे.

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनकडून ग्रामपंचायतीला जल जीवन मिशन अंतर्गत आवश्यकतेप्रमाणे निधीची उपलब्धता करता येईल. यासाठी आमदार/खासदार (स्थानिक विकास कार्यक्रम) निधी, सीएसआर किंवा इतर सामाजिक संस्थामार्फत निधी उपलब्ध करता येईल. पाणीपुरवठा योजनांकरीता खासदार निधीतून प्राप्त रक्कम केंद्र हिस्सा म्हणून तर आमदार निधीतून प्राप्त रक्कम राज्याचा हिस्सा ग्राह्य धरली जाईल.

मिशन संचालक व मिशनमधील इतर अधिकारी यांच्या वित्तीय मर्यादा निश्चित करण्याचे अधिकार राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनच्या शिखर समितीला राहतील.

जल जीवन मिशनच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी वेळेवर निविदा काढणे व ठराविक कालावधीत (१८ महिने) काम पूर्ण करण्यासाठी योग्य प्रशासकीय सुधारणा/ नवीन कार्यपद्धती याबाबत उपाययोजना करणे आवश्यक आहे. तसेच प्रशासकीय मान्यता देशील योग्य रितीने देणे आवश्यक आहे. केंद्र शासनाकडून भाववाढ/ सुधारित प्रशासकीय मान्यतेचा खर्च अनुज्ञेय नाही. त्यामुळे त्यासाठी खालीलप्रमाणे कार्यकारी/आढावा गट स्थापन करण्यात येत आहे.

१. अपर मुख्य सचिव (वित्त) - अध्यक्ष
२. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता)
३. अपर मुख्य सचिव (ग्रामविकास)
४. मिशन डायरेक्टर (जल जीवन मिशन)

हा कार्यकारी/आढावा गट वरीलप्रमाणे वेळोवेळी आढावा घेईल.

(९) ग्रामपंचायतींचे १०% सामुदायिक योगदान :

जल जीवन मिशन अंतर्गत गावामध्ये नव्याने पाणीपुरवठा योजना सुरु करण्यासाठी किमान ८० टक्के कुटुंबाकडून गावातील पायाभूत सुविधा प्रकल्पाच्या एकूण भांडवली खर्चापैकी १०% (डोंगराळ/वन भागामध्ये किमान ५% व अनुसूचित जाती/जमाती लोकसंख्या असलेल्या क्षेत्रासाठी किमान ५%) लोकवर्गणी गोळा होणे अनिवार्य आहे. ही वर्गणी जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार रोख रकमेमध्ये किंवा श्रमदानाद्वारे अदा करता येईल. योजना पूर्ण झाल्यानंतर योजना

यशस्वीरित्या चालविणे आणि पाणीपट्टी वसूल करून या योजनेची देखभाल दुरुस्ती योग्य रितीने करणाऱ्या ग्रामपंचायतीस पुढील ५ वर्षांच्या काळात टप्प्याटप्प्याने, जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार, गावांतर्गत पाणीपुरवठा योजनेच्या पायाभूत प्रकल्पाच्या भांडवली खर्चाच्या १० % रक्कम प्रोत्साहनपर मिळेल.

(१०) आर्थिक नियोजन व निधी व्यवस्थापन :

- जल जीवन योजना केंद्र व राज्य हिश्याने खालीलप्रमाणे राबविण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.
- जल जीवन मिशन अंतर्गत समाविष्ट घटक व उपघटक आणि त्यांचे निधीचे प्रमाण खालीलप्रमाणे आहे.

अ. क्र.	घटक	केंद्र : राज्य निधीचे प्रमाण	अनुज्ञेय खर्चाच्याबाबी.
अ)	व्याप्ती (Coverage) म्हणजे हर घर नल से जल याबाबत पायाभूत सुविधांसाठी (ग्रामीण कुटुंबांना कार्यरत घरगुती नळजोडणी देण्याच्या दृष्टिने)	५० : ५०	घरगुती नळजोडणी देण्याच्या दृष्टिने करण्यात येणाऱ्या पाणी पुरवठा योजनांचे बांधकाम.
	सहाय्यकृत बाबी (Support Activities)	६० : ४०	माहिती, शिक्षण व संवाद, मनुष्यबळ विकास, प्रशिक्षण व कौशल्य विकास, माहिती केंद्र, त्रयस्थ तपासणी यंत्रणा, संसाधन केंद्र, स्थानिक समुदाय एकत्रिकरण, कार्यशाळा, आढावा बैठक, अभ्यासदौरा, IMIS संबंधित सुविधा,
	पाणी गुणवत्ता संनियंत्रण आणि सर्वेक्षण कार्यक्रम (WQM&S)	६० : ४०	पाणी नमुने तपासणी, प्रयोगशाळा इत्यादी च्या अनुषंगिक बाबी.
ब)	पाणी गुणवत्ता उपमिशन (NWQSM)	५० : ५०	फ्लोराईडबाधित गावे/वाड्यांच्या पाणी पुरवठा योजनांचे बांधकाम.
क)	प्रतिनियुक्तीवरील अधिकारी /कर्मचारी यांचे वेतन भत्ते	० : १००	राज्य हिस्सा

- गावांतर्गत पाणी पुरवठा योजनेच्या कामांसाठी घेण्यात येणारी लोकवर्गणी रोख रक्कम किंवा वस्तु किंवा श्रमदान या स्वरूपात घ्यावयाची आहे. यासाठी ग्रामपंचायत / ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीचे अध्यक्ष व सचिव यांचे संयुक्तिकरित्या स्वतंत्र बँक खाते उघडण्यात यावे.
- तसेच योजनेसाठी प्राप्त लोकवर्गणी व देखभाल दुरुस्तीसाठी केलेली पाणी पट्टी वसूली याबाबत स्वतंत्रपणे नोंदवही (Ledgers) ठेवण्यात यावी.

(११) सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (PFMS) :

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन मार्फत एका अनुसूचीत /राष्ट्रीयीकृत बँकेत वाणिज्य खाते उघडण्यात आले आहे त्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. केंद्र शासनाचा निधी राज्य शासनाच्या एकत्रित निधीमध्ये प्राप्त झाल्यानंतर तो राज्य हिश्यासह राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनच्या केंद्रीभूत खात्यामध्ये १५ दिवसांत हस्तांतरीत करण्यात येईल. जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे आर्थिक व्यवहार व संनियंत्रण फक्त सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (PFMS) प्रणालीद्वारे करण्यात यावा. यासंबंधी केंद्र शासनाकडून प्राप्त सुचनांनुसार कार्यवाही करणे बंधनकारक आहे.

तसेच केंद्र शासनाच्या एकात्मिक व्यवस्थापन माहिती प्रणाली (IMIS) नुसार भौतिक व आर्थिक प्रगतीचे संनियंत्रण आणि PFMS नुसार प्राप्त निधी व उपयोगिता याबाबत संनियंत्रण करण्यात येणार आहे.

(१२) योजनांचे लेखापरिक्षण :

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन यांनी योजना पूर्ण झाल्यावर सहा महिन्यांच्या आत महालेखापाल याच्या निवडसूचीतील सनदी लेखापाल यांचेकडून लेखापरिक्षण केल्याची खात्री करावी. तसेच यासाठी अंमलबजावणी यंत्रणांच्या खात्याचे संकलित केलेले विवरणपत्र (Statement of Reconciliation with the account of implementing agency) आणि सनदी लेखापाल यांचे प्रमाणपत्र आवश्यक राहिल. तसेच जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन यांनी प्रत्येक ग्राम पंचायत/ ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती यांचे खाते प्रत्येक आर्थिक वर्षाला लेखापरिक्षण होत असल्याची खात्री करावी. पाणी पुरवठा योजनांच्या कामांसाठी आगाऊ स्वरूपात रक्कम ग्रामपंचायत/ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती अथवा ठेकेदारास/बांधकाम साहित्य विक्रेत्यास अदा केली जाणार नाही.

योजनेच्या कामाच्या देयकानुसार व देयक अदा करण्यापूर्वी त्रयस्थ यंत्रणेमार्फत तपासणी केल्यानंतर देयक अदा करण्यात यावे. देयक अदा करण्यापूर्वी, IMIS वर नोंद घेण्यात यावी. त्याचा संदर्भ देयकावर लाल शाईने नोंदविण्यात यावा. अशी नोंद असलेले देयक वैध मानण्यात येईल. सदर देयक मान्यतेनंतर पीएफएमएस प्रणालीवर Expenditure टॅब खाली नोंदविण्यात यावे, जेणेकरून कंत्राटदारांना वा साहीत्य विक्रेत्यांच्या थेट बँक खात्यात रक्कम जमा होईल. या संबंधीची तपासणी जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार करण्यात यावी. केंद्र शासनाच्या IMIS संकेतस्थळावर सदर देयकापोटी केलेल्या खर्चाची नोंद होत असल्याची खात्री वेळोवेळी करण्यात यावी.

(१३) योजनांचे हस्तांतरण :

पाणी पुरवठा योजना पूर्ण झाल्यानंतर व परिक्षण पूर्ण झाल्यावर खर्चाचे वित्तीय लेखापरिक्षण, करून योजना ग्रामपंचायतीस हस्तांतरण करण्यात यावी.

सदर शासन निर्णय हा वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. १५६ व्यय-३ दि. २५.०८.२०२० अन्वये प्राप्त झालेल्या मान्यतेस अनुलक्षून निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२००९०३१६४४५१२९२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Sanjay
Chahande

Digitally signed by Sanjay Chahande
DN: cn=Sanjay Chahande, o=Government of Maharashtra, ou=Water Supply & Sanitation dept, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=1bed10a58141847c02660609247682836584568e524ed107d81092655e08ee, serialNumber=173548835856979dd20b40bd19b3f922c11a9955546b7989a245e6a2a9175e1, cn=Sanjay Chahande
Date: 2020.09.04 17:05:19 +05'30'

(डॉ. संजय चहांदे)

अपर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :

१. मा. मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा.मंत्री पाणीपुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. राज्यमंत्री पाणीपुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय मुंबई
५. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानसभा महाराष्ट्र विधिमंडळ सचिवालय, मुंबई.
६. मा. विरोधी पक्षनेता, विधान परिषद महाराष्ट्र विधिमंडळ सचिवालय, मुंबई.
७. मा. विधानसभा विधानपरिषद सदस्य (सर्व) महाराष्ट्र विधिमंडळ सचिवालय, मुंबई.
८. मा. मुख्य सचिव महाराष्ट्र राज्य यांचे उपसचिव मंत्रालय, मुंबई.
९. मा. अपर मुख्य सचिव (वित्त विभाग/ ग्राम विकास विभाग/ आदिवासी विकास विभाग /नियोजन विभाग/ सामाजिक न्याय विभाग/ पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग) मंत्रालय, मुंबई.
१०. विभागीय आयुक्त (सर्व)
११. महालेखाकार, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-२, नागपूर.
१२. संचालक, भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा, पुणे.
१३. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१५. सह/ उपसचिव / विशेष कार्य अधिकारी (सर्व) पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग, मुंबई
१६. संचालक, पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था बेलापूर, नवी मुंबई.
१७. मुख्य अभियंता/ अधीक्षक अभियंता प्रादेशिक विभाग /कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण ,(सर्व)
१८. उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, पाणी व स्वच्छता कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा जिल्हा परिषद, (सर्व)
१९. वरिष्ठ भूवैज्ञानिक भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा / सर्व अवर सचिव / कार्यासन अधिकारी (सर्व) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२०. महालेखाकार, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई.
२१. निवड नस्ती (पापु ०७) कार्यासन, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

जल जीवन मिशनच्या अंमलबजावणीकरिता पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्थेतील पदे व राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन अंतर्गत प्रस्तावित पदांचे विवरण पत्र

(परिशिष्ट-१)

अ.क्र	जल जीवन मिशन अंतर्गत SWSM करीता प्रस्तावित पदे	नवीन पदे	अस्ति त्वातील पदे	एकूण प्रतिनियुक्तीची पदे	वासोमधील पद	भरतीचे स्वरूप	संवर्ग	७ व्या वेतन आयोगानुसार पे बँड
१	मिशन संचालक-भाप्रसे	१	०	१	-----	प्रतिनियुक्ती	भाप्रसे मधील सचिव दर्जा	S-३०
२	प्रकल्प संचालक-जल जीवन मिशन	०	१	१	संचालक	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा	S-२५
३	प्रकल्प संचालक-स्वच्छ भारत मिशन	१	१	१	अति. संचालक	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा	S-२५
४	प्रकल्प संचालक-तांत्रिक (मुख्य अभियंता)	०	०	०	मुख्य अभियंता	प्रतिनियुक्ती	मजीप्रा सदर पद नव्याने भरले जाणार नसून विभागातील मुख्य अभियंता व विशेष कार्य अधिकारी या पदावरील अधिकारी	S-२६
५	प्रकल्प व्यवस्थापक-वित्त (सह संचालक लेखा)	१	०	१	--	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा	S-२५

६	प्रकल्प व्यवस्थापक- संनियंत्रण(जल जीवन मिशन)	१	०	१	-	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा/ समकक्ष संवर्ग	S-२३
७	प्रकल्प व्यवस्थापक- संनियंत्रण(स्वच्छ भारत मिशन)	१	०	१	--	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा/ समकक्ष संवर्ग	S-२३
८	उपव्यवस्थापक- ISA	०	१	१	राज्य समन्वयक	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा/ समकक्ष संवर्ग	S-२०/S-१६
९	उपव्यवस्थापक- माहिती शिक्षण व संवाद	०	१	१	माहिती, शिक्षण व संवाद सल्लागार	प्रतिनियुक्ती	माहिती व जनसंपर्क विभाग	S-२०/S-१६
१०	उपव्यवस्थापक- मनुष्यबळ विकास	०	१	१	मनुष्यबळ विकास सल्लागार	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा/ समकक्ष संवर्ग	S-२०/S-१६
११	उपव्यवस्थापक- माहिती शिक्षण व संवाद	०	१	१	पाणी गुणवत्ता सल्लागार	प्रतिनियुक्ती	भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा	S-२०/S-१६
१२	उपव्यवस्थापक- IMIS	०	१	१	संनियंत्रण व मुल्यमापन सल्लागार	प्रतिनियुक्ती	अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय	S-१६
१३	स्वच्छता व आरोग्य सल्लागार	०	१	१	स्वच्छता व आरोग्य सल्लागार	प्रतिनियुक्ती	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	S-१६

१४	भूजल तज्ञ	०	१	१	भूजल तज्ञ	प्रतिनियुक्ती	भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा	S-२०
१५	उप अभियंता	०	२च	२	उप अभियंता	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण/जिल्हा परिषद पाणी पुरवठा विभाग	S-२०
१६	शाखा अभियंता	१	५	६	३ शाखा अभियंता २ पदे JS-II	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण/जिल्हा परिषद पाणी पुरवठा विभाग	S-१४/S-१५
१७	कार्यकारी अभियंता (सांडपाणी व घनकचरा)	०	१	१	कार्यकारी अभियंता	प्रतिनियुक्ती	मजीप्रा	S-२३
१८	कार्यकारी अभियंता (पाणी व गुणवत्ता)	०	१	१	अभियांत्रिकी तज्ञ- पाणी गुणवत्ता	प्रतिनियुक्ती		S-२३
१९	लेखाधिकारी- NRDWP&SBM	१	२	३	लेखाधिकारी	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा, वर्ग-२	S-१६
२०	उपलेखापाल	३	१	४	उपलेखापाल	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा	S-१३
२१	सहाय्यक	४	०	४	----	प्रतिनियुक्ती	समकक्ष वेतनश्रेणी मंत्रालयीन संवर्ग	S-१३

२२	लिपीक	०	३	३	वरिष्ठ व कनिष्ठ लिपीक	प्रतिनियुक्ती	समकक्ष वेतनश्रेणी मंत्रालयीन संवर्ग/महाराष्ट्र विकास सेवा/महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	S-८
२३	शिपाई	०	२	२	शिपाई	प्रतिनियुक्ती	समकक्ष वेतनश्रेणी मंत्रालयीन संवर्ग/महाराष्ट्र विकास सेवा/महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	S-३/S-४
		१३	२६	३९				

सध्या वासोमध्ये असलेले मुख्य अभियंता हे पद व्यपगत करुन विभागाच्या आस्थापनेवर असलेले मुख्य अभियंता तथा विशेष कार्यकारी अधिकारी या पदावरील SWSM मध्ये प्रकल्प संचालक या पदावर कार्यरत राहिल व त्याचे वेतन सध्याप्रमाणे विभागाच्या आस्थापनेवर होईल

उपरोक्त पदे प्रतिनियुक्तीने भरण्यास प्राधान्य देण्यात येईल. प्रतिनियुक्तीद्वारे पदे उपलब्ध न झाल्यास सेवानिवृत्ती व बाह्ययंत्रणेद्वारे पदे भरण्यात येतील.

सध्याची प्रतिनियुक्तीची पदे	२६			एकूण पदे	वेतनापोटी वार्षिक रक्कम रु.
नव्याने प्रतिनियुक्तीची पदे	१३			३९	४७५९२७४४

जल जीवन मिशन कार्यक्रमांतर्गत प्रस्तावित पदांची माहिती परिशिष्ट-२

अ. क्र.	जल जीवन मिशन अंतर्गत प्रस्तावित पदे	नव्याने निर्माण करावयाची पदे		एकूण पदे	जिल्हास्तरावरील सद्यस्थितीतील DWSM कक्षातील पदे	भरतीचा प्रकार	या पूर्वीच्या पदनिर्मितीचा शासन निर्णय	संवर्ग	६ व्या वेतन आयो गानु सार ग्रेड पे	७ व्या वेतन आयोगानु सार वेतन बँड	वार्षिक खर्च
		नवीन पदे	अस्तित्वातील पदे								
१	प्रकल्प संचालक	०	१	३४	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी	प्रतिनियुक्ती	शासन निर्णय क्र. जस्वप्र-०२१४/प्र.क्र. ३४/पापु-११,१७ फेब्रुवारी, २०१४	महाराष्ट्र विकास सेवा	५४००	एस-२०	२९००८८००
२	प्रकल्प व्यवस्थापन (आर्थिक)	०	१	३४	लेखाधिकारी	प्रतिनियुक्ती		महाराष्ट्र अर्थ व सांख्यिकी सेवा वर्ग-२	४४००		१६३२००००
३	कनिष्ठ प्रशासकीय अधिकारी	०	१	३४	कार्यालय अधीक्षक	प्रतिनियुक्ती		जिल्हा परिषद जिल्हा सेवा वर्ग-३ लिपीका वर्गीय श्रेणी-२	४२००	एस-१३	१६३२००००
४	लिपिक	०	१	३४	लिपीक	प्रतिनियुक्ती		समकक्ष वेतनश्रेणी	१९००		१४२८००००
	एकूण		४	१३६							७५९२८८००

जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्य पाणी स्वच्छता
मिशन व जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनवरील
पदे (योजना कालावधीकरीता) निर्माण करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्र. जजीमि-०१२०/प्र.क्र.६५/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई.

तारीख: ०४ नोव्हेंबर, २०२०

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. जस्वप्र-२०१४/प्र.क्र.३४/पापु-११,
दिनांक १७.०२.२०१४.
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. जजीमि-२०२०/प्र.क्र.१३८/पापु-
१०(०७), दिनांक ०४.०९.२०२०

प्रस्तावना-

केंद्र शासनाने राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाची पुनर्रचना करून नवीन जल जीवन मिशनची सुरुवात केली आहे. जल जीवन मिशनच्या केंद्र शासनाच्या दिनांक २५.१२.२०१९ रोजी प्रसिध्द केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता सविस्तर मार्गदर्शक सूचना दिनांक ०४.०९.२०२० च्या शासन निर्णयान्वये निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. सदर शासन निर्णयातील परिशिष्ट क्र. १ मध्ये नमुद राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनकरीता १३ पदे तर परिशिष्ट क्र. २ मध्ये नमुद जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनकरीता १३६ पदे नव्याने निर्माण करण्याच्या प्रस्तावास मा. मंत्रीमंडळाच्या दिनांक ०८ जुलै, २०२० रोजीच्या बैठकीमध्ये मान्यता देण्यात आली आहे. त्यानुसार याबाबतचा प्रस्ताव अपर मुख्य सचिव (सेवा) यांच्या अध्यक्षतेखालील उपसमिती व मा. मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील उच्चस्तरीय सचिव समितीच्या मान्यतेस सादर करण्यात आला होता. सदर प्रस्तावास उपरोक्त दोन्ही समितींची मान्यता प्राप्त झाली आहे. प्राप्त मान्यतेस अनुसरून जल जीवन मिशन योजना कालावधीकरीता राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनसाठी १३ व जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनसाठी १३६ पदे निर्माण करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय-

राज्यात जल जीवन मिशनच्या अंमलबजावणीकरीता राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनसाठी पुढील १३ पदे दिनांक ०१.१०.२०२० पासून मिशन कालावधीपर्यंत नव्याने निर्माण करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनकरीता नव्याने निर्माण करण्यात आलेली पदे

अ.क्र.	नव्याने निर्मित पदाचे नाव	पद संख्या	भरतीचा स्वरूप	भरतीचा संवर्ग
१.	२.	३.	४.	५.
१.	मिशन संचालक, भा.प्र.से.	१	प्रतिनियुक्ती	भा.प्र.से. मधील सचिव दर्जा
२.	प्रकल्प व्यवस्थापक-वित्त (सह संचालक लेखा)	१	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा
३.	प्रकल्प व्यवस्थापक-संनियंत्रण (जल जीवन मिशन)	१	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा/ समकक्ष संवर्ग
४.	प्रकल्प व्यवस्थापक-संनियंत्रण (स्वच्छ भारत मिशन)	१	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवा/ समकक्ष संवर्ग
५.	शाखा अभियंता	१	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण/ जिल्हा परिषद, पाणी पुरवठा विभाग
६.	लेखाधिकारी (JJM/ SBM)	१	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा, वर्ग-२
७.	उप लेखापाल	३	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवा
८.	सहाय्यक	४	प्रतिनियुक्ती	समकक्ष वेतन श्रेणी मंत्रालयीन संवर्ग
	एकुण	१३		

०२. तसेच जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनकरीता (मुंबई व मुंबई उपनगर वगळून उर्वरित ३४ जिल्ह्यांसाठी प्रत्येकी ४ पदे) खालील १३६ पदे ०१.१०.२०२० पासून मिशन कालावधीपर्यंत नव्याने निर्माण करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

जल जीवन मिशन अंतर्गत जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनकरीता नव्याने निर्माण करण्यात आलेली पदे

अ.क्र.	नव्याने निर्मित पदाचे नाव	पद संख्या	भरतीचा स्वरूप	भरतीचा संवर्ग
१.	२.	३.	४.	५.
१.	प्रकल्प संचालक	३४ (प्रती जिल्हा १)	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र विकास सेवेतील उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी
२.	प्रकल्प व्यवस्थापक (आर्थिक)	३४ (प्रती जिल्हा १)	प्रतिनियुक्ती	महाराष्ट्र वित्त व लेखा सेवेतील लेखाधिकारी
३.	कनिष्ठ प्रशासकीय अधिकारी	३४ (प्रती जिल्हा १)	प्रतिनियुक्ती	जिल्हा परिषद जिल्हा सेवा वर्ग-३
४.	लिपीक	३४ (प्रती जिल्हा १)	प्रतिनियुक्ती	जिल्हा परिषदेतील लिपीक संवर्ग
	एकुण	१३६		

०३. जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन तसेच जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनकरीता निर्माण करण्यात आलेली पदे संबंधित संवर्गातून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येतील. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन) यांनी राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन व जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनमधील नव्याने निर्माण करण्यात आलेली पदे प्रचलित नियमानुसार तातडीने भरण्याची कार्यवाही करावी.

०४. या पदांवरील वेतन व भत्त्यापोटी येणारा खर्च मागणी क्र. वाय-२, लेखाशीर्ष २२१५ पाणी पुरवठा व स्वच्छता, १०२ ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रम, ०२ जिल्हा परिषदांना योजनांतर्गत अनुदाने, (०२) (२९) राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम सहाय्यीकृत बाबी व पाणी गुणवत्ता संनियंत्रण व सर्वेक्षणासाठी अर्थसहाय्य (राज्य हिस्सा) यासाठी अनुदाने, ३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेत्तर) (२२१५ ९९७९) या लेखाशीर्षाखाली त्या त्या वित्तीय वर्षातील मंजूर तरतुदीतून भागविण्यात यावा.

०५. सदर शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभागाचे अनौ. संदर्भ क्र. २१७८ व वित्त विभागाचा अनौ. संदर्भ क्र. २२४/व्यय-३, तसेच २०८/आपुक दिनांक २०.१०.२०२० व वित्त विभागाच्या अनौ. संदर्भ क्र. ३१२२, दिनांक २०.१०.२०२० अन्वये प्राप्त सहमतीस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्र. २०२०११०४१४४०४७६५२८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

VASANT
BHIMRAO
MANE

Digitally signed by VASANT BHIMRAO MANE
DN: c=IN, st=Maharashtra,
2.5.4.20=280e2beac20f526041fee94f6226522
e1407a7f6aa0b06c8769634d48c2976bc,
postalCode=400032,
street=MANTRALAYA,MUMBAI, ou=NA,
o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA,
cn=VASANT BHIMRAO MANE
Date: 2020.11.05 12:32:45 +05'30'

(वसंत माने)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा. उप मुख्यमंत्री, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई.
७. मा. विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई.
८. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. मा. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव (सामान्य प्रशासन/वित्त/ग्राम विकास/पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग) यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
१०. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉईंट, मुंबई.
११. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई
१२. जिल्हाधिकारी (सर्व),
१३. महालेखापाल (लेखा परीक्षा/लेखा अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१ मुंबई/२-नागपूर.
१४. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
१५. मुख्य लेखा परिक्षक, स्थानिक निधी लेखा, मुंबई

१६. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी(सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१८. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
१९. निवडनस्ती-कार्यासन पापु-०७.

केंद्र शासनाने बंधित केलेल्या पंधराव्या केंद्रीय
वित्त आयोगाच्या निधीमधून पाणी पुरवठा व
स्वच्छताविषयक योजना राबविण्याविषयी
तांत्रिक मार्गदर्शक सूचना

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: जजीमि/०६२०/प्र.क्र.२०/भाग II/ पापु-०७
सातवा मजला, नवीन मंत्रालय, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: १९ नोव्हेंबर, २०२०

वाचा-

- १) केंद्र शासनाचे पत्र क्र.११०११/१/२०२०-एसबीएम-डीडीडब्ल्युयुएस दि.१७.०३.२०२०
- २) ग्राम विकास विभागाचे पत्र क्र.जीपीडीपी-२०२०/ प्र.क्र.३१/पंरा-६, दि.१९.०५.२०२०
- ३) केंद्र शासनाचे पत्र क्र .F१५ (४) XV/FCV/२०२०-२५ Dt.१५.०७.२०२०.
- ४) ग्रामविकास विभाग शासन निर्णय क्र.पंविआ-२०२०/ प्र.क्र.५९/ वित्त-४, दि.२६.०७.२०२०
- ५) ग्रामविकास विभाग शासन निर्णय क्र. पंविआ-२०२०/ प्र.क्र.६२/ वित्त-४, दि.२७.०७.२०२०
- ६) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन निर्णय क्र.जजीमि-०६२०/ प्र.क्र.२०/ पापु ०७, दि.३०.०६.२०२०
- ७) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन निर्णय क्र.जजीमि-०६२०/ प्र.क्र.२०(II)/ पापु ०७, दि. ०३.०८.२०२०
- ८) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन निर्णय क्र.जजीमि -२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०
- ९) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन परिपत्रक क्र.स्वभामि २०२०/ प्र.क्र.११६/ पापु १६, दि.२८.१०.२०२०
- १०) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शासन परिपत्रक क्र.स्वभामि २०२०/प्र.क्र.१९०/पापु १६, दि.०२.११.२०२०
- ११) मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन यांचे पत्र क्र. SWSM/WS01/Cr 01/2020, दि.१९.११.२०२०

प्रस्तावना-

केंद्र शासनाने पंधराव्या केंद्रीय वित्त आयोगांतर्गत ग्रामपंचायतींना देण्यात येणारा निधी ५०% बंधीत स्वरूपात ठेवला असून त्याचा वापर स्वच्छतेच्या व पिण्याच्या पाण्याच्या योजनांसाठी करण्यात

यावा अशा सूचना दिलेल्या आहेत. तसेच केंद्र शासनाच्या दि. १७.०३.२०२० (संदर्भ क्र. १) अन्वये याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचना व दि. १५.०७.२०२० (संदर्भ क्र. ३) अन्वये सन २०२०-२१ साठीचा निधी वितरित करण्यात आला आहे.

राज्यात १५ व्या वित्त आयोगांतर्गत ग्रामपंचायतींना वितरीत होणारा निधी हा ग्रामविकास विभागामार्फत वितरीत करण्यात येतो. ग्रामविकास विभागाने दि.१९.०५.२०२० च्या पत्रान्वये (संदर्भ क्र. २) १५ व्या वित्त आयोगाच्या अनुषंगाने ग्रामविकास आराखडा सुधारीत करण्याबाबत सूचना दिल्या आहेत. यामध्ये बंधीत निधी स्वच्छतेच्या व पिण्याच्या पाण्याच्या योजनांसाठी तसेच जलजीवन मिशनसाठी सुधारित करण्याबाबत सूचना निर्गमित केल्या आहेत. ग्रामविकास विभागाने अनुदान वितरणाबाबत निकष व मार्गदर्शक सूचना विभागाच्या दिनांक २६.०६.२०२० (संदर्भ क्र. ४) रोजीच्या शासन निर्णयाप्रमाणे निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. तसेच निधी वितरीत करण्याबाबतचा शासन निर्णय दिनांक २७.०७.२०२० (संदर्भ क्र. ५) रोजी निर्गमित केला आहे.

तसेच केंद्र शासनाचे फ्लॅगशिप कार्यक्रम (स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) व जल जीवन मिशन) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाकडून मिशन मोडवर राबविण्यात येत आहेत. राज्यात ग्रामीण भागात पेयजल व स्वच्छता विषयक कार्यक्रमांची अंमलबजावणी पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागामार्फत करण्यात येते. या कार्यक्रमांच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी, १५ व्या वित्त आयोगांतर्गत प्राप्त निधीच्या वापराबाबत, पुढीलप्रमाणे तांत्रिक मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय-

१. पाणी पुरवठा योजना

- १.१. सन २०२०-२१ मध्ये जलजीवन मिशन अंतर्गत सुधारणात्मक नळ जोडणीची कामे प्राधान्याने घ्यावयाची आहेत. १५ व्या वित्त आयोगांतर्गत बंधित निधी हा जल जीवन मिशन अंतर्गत Retrofitting (सुधारणात्मक नळ जोडणी) करिता वापर करता येईल. यासाठी जल जीवन मिशन अंतर्गत, दिनांक ३.०८.२०२० रोजीच्या शासन परिपत्रकामध्ये (संदर्भ क्र. ७) परिच्छेद क्र. अ व ब नमुद सुधारणात्मक पुनर्जोडणीसाठी व कार्यात्मक घरगुती नळ जोडणीच्या (FHTC) कामांसाठी निधी वापरणे अनुज्ञेय असेल.
- १.२. सुधारणात्मक पुनर्जोडणीची कामे जलजीवन मिशन योजनेचा भाग असल्यामुळे आणि योजनेनुसार १०० टक्के घरांना नळ जोडणी द्यावयाची असल्यामुळे ही कामे सार्वजनिक (सामुहीक स्वरूपाची) कामे म्हणुन करण्यात यावी.

- १.३. अशा सर्व प्रस्तावांना प्रशासकीय मान्यता या ग्राम विकास विभागाने दिलेल्या १५ व्या वित्त आयोगासंदर्भातील नियमाप्रमाणे असतील. तर तांत्रिक मान्यता या दिनांक ३.०८.२०२० रोजीच्या शासन परिपत्रकामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे असतील. तसेच या योजनांची कामे (निविदा प्रक्रीया ई.) ही ग्राम विकास विभागाने घालून दिलेल्या प्रक्रीयेनुसार करण्यात यावी. वरील कामे करतांना, ग्रामसभेच्या ठरावानुसार, वित्त आयोगाच्या निधी कमी पडल्यास त्या प्रमाणात जल जीवन मिशनचा निधी जिल्हा स्तरावरून ग्रामपंचायतींना तात्काळ उपलब्ध करण्यात येईल.
- १.४. ग्रामपंचायतीस्तरावर ग्रामविकास विभागाने वित्त आयोगाच्या निधीसाठी घालून दिलेल्या सर्व प्रक्रियांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.
- १.५. या योजनेत १५ व्या वित्त आयोगातून घेण्यात येणाऱ्या कामांसाठी प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार ग्राम विकास विभागाच्या प्रचलित मर्यादेप्रमाणे राहतील. मात्र जल जीवन मिशनच्या निधीमधून कामे घ्यावयाची असतील तर प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार शासन परिपत्रक दि. ०३.०८.२०२० मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे रु. १५ लक्ष च्या मर्यादेत राहतील. सदर दोन्ही कामे सध्याच्या ग्रामविकास विभागाच्या प्रचलित कार्यपद्धतीप्रमाणे करण्यात यावीत. मात्र जल जीवन मिशन अंतर्गत कामांच्या अंमलबजावणी संदर्भात सद्यस्थितीत शासन निर्णय दि. क्र. ग्रापाधो-२०१८/ प्र.क्र.१७१/पापु ०७ दि.११.०२.२०१९ प्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.
- १.६. तांत्रिक मान्यता देणाऱ्या सक्षम अधिकाऱ्याने प्रत्येक अंदाजपत्रकांना मान्यता देतांना, दिनांक ०३.०८.२०२० रोजीच्या शासन परिपत्रकामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे प्रमाणपत्र देणे अनिवार्य राहिल.
- १.७. वित्त आयोगाच्या निधीअंतर्गत मंजूर करण्यात आलेल्या अंदाजपत्रकातील समाविष्ट कामांचा, जल जीवन मिशन अंतर्गत तयार करण्यात येणाऱ्या अंदाजपत्रकात समावेश करण्यात येऊ नये.
- १.८. उपरोक्त सुधारणात्मक पुनर्जोडणी प्रमाणेच, १५ व्या वित्त आयोगाच्या निधीअंतर्गत पाणी पुरवठ्याची कामे परिशिष्ट क्र.१ मधील कामे देखील अनुज्ञेय आहेत. यापैकी शाळा व अंगणवाड्यांची कामे निधी उपलब्धते प्रमाणे घेण्यात येतील. स्रोत बळकटीकरणाची कामे (परिशिष्ट क्र.१ मधील अ.क्र ४ मधील कामे) ही देखील महत्वाची कामे आहेत. ती भुजल

सर्वेक्षण संचालनालयाच्या सल्ल्याने करण्यात यावी. ग्रे वॉटर व्यवस्थापनाबाबतची कामे स्वच्छ भारत अभियानाच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार घेण्यात यावीत.

२. स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा-२

२.१. स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा-२ अंतर्गत १५ व्या वित्त आयोगाच्या निधीमधून अनुज्ञेय कामांची यादी परिशिष्ट क्र.२ मध्ये देण्यात आली आहे.

२.२. घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाबाबत घ्यावयाच्या कामांबाबतची प्रक्रीया (संदर्भ क्र. ९) शासन परिपत्रक २८.१०.२०२० अन्वये नमूद केल्यानुसार असेल. तसेच सार्वजनिक शौचालयाबाबत घ्यावयाच्या कामांबाबतची प्रक्रीया शासन परिपत्रक दि. ०२.११.२०२० (संदर्भ क्र. १०) चे शासन परिपत्रकामध्ये नमूद केल्यानुसार असेल.

२.३. जिल्हा स्वच्छता आराखडा तयार करताना उपरोक्तनुसार कामांचा ग्रामपंचायतीच्या कृती आराखड्यात समावेश असल्याची मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी खातरजमा करावी.

३. जिल्हा परिषद व पंचायत समिती स्तरावरील निधीही पाणी पुरवठा व स्वच्छता विषयक कामांसाठी (तीनही स्तरांवर) परिशिष्ट क्र. १ व २ मध्ये नमूद कामांसाठी वापरण्यात यावा .

४. पाणीपुरवठा व स्वच्छतेबाबत नव्याने कामे घ्यावयाची असल्यास व वार्षिक आराखड्यात (GPD) ही बाब समाविष्ट करावयाची असल्यास ग्रामविकास विभागाने घालून दिलेल्या प्रक्रियेनुसार ग्राम विकास आराखड्यामध्ये योग्य ते बदल करण्यास परवानगी देण्यात येत आहे.

५. वित्त आयोगांतर्गत करण्यात येणाऱ्या कामांसाठी जिल्हा परिषद तांत्रिक मंजूरीसाठी कोणतीही प्रशासकीय फी आकारणार नाही. जल जीवन मिशन अंतर्गत तयार करण्यात येणाऱ्या अंदाजपत्रकाबाबत प्रचलित पद्धतीनुसार कार्यवाही करावी.

६. वित्त आयोगांतर्गत ग्रामपंचायतीने उपरोक्त नमूद केलेल्या कामाचा अहवाल जिल्हा परिषदेस देणे अनिवार्य राहिल.

७. यावर्षी एकूण प्राप्त होणारा बंधित निधी खर्च होईल याप्रमाणे नियोजन करण्यात यावे.

८. अर्थात पंधराव्या वित्त आयोगाची पूर्ण प्रक्रिया ही ग्रामविकास विभागाच्या क्र.पंविआ-२०२०/प्र.क्र.५९/वित्त-४, दि. २६ जून, २०२० रोजीच्या शासन निर्णयाप्रमाणे असतील हे पुनःउद्धृत करण्यात येत आहे.

९. सदर शासन निर्णय हा ग्रामविकास विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.२७८/वित्त ४ /दि. १२.११.२०२० अन्वये प्राप्त झालेल्या सहमतीस अनुलक्षुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक क्र.२०२०१११९१३३१०४८१२८ असा आहे. हे आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Sanjay
Chahande**

(डॉ.संजय चहांदे)

अपर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन

Digitally signed by Sanjay Chahande
DN: c=IN, o=Government of
maharashtra, ou=Water Supply &
Sanitation dept, postalCode=400032,
st=Maharashtra,
2.5.4.20=1bed10a58141847cce2660609
247682836584568e524ed107d8109265
5e08eee,
serialNumber=17df548835856979dd20
b49bd19b3f922c11a9955546b7989a24
5e6b2a9175e1, cn=Sanjay Chahande
Date: 2020.11.20 18:22:54 +05'30'

प्रति,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मंत्री (सर्व), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा. राज्यमंत्री (सर्व), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
७. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधान परिषद, विधानभवन, मुंबई
८. सर्व सन्माननीय विधीमंडळ सदस्य
९. .मुंबई ,मंत्रालय ,चिवस
१०. मा ,पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव ,राज्यमंत्री .मंत्रालय.मुंबई ,
११. मा ,(सर्व) मंत्री .यांचे खाजगी सचिव.मुंबई ,मंत्रालय ,
१२. मा ,(सर्व) राज्यमंत्री .यांचे खाजगी सचिव.मुंबई ,मंत्रालय ,
१३. मा.मुंबई ,मंत्रालय ,विधिमंडळ महाराष्ट्र ,विधानसभा ,विरोधी पक्षनेता .
१४. मामं ,महाराष्ट्र विधिमंडळ ,विधान परिषद ,विरोधी पक्षनेता .त्रालय.मुंबई ,
१५. सर्व सन्माननीय विधिमंडळ सदस्य.मुंबई ,विधानभवन ,
१६. मा.मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१७. मा.अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई

१८. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
१९. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/ लेखा परिक्षा) मुंबई-१
२०. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/ लेखा परिक्षा) नागपूर-२
२१. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन (जल जीवन मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई
२२. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
२३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
२४. सह सचिव/ उप सचिव/ विशेष कार्य अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२५. मुख्य अभियंता (सर्व)/ अधीक्षक अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
२६. अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी (सर्व योजना कार्यासने), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२७. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
२८. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
२९. कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व)
३०. निवडनस्ती (कार्यासन पापु ०७/ कार्यासन पापु १६)

परिशिष्ट - I

पेयजल संबंधित उपक्रम

पाणी पुरवठा यंत्रणेमधून दिर्घ कालावधीसाठी ५५ लि/माणसी/दिन याप्रमाणे किमान सेवा स्तराने नियमितपणे शाश्वत पिण्याचे पाणी उपलब्ध करणे. उदाहरणार्थ उपक्रम खालीलप्रमाणे आहेत (मात्र हे सविस्तर नाहीत)

१. अस्तित्वातील पाणी पुरवठा योजनांचे उद्भवात वाढ/ वृद्धी करणे म्हणजे विंघण विहीर पुनर्भरण, पाऊस पाणी संकलन (उदा. चेक डॅम्स, जलस्रोतांचे पुनर्जीवन, पाणलोट क्षेत्र व झ-याचे क्षेत्र व्यवस्थापन इत्यादी.)
२. शाळा, अंगणवाड्या, सार्वजनिक आरोग्य केंद्र इत्यादी सारख्या संस्थांमध्ये पाणी पुरवठा उपलब्ध करणे
३. अस्तित्वातील पाणी पुरवठा योजनांमधून संपूर्ण संकल्पन कालावधीसाठी सेवा सुधारण्याकरीता सुधारणात्मक पुनर्जोडणीची कामे करणे (यामध्ये घरगुती नळ जोडणीचा समावेश)
४. छोटी घरे असलेल्या लोकांना धुण्यासाठी/ स्नानगृहांसाठी, जनावरांकरीता तयार केलेल्या कुंडांसाठी इ. ठिकाणी नजिकच्या भूपृष्ठ स्रोत, विंघन विहिरी, गावांतर्गत वितरण व्यवस्था, उंच टाक्या (ESR), जमीनीवरील बैठ्या टाक्या इ. ठिकाणांहून (GSR) पाणी आणणे.
५. सांडपाणी प्रक्रिया आणि त्याचा पुनर्वापर उदा.स्टॅबीलायझेशन पॉड आणि संबंधित पायाभूत सुविधा
६. पाणी पुरवठा योजनेचा देखभाल व दुरुस्ती आणि सांडपाणी व्यवस्थापन यंत्रणा.

परिशिष्ट-२
स्वच्छता संबंधित उपक्रम

१. स्वच्छता आणि घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापना करिता निर्माण केलेल्या सार्वजनिक मालमत्ता उदा. सामुदायिक/सार्वजनिक शौचालय (CSC), घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापन यंत्रणा, गोबरधन प्रकल्प, मैला (Faecal Sludge) व्यवस्थापन प्रकल्प, शोष खड्डे, कंपोस्ट खड्डे इत्यादींची देखभाल व दुरुस्ती करणे.
२. घरांमधून कचरा गोळा करून त्याची वाहतूक गावस्तरावरील कचरा प्रक्रिया जागेकडे करणे. कंपोस्ट केंद्राची व्यवस्थापन करणे.
३. स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा) टप्पा-२ च्या मार्गदर्शक सुचानांनुसार सामुदायिक/सार्वजनिक शौचालय (CSC) बांधकाम करणे.
४. स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा) टप्पा-२ च्या मार्गदर्शक सुचानांनुसार सार्वजनिक कंपोस्ट खड्डे, सार्वजनिक शोष खड्डे/ सांडपाणी व्यवस्थापन यंत्रणांचे बांधकाम करणे.
५. प्लॅस्टीक कचरा-याचे गावस्तरावरील साठवण केंद्रातून पंचायत समिती स्तरावरील प्लॅस्टीक कचरा व्यवस्थापन केंद्राकडे वाहतूक करणे. (संदर्भ- स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा) टप्पा-२ च्या मार्गदर्शक सुचाना)
६. सामूहीक शौचालयांची सुधारणात्मक पुनर्बांधणी (Retrofitting) करणे.
७. सांडपाणी नाल्यांचे बांधकाम करणे.
८. कचरा व्यवस्थापन संकुलाची स्वच्छता करण्यासाठी उपकरणे आणि स्वच्छता कर्मचा-यांठी सुरक्षा साधने उदा. मुखपट्टी, हातमोजे इत्यादी .
९. सार्वजनिक ठिकाणी ओला व सुका कचरा पेट्यांची व्यवस्था करणे.
१०. मासिक पाळी कच-याचे व्यवस्थापन योग्य ठिकाणी करणे, जमल्यास कचरा एकत्रिकरण केंद्रात ज्याठिकाणी CPCB/ SPCB मान्यता प्राप्त इनसिनेरेटोर (Incinerator) यंत्र आहे अशा केंद्रात करणे.
११. नवीनतम आणि पुनर्निर्माण उर्जा मंत्रालयाच्या New National Biogas and Organic Manure Programme (NNBOPMP) च्या निकषानुसार गोबरधन प्रकल्पांची क्षमता वाढविणे. (प्रति पंचायत समिती कमीत कमी १० प्रकल्प)

जल जीवन मिशन अंतर्गत १००
दिवसांचे विशेष अभियान
सर्व ग्रामीण अंगणवाडी केंद्रांना शुध्द
पेयजल उपलब्ध करुन देण्याबाबतची
कार्यपध्दती

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: जेजेएम-२०२०/प्र.क्र.११३/पापु ०७
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २७ नोव्हेंबर, २०२०

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०
२. पेयजल व स्वच्छता मंत्रालय, भारत सरकार यांचे पत्र क्र.११०११/५८/२०२०- JJM- दि.०१.१०.२०१२

प्रस्तावना-

सन २०१९ पासून जल जीवन मिशनची सुरवात करण्यात आली आहे. राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता संदर्भित क्र.१ च्या पत्रान्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण भागातील सर्व कुटुंबांना, शाळा, अंगणवाडीकेंद्रांना तसेच अन्य शासकीय संस्थांना वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे सन २०२४ पर्यंत शाश्वत शुध्द पेयजल उपलब्ध करुन देण्यास शासन कटिबध्द आहे. तथापि, देशातील सर्व शाळा व अंगणवाडी केंद्रांमध्ये नळाद्वारे गुणवत्तापूर्ण पाणी पुरवठा उपलब्ध करुन देण्याकरीता मा.पंतप्रधानांनी दि.०२.१०.२०२० पासून १०० दिवसांच्या विशेष मोहिमेची घोषणा केली आहे.

राज्यातील ४४९ ग्रामीण व आदिवासी एकात्मिक बाल विकास प्रकल्पांतर्गत कार्यरत ९३६७५ अंगणवाडी केंद्रांपैकी ५२२६९ अंगणवाडी केंद्रांना सद्यस्थितीत नळाद्वारे पाणी पुरवठा उपलब्ध नाही. अंगणवाडी केंद्रातील लहान मुले, गर्भवती स्त्रिया, स्तनदा माता, किशोरवयीन मुली यांच्या सुरक्षित आरोग्याच्यादृष्टीने २४ तास गुणवत्तापूर्ण पिण्याचे पाणी उपलब्ध असणे आवश्यक आहे. त्याअनुषंगाने जल जीवन मिशन अंतर्गत सुरु करण्यात आलेल्या १०० दिवसांच्या विशेष मोहिमेद्वारे राज्यातील सर्व ग्रामीण अंगणवाडीकेंद्रांना गुणवत्तापूर्ण पेयजल उपलब्ध करुन देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

शासन निर्णय-

जल जीवन मिशन अंतर्गत संदर्भित क्र.१ च्या शासन निर्णयाद्वारे राज्यातील ग्रामीण भागातील कुटुंबासाठी नळाद्वारे गुणवत्तापूर्ण पेयजल पुरवठा करण्याचे निश्चित केले आहे. याच धर्तीवर ग्रामीण भागातील प्रत्येक अंगणवाडी केंद्रांना नळाद्वारे गुणवत्तापूर्ण पेयजल उपलब्ध करून देण्याकरीता खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती विषद करण्यात येत आहे.

१. ज्या अंगणवाडी केंद्रांना नळाद्वारे पाणी पुरवठा उपलब्ध नाही अशा अंगणवाडी केंद्रांना संबंधित अंगणवाडी पर्यवेक्षिका व कनिष्ठ अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी व्यक्तिशः भेट देऊन पाणी पुरवठा उपलब्ध करण्याविषयी सविस्तर लेखी मागणीपत्र व अंदाजपत्रक तयार करावे.
२. सोबतच्या तक्त्यात नमुद केल्यानुसार तांत्रिक मान्यतेनंतर संबंधित अंगणवाडी पर्यवेक्षिका व कनिष्ठ अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी खालील सूचनांप्रमाणे संबंधित ग्रामपंचायती/ मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना प्रशासकीय मान्यतेस प्रस्ताव सादर करावा.
३. बोअरवेल बाबतचे प्रस्ताव संबंधित जिल्ह्यातील भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यांचेकडे सादर करावेत. त्यांनी उद्भव्याचे प्रमाणपत्र त्वरित द्यावे. तांत्रिक मान्यता सोबतच्या तक्त्यात नमुद केल्यानुसार देण्यात यावी.
४. उपरोक्त प्रशासकीय मान्यता प्राप्त करण्यापर्यंतची कार्यवाही हा शासन निर्णय निर्गमित झाल्यापासून ३० दिवसांच्या आत पूर्ण करण्यात यावी.

०२. सदर शंभर दिवसांच्या अभियानातील लक्ष्य साध्य करण्याकरीता स्थानिक परिस्थिती विचारात घेऊन पुढील प्रमाणे कालबद्ध कार्यवाही करण्यात यावी.

अ. क्र	स्थानिक परिस्थिती	कार्यवाही	योजना मंजूरी कार्यपद्धती	कालावधी
१.	अंगणवाडी परिसरामध्ये हातपंप/ बोअरवेल उपलब्ध आहे/ तसेच पुरेशा बारमाही पाणी उपलब्धता आहे.	अ. अंगणवाड्यांना शाश्वत पाणी पुरवठ्यासाठी पुरेशा नळ जोडण्या देण्यात याव्यात. भूजल पातळीनुसार वीजेवर/ सौर उर्जेवर आधारित सबमर्सिबल पंप्स स्थापित करण्यात यावेत.	१. भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, जिल्हा परिषद यांनी तांत्रिक मान्यता द्यावी. आवश्यक उद्भव चाचणी (yield test) जिल्हा परिषदेने करावी. २. रु.५०,०००/- पर्यंतच्या कामांना संबंधित ग्रामपंचायतींनी प्रशासकीय मान्यता द्यावी. त्यापुढील कामांचे प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यतेस्तव	- १५ दिवस - ३ दिवस

		ब. विरळ वाड्या-वस्त्या, डोंगराळ/ वन/ आदिवासी भागातील वस्त्यांमध्ये सौर उर्जेवर आधारित स्वतंत्र पाणी पुरवठा व्यवस्था स्थापित करावी.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडे पाठवावे. ३. ग्रामपंचायतींनी याकरीता लागणारा निधी १५ वित्त आयोग /जल जीवन मिशनच्या निधीमधून वापरण्याबाबत निर्णय घ्यावा. ४. कार्यकारी अभियंता (ग्रा.पा.पु.) जिल्हा परिषद यांनी संपूर्ण योजनेची अंमलबजावणी करून योजना कार्यान्वित करावी.	- ७ दिवस - ४५ दिवस
२.	अंगणवाडी परिसरामध्ये हातपंप बोअरवेल उपलब्ध आहे; तथापि हंगामी स्वरूपात किंवा कमी प्रमाणात पाणी उपलब्ध आहे.	असे प्रस्ताव संबंधित वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्याकडे बोअरवेलच्या यथायोग्य स्थळनिश्चितीकरीता किंवा अन्य उपाययोजनेकरीता संदर्भित करण्यात यावेत.	कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषदेमार्फत उपाययोजना प्रस्तावित करून जल जीवन मिशनप्रमाणे तांत्रिक मान्यता व मुख्य कार्यकारी अभियंता यांनी प्रशासकीय मान्यता देऊन मार्गदर्शक सूचनांनुसार पाणी पुरवठा उपलब्ध करून देण्यात यावा.	----- -
३.	सदर गावामध्ये पाणी पुरवठा योजना आहे; तथापि, भौगोलिक अंतर/ परिस्थिती, निधी उपलब्धता इ. कारणामुळे अंगणवाडीमध्ये पाणी पुरवठा उपलब्ध नाही.	ग्रामपंचायतीद्वारे अस्तित्वातील पाणी पुरवठा योजनेतून नळ पाणी पुरवठा तसेच पुरेसे नळ कनेक्शनस उपलब्ध करण्यात यावेत.	१. उप अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी तांत्रिक मान्यता द्यावी. याकरिता सोबतच्या "परिशिष्ट- अ" ते ई मधील दरपत्रिका व सूचनांच्या अनुषंगाने कार्यवाही करावी. २. रु.१०,०००/- पर्यंतच्या कामांना संबंधित ग्रामपंचायतींनी प्रशासकीय मान्यता द्यावी. त्यापुढील कामांचे प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यतेस्तव मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडे पाठवावे.	- ५ दिवस - ३ दिवस

			<p>३. ग्रामपंचायतींनी याकरीता लागणारा निधी १५ वित्त आयोग /जल जीवन मिशनच्या निधीमधून वापरण्याबाबत निर्णय घ्यावा.</p> <p>४. उप अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी संपुर्ण योजनेची अंमलबजावणी करून योजना कार्यान्वित करावी.</p>	<p>- ७ दिवस</p> <p>- ४५ दिवस</p>
४.	<p>अंगणवाडीला नळाद्वारे पाणी उपलब्ध आहे तथापि शाश्वत पाणी पुरवठ्यासाठी त्यामध्ये सुधारणा करणे गरजेचे आहे.</p>	<p>या कामांसाठी रेट्रोफिटिंग (सुधारणात्मक पुनर्जोडणी) करून पाणी पुरवठा उपलब्ध करण्यात यावा.</p>	<p>१. उप अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी तांत्रिक मान्यता द्यावी</p> <p>२. रु.२०,०००/- पर्यंतच्या कामांना संबंधित ग्रामपंचायतींनी प्रशासकीय मान्यता द्यावी. त्यापुढील कामांचे प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यतेस्तव मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडे पाठवावे.</p> <p>३. ग्रामपंचायतींनी याकरीता लागणारा निधी १५ वित्त आयोग /जल जीवन मिशनच्या निधीमधून वापरण्याबाबत निर्णय घ्यावा.</p> <p>४. उप अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी संपुर्ण योजनेची अंमलबजावणी करून योजना कार्यान्वित करावी.</p>	<p>- ५ दिवस</p> <p>- ३ दिवस</p> <p>- ७ दिवस</p> <p>- ४५ दिवस</p>

०३. याकरीता होणारा खर्च निधी उपलब्धता विचारात घेऊन ग्रामपंचायतीच्या ठरावानुसार १५ वा वित्त आयोग व जल जीवन मिशनकरीता उपलब्ध तरतूदीतून भागविण्यात यावा. जल जीवन मिशनचा निधी सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणालीद्वारे (PFMS) उपलब्ध करून देण्यात येईल.

०३. या योजनांचे भौतिक व आर्थिक संनियंत्रण, मालमत्तेचे संनियंत्रण जल जीवन मिशन आयएमआयएस(IIMS) प्रणालीद्वारे करण्यात येईल. अशाप्रकारे संनियंत्रणाची व नियमित लेखापरिक्षणाची जबाबदारी संबंधित जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनची राहिल.

०४. सदर तदतुदी या शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून अमलात येतील.

०५. हा शासन निर्णय महिला बाल विकास विभागाचे अनौपचारिक संदर्भ क्र. ८६८/ दि.१३.११.२०२० व शालेय शिक्षण विभागाचे अनौ.संदर्भ.क्र११/ एसडी ४,दि१८.११.२०२०अन्वये प्राप्त सहमतीस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

०६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२०११२३१२५५४०४५२८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Sanjay
Chahande**

Digitally signed by Sanjay Chahande
DN: c=IN, o=Government of maharashtra,
ou=Water Supply & Sanitation dept,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=1bed10a58141847cce2660609247
682836584568e524ed107d81092655e08ee
e,
serialNumber=17df548835856979dd20b49
bd19b3f922c11a9955546b7989a245e6b2a
9175e1, cn=Sanjay Chahande
Date: 2020.11.27 17:08:19 +05'30'

(डॉ.संजय चहांदे)

अपर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२. मा.मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई-३२
३. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
६. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधान परिषद, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
७. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उपसचिव, मंत्रालय, मुंबई
८. अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शालेय शिक्षण विभाग/ महिला व बाल विकास विभाग) यांचे स्वीय सहाय्यक मंत्रालय, मुंबई
९. संचालक/ मिशन संचालक, जल जीवन मिशन/ सर्व शिक्षा अभियान/ राजमाता जिजाऊ पोषण अभियान
- १०.सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
- ११.संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे

१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१३. सह सचिव/विशेष कार्य अधिकारी/उप सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. उप सचिव, शालेय शिक्षण विभाग/ महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१५. अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी (सर्व) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१६. प्रकल्प संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई
१७. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१८. निवडनस्ती (कार्यासन -पापु ०७)

‘परिशिष्ट-अ’

शाळा/अंगणवाडी यांना नळ जोडणी देण्यासाठी अंदाजपत्रक तयार करताना घ्यावयाचे दरपत्रक व सूचना

१. ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांमध्ये नळ जोडणी संदर्भातील दर निश्चित करण्यात आले असून ते सोबत जोडलेल्या तक्त्यात नमुद आहेत. सदर दर GST विरहीत आहे. त्यामुळे अंदाजपत्रकात शेवटी १२% GST ची तरतूद करावी.
२. या निविदा GST दरविरहीत काढण्यात याव्यात व कंत्राटदाराच्या GST ची प्रतिपूर्ती त्यांनी भरलेल्या GST च्या आधारे करण्यात यावी.
३. या तक्त्यात नमुद केलेल्या बाबींचे तपशील (Description) व सविस्तर विवरण (Work Specification) अंदाजपत्रक व निविदा तयार करतांना जोडण्यात यावेत.
४. नळ जोडणी दर पृथक्करणात नळ जोडणीचे दर (With road Crossing) करीता वितरण वाहिनीपासून ग्राहकाच्या घरापर्यंत सरासरी १२ मी. लांबीचा पाईप घेतलेला आहे.
५. नळ जोडणी दर पृथक्करणात नळ जोडणीचे दर (Without road Crossing) करीता वितरण वाहिनीपासून ग्राहकाच्या घरापर्यंत ८ मी. लांबीचा पाईप घेतलेला आहे.
६. क्षेत्रिय परिस्थितीनुसार प्रत्यक्षात यापेक्षा जास्त लांबीच्या पाईपलाईनची आवश्यकता भासल्यास दरसूचितील अनुषंगीक बाबींच्या समावेशासह (उदा.खोदकाम, पाईप, दर इ.) अंदाजपत्रकात वेगळी बाब अंतर्गत समावेश करण्यात यावा.
७. जर ग्राहकाचे स्थान (उदा.अंगणवाडी, शाळा, प्राथमिक आरोग्य केंद्र इ. सार्वजनिक ठिकाण) वितरण वाहिनीपासून दूर असल्यास ग्राहकाला निकषानुसार ७ मी. दाबाने पाणी पुरवठा करण्यासाठी न्युनतम व्यासाची वितरण वाहिनी ग्राहकाच्या शक्य तेवढ्या जवळ टाकण्याच्या दृष्टीने पाईपलाईनच्या अतिरिक्त लांबीसाठी अंदाजपत्रकात वेगळीबाब अंतर्भूत करण्यात यावी. याबाबत "परिशिष्ट-ड" मध्ये नमुना अंदाजपत्रक दिलेले आहे. याप्रमाणे अंदाजपत्रक तयार करता येऊ शकतील.
८. घरगुती नळजोडणी १५ मि.मि. व्यासाची करण्यात यावी. यापेक्षा अधिक व्यासाची नळ जोडणी घ्यावयाची असल्यास त्यासाठी संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांची परवानगी आवश्यक राहिल.
९. शाळा व अंगणवाडीस घ्यावयाचे नळ जोडणीचे व्यास शासन निर्णयात योजना मंजुरी कार्यपद्धतीत नमुद करण्यात आलेल्या तांत्रिक मान्यता देण्यास सक्षम क्षेत्रिय स्तरावरील अधिका-याने निश्चित करावेत.
१०. अतिरिक्त बाबींसाठी महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाच्या प्रचलित दरसूचीनुसार दर घेण्यात यावेत.

"परिशिष्ट-ब"

Jal Jeevan Mission : Rate for Household Connection without water meter With and Without Road Crossing

Sr.No.	Description	Unit	Qty	Rate
			PVC/HDPE etc Distribution main	
	<p>"Providing and making UPVC/MDPE pipe consumer service connection on Distribution main by drilling hole with suitable means , including all labour , UPVC/MDPE Pipe of required length with or without Road xing as described below, including cost of specials like Saddle/Clamp Saddle of suitable material, and diameter suitable for Distribution main, 15mm/20mm/25mm respective Dia Heavy duty Brass/Polyprophylyne(Twin Jacketed) Ferrule /FCV, Male and Female thread adapter Elbow, Bends,couplers ,Tees, Clamps of suitable material and sundry materials as per requirement, including providing and fixing medium duty 15.mm brass bib tap, GI casing pipe of suitable minimum 32mm/40mm/50mm respective dia of required length for Road crossing, including required labour for excavation in all types of strata up to the depth of 0.75m or as per site requirement, all types of plumbing fittings, refilling , Closing the water supply in that area, dewatering, hydraulic testing and restarting the water supply ,transportation of material etc. complete as directed by Engineer in charge. "</p> <p><i>Rates are excluding GST</i></p>			
	A)For MDPE/UPVC Pipe Service Connection on Distribution main (With Road Crossing)			
	for 15 mm Service connection	No	one	2382.00
	For MDPE/UPVC Pipe Service Connection on Distribution main (Without Road Crossing)			
	for 15 mm Service connection	No	one	1537.00

Note- Rates are excluding GST

Jal Jeevan Mission : Rate for Household Connection without water meter With and Without Road Crossing

Sr.No.	Description	Unit	Qty	Rate
			Connection on GI Distribution main only	
	"Providing and making GI pipe consumer service connection on GI Distribution main by drilling hole with suitable means , including all labour ,GI Pipe of required length with or without Road xing as described below, including cost of specials like Saddle/Clamp Saddle of suitable material, and diameter suitable for Distribution main, 15mm/20mm/25mm respective Dia. Heavy duty Brass/Polypropylyne(Twin Jacketed) Ferrule /FCV,, Male and Female thread adapter Elbow, Bends,couplers ,Tees, Clamps of suitable material and sundry materials as per requirment, including providing and fixing medium duty 15.mm brass bib tap, GI casing pipe of minimum 32mm/40mm/50mm respective dia of required length for Road crossing, including required labour for excavation in all types of strata up to the depth of 0.75m or as per site requirement, all types of plumbing fitting, refilling , Closing the water supply in that area, dewatering, hydraulic testing and restarting the water supply ,transportation of material etc. complete as directed by Engineer in charge. <i>Rates are excluding GST</i>			
	A)For GI Pipe Service Connection on Disribution main (With Road Crossing)			
	for 15 mm Service connection	No	one	3018.00
	(Without Road Crossing)			
	for 15 mm Service connection	No	one	1961.00
	Note: Household Tap Connection of GI pipe shall be used where distribution network is to be laid only in rocky strata or where there is exposed rock. when metallic pipes are used for distribution network.			

Note- Rates are excluding GST

Works Specification in Detail

WS-H-21.CONSUMER SERVICE CONNECTION

WS-H-21.1 General

Providing and making UPVC / MDPE /GI pipe consumer service connection on PVC/HDPE/DI/GI pipe distribution main including all labour and material charges etc complete.

The item includes providing necessary material for service connection such as UPVC/MDPE/GI pipe) of length

- 1) with Road crossing - 12m or
- 2) without Road crossing -8 m.

MDPE/HDPE/PVC/GI specials like Saddle/Clamp Saddle of suitable material, double compression elbow, female threaded adopter with metal insert , UPVC compression end ball valve, heavy-duty Brass/Polypropylene(Twin Jacketed) Ferrule(flow control valve) of appropriate size, G.I. casing pipe of 32 mm for road crossing, including required labour for excavation in all types of strata up to the depth of 0.75m or as per site requirement, all types of plumbing fitting, refilling , Closing the water supply in that area, dewatering, hydraulic testing and restarting the water supply ,transportation of material etc. complete as directed by Engineer In Charge, in charge. This item shall be executed as per attached details below

WS-H-21.2 :- MATERIALS

Pipes and Specials

Pipes and specials may be of any of the following types as specified:

- a) Galvanised steel – IS 1239 & IS 4736
- b) UPVC pipes – IS 4985
- c) MDPE pipes –ISO 4984 & ISO 4427-1996.

in choosing the material for piping and fittings, account shall be taken of the character of the water to be conveyed through it, the nature of the ground in which the pipes are to be laid and the relative economics.

WS-H-21.2.1 :- Common for UPVC/MDPE/ GI (Only for GI pipe distribution) House Services Connection

The standard size of brass or gun metal fittings shall be designated by the nominal bore of the pipe outlet to which the fittings are attached. A sample of each kind of fittings shall be got approved from the Engineer In Charge and all supplies made according to the approved samples.

All UPVC/MDPE/GI/Brass/wrought/cast iron fittings shall be sound and free from laps, blow holes and pitting. Both internal and external surfaces shall be clean, smooth and free from sand etc. The area of the water way of the fittings shall not be less than area of the nominal bore, chromium plating wherever specified shall be of 0.3 micron. The chromium shall never be deposited on brass unless a heavy coating of nickel is interposed. In the case of iron a thick coat of copper shall first be applied, then one of nickel and finally the chromium. In finish and appearance the plated articles when inspected shall be free from plating defects such as blisters, pits roughness and unplated areas and shall not be stained or discolored. Before fitting is plated, the washer plate shall be removed from the fittings, the gland packing shall be protected from the plating solution

WS-H-21.2.1.1 :- Electrofusion tapping Saddles or Clamp Saddles

Providing, Fixing Testing and commissioning HDPE/PVC/UPVC Pipe service Saddles, **electrofusion tapping saddle or** Clamp Saddles of suitable size of dist. main x 15mm for HDPE / PVC / CI / DI / GI Pipe line specially designed for a low exit from PE and PVC pipes with a working pressure of upto 10 bar. The saddles are perfectly watertight, extremely simple to use, easy and fast to reuse, frost proof, suitable for use in direct sunlight and highly impact resistant.

Pipe saddles specifications:

SPECIFICATIONS OF CLAMP SADDLE

- Body- Main body should be made up of Polypropylene molded with Stainless steel SS304 female threaded insert.
- Rubber seal: Shall be made up of NBR for leak proof joint & firm grip, saddle seal should have contoured gasket to provide a positive initial seal. Use of a simple O ring should be prohibited at all times.
- Bolts and Nuts: MS or SS 304 nut bolts
- Standards: Should comply with AS/NZS 4129:2008 for endurance,
- Certifications: BS 6920, WRAS certification for suitability of non-metallic products for use in contact with water intended for human consumption with regards to their effect on the quality of the water.
- Outlets from 1/2" and above, reinforcing stainless steel rings.

SPECIFICATIONS OF COMPOSITE SADDLE

- Body- Should be Made up of Non Corrosive Engineering plastic (HDPE) molded with Stainless steel SS304 female threaded insert also reinforcement metal strip is embedded in plastic body. Body having retaining cavity housing for internal & external retention of elastomeric seal..
- D Washer- Should be made up of Industrial Plastic.
- Strap- Should be made up of SS 304 grade to prevent corrosion over the long service life.
- Bolts and Nuts: MS or ss 304 nut bolts
- Rubber Bush - Should be Made up of NBR - for leak proof joint & firm grip, saddle seal is contoured gasket to provide a positive initial seal.

SPECIFICATIONS OF ELECTROFUSION SADDLE

- Saddle is manufactured with Blue PE80/PE100 - material which and is compatible with the distribution mains.
- Comply with the requirements of BS EN 12201-3: 2003, BS EN 1555-3 or ISO 8085-3.
- SDR 11 rating.

- All the products shall be manufactured by injection molding using PE 80/PE 100 polymer and is compatible for fusing on PE 80 distribution mains manufactured according to the relevant national or international standards.
- The electro fusion saddle with only a single heating coil to fully electro fuse the fitting to the adjoining pipe or pipe component as applicable. The heating coils shall be terminated at terminal pins and protected with polyethylene shroud. Each terminal shroud is additionally protected with polyethylene shroud caps.
- The fittings should be V-regulated type designed to fuse at a fusion voltage of 40 volts AC.
- D Washer- Should be made up of Industrial Plastic.
- The heating elements should be designed for fusion at any ambient temperatures between -5 to +40 degree centigrade at a constant fusion time i.e. without any compensation of fusion time for different ambient temperatures.
- The threaded outlet is ½" BSP to suit the required House Service Connections.
- The outlet is reinforced with female threaded metal inserts of SS 304.
- The product group used for drinking water applications should have undergone type test by WRc- NSF, U.K. according to BS 6920 and a certificate from either WRc-NSF or WRAS.

SPECIFICATIONS OF DI SADDLE

- Body: Should be made up of Ductile Iron (With standard BSP Female threads).
- D Washer: Should be made up of industrial plastic.
- Strap: Should be made up of SS 304 with rubber sleeve as per require pipe diameter.
- Fastener: Should be made up of SS 304.
- Rubber Bush : Should be Made up of NBR - for leak proof joint & firm grip, saddle seal is contoured gasket to provide a positive initial seal for leak proof joint & firm grip.
- Saddle is manufactured with Blue PE80 - material which and is compatible with the distribution mains.

SPECIFICATIONS OF COMPRESSION FITTINGS

- Compression fitting body –Should be made up of Black colour Poly Propylene Co-Polymer
- Compression nut –Should be made up of Blue colour Poly Propylene Co- Polymer.
- Insert -Should be made up of SS 304/Brass
- Catcher- Should be made of Delrin to provide a proper grip to pipe.
- Support ring - Should be made of Polypropylene to exert the pressure on O ring to ensure leak proof joint
- O ring - Should be made of NBR to prevent leakage.
- PN 16 rated compression fittings conforming to ISO 17885 – 2015
- The product group used for drinking water applications should have undergone type test by WRc- NSF, U.K. according to BS 6920 and a certificate from either WRc-NSF or WRAS.

WS-H-21.2.1.2 :- Ferrules

The ferrules for connection with C.I. main shall generally conform to IS 2692. It shall be of non ferrous materials and shall be of nominal bore as specified. The ferrule shall be fitted with a screw and plug or valve capable of completely shutting off the water supply to the communication pipe, if and when required.

Brass ferrul Regulator

Providing, fixing, testing and commissioning ISI Mark (conforming to IS 2692) Brass Ferruls Regulators of following dia for house connections of Distribution system to be directly fitted on PP clamp Saddle or PE Electrofusion Branch Tapping Saddles, respective for maintaining uniform pressure for water distribution networks on undulating terrain and Regulating Water supply for House Service Connection (HSC).

Specifications for Brass ferrul :

- Brass ferrul must be forged.
- Built in regulator for regulation of flows of water
- Pressure Rating - As per IS 2692. Ferrule withstands a pressure up to 16bar i.e. PN 16
- Easy to joint saves time on site
- No leakage
- Long Life
- Available in standard sizes
- with marking of brand name

Brass ferrul Regulator should fulfill following Standards:

- Material complies with IS319 Grade 1 /2.
- Compatibility DI Saddle, composite saddle, PP clamp saddle, PE Electro fusion Branch Tapping Saddles
- Connection Threading - IS: 554 BSPT, ISO:7 -1

Twin Jacketed Polypropylene Ferrule :-

Providing Fixing Testing and commission Twin Jacketed Polypropylene Ferrule with SS 304 insert with Unique design having combination of conventional ferrule with built in Female Threaded Adopter (FTA)-compression fitting at outlet helps to eliminate one joint of separate FTA. PP Ferrule should fulfill following Standards.

- Twin Jacketed body to withstand high line pressures.
- Unique sealing arrangement to avoid unauthorized fiddling of pressure/flow settings.
- The inner flow control screw is non removable from the body to prevent water thefts
- Tested by CIPET, Aurangabad, a government organization

PP Ferruls should should comply following Technical specifications

- Insert-Should be of SS304 at the inlet of ferrule for mounting on saddle.
- Ferrule body-Body must be twin jacketed with inner Jacket made up of Delrin & outer body made up of UV resistant virgin polypropylene.

- Pressure rating: 16 kg/cm²
- Flow regulating screw- Should be of Delrin and should not be removable from the ferrule body.
- Compression nut & Top Cap-Should be made up of Blue colour Poly Propylene.
- Ring & Grommet – O-ring Should be of NBR & Grommet should be of Silicon to prevent leakage.
- Catcher- Should be made up of Delrin to provide a proper grip to pipe.
- Support ring -Should be made up of Polypropylene to provide the pressure on O ring to ensure leak proof joint.
- Ferrule Key – Should be made up of Delrin to regulate/adjust the flow control from top side.
- Standards: PN 16 rated compression fittings conforming to ISO 17885 – 2015.
- Certifications: BS 6920, WRAS certification for suitability of non-metallic products for use in contact with water intended for human consumption with regards to their effect on the quality of the water.

FIXING FERRULES :-

For fixing ferrule the empty main shall be drilled and tapped at 45 degree to the vertical and the ferrule screwed in. The ferrule must be so fitted that no portion of the shank shall be left projecting within the main into which it is fitted.

WS-H-21.2.1.3 Technical Specifications of Household Flow control valve (FCV)

1	The FCV should be made from food grade stainless steel SS316
2	The manufacturer of FCV should have their own manufacturing unit
3	It should have flow direction arrow embossed on its outside surface
4	The Valve should act as flow control valve and non return valve
5	Minimum operating pressure shall be 0.1kgf (10 cm head)
6	Designed pressure levels shall be 1 metre to 50 metres
7	Ball should also be made up of stainless steel
8	The Accuracy of valves shall be +20 % of average flow rate
9	Orifice size shall not be less than 12mm
10	Ball size shall also be not less than 12 mm
11	FCV shall not be weighing less than 125 gm and its length shall not be less than 70 mm
12	The FCV shall be made with CNC machine made only using solid steel Bars of SS 316 grade. No casting methods should be used.
13	SS Inlet body part of the valve, SS Outlet part with notch openings and SS ball inside. All parts are made by SS 316 grade.
14	The FCV nominal design is for 5 Lpm discharges at 0.5 bar pressure loss And should not exceed the flow at the range of 7.0 Lpm at 1 bar pressure or more.

15	The FCV is with internal arrangements of very simple passage inline such That the valve will pass the small floating particles if any entered in the valve to avoid choking.
16	The ball inside the valve shall act as non return valve to prevent contamination through back flow of house connection.
17	The FCV should be properly fitted on Saddle, which is fixed on distribution pipeline having no gaps / voids in between Saddle and pipeline
18	The FCV shall be got tested from FCR lby the manufacturer as per above standards. The quantum of checking to be done from FCR list attached herewith.
19	All the FCVs shall be got checked through Third party inspecting Agency registered with MJP. The FCV shall be checked for outside verification, visual inspection, marking verification, dimensional check material lab test review, minimum length check, minimum weight check, flow rate check and other checks as specified above
20	The FCV shall be measured on number basis. It shall be paid @ 80% on supply and balance 20% on Installation and commissioning of house service connection

DETERMINING THE FLOW RATE OF FCV IN DISTRIBUTION SYSTEMS

1	Rate of supply in LPCD	40	55	70	100	120	135	150
2	No. of persons in a family	5	5	5	5	5	5	5
3	Total demand in litres	200	275	350	500	600	675	750
4	Design hours of supply in distribution networks	8	8	8	8	8	8	8
5	Average hourly demand in litres per hour	25	34.38	43.75	62.5	75	84.38	93.75
	in LPM	0.417	0.573	0.729	1.042	1.25	1.406	1.563
6	peak factor (assu ming no withdrawal for storages)	4	4	4	4	4	4	4
	Supply hours	2	2	2	2	2	2	2
	Peak hourly demand in LPH	00	137.5	175	250	300	337.5	375

Peak demand in Litres per minute	0	0	0	0	1.667	2.292	2.917
Say	0	3	0	5	2	2	3
Proposed flow rate for FCV	5	5	5	5	10	10	10

Guidelines for installation of Flow Control Valve (FCV) on Distribution pipeline for giving service water connection to consumer

- The pipeline network needs to be checked before fixing of house service connection.
- The HDPE/DI/PVC distribution pipe line that is to be tapped should be exposed from the trench. The surface where the tapping to be done should be cleaned thoroughly.
- Make suitable size hole drilled on the pipeline. Drilling on pipeline shall be made with the help of drilling tool with cutter provided by the saddle manufactures.
- Electro fusion tapping saddle need to be fitted with the tapped pipeline by welding with 1/2 inch stainless steel female metal threaded outlet insert.
- Over tightening of the saddle around the pipe shall be avoided unless clamp is fitted to the pipe. Any scouring or damage to the pipe shall not occur.
- For connection with PVC/polypropylene mechanical saddle on HDPE/PVC pipeline, same above procedure can be adopted. Use mechanical clamp saddle for connection on D.I. Pipe.
- Clean the Flow Control Valve with cloth to make sure it is free from dirt especially at the threading.
- Apply sufficient amount of Teflon tape on the threading to ensure a leak proof joint.
- Shake the Flow Control Valve to hear the chatter noise of the ball. This will ensure that the ball is assembled in the Flow Control Valve and ball is not jammed inside the body.
- Note the arrow marking on the body of FCV indicating direction of flow of water.
- Ensure that the Flow Control Valve is installed with the arrow pointing upwards only, otherwise there will not be any flow of water as it is Non-Return VALVE (NRV) in opposite direction.
- Fix the Flow Control Valve over the saddle by proper tightening.
- The Flow Control Valve is fitted with stainless steel female metal threaded outlet Avoid over tightening of the Flow Control Valve as this may lead to damage of threading.
- Fix the female threading adapter with compression fitting of MPPE 915 mm) over the Flow Control Valve.
- Proceed with the required bends, elbow as per the requirement.
- Fix the union and stop cock in order to open and control the water flow during maintenance if required.
- Female threaded elbow off take compression adopts with SS insert can also be used for fixing of MDPC pipe with compression joints, the pipe should inserted upto the extent beyond the "O" ring.
- THE MDPE pipe ends must be cut square and clean before using with the fittings. No need to open fitting and take apart components separately. Loosen the quick joint nut by 2 to 3 turns.

- Insert the pipe into the fitting upto the stopper make sure pipe goes will pass the O ring and rest upto the stopper.
- Tighten the quick joint nut firmly.
- A figure for house service connection is attached separately.
- Note that the FCV should be properly fitted on Saddle which is fixed on Distribution pipeline having no gaps/voids in between saddle and FCV.

WS-H-21.2.1.4 :- Bib Taps and Stop Valve

Brass : A bib tap is a draw off tap with a horizontal inlet and free outlet and a stop valve is a valve with suitable means of connections for insertion in a pipe line

for controlling or stopping the flow. They shall be of specified size and shall be of screw down type and shall conform to IS 781. The closing device shall work by means of disc carrying a renewable non-metallic washer which shuts against water pressure on a seating at right angles to the axis of the threaded spindle which operates it. The handle shall be either crutch or butterfly type securely fixed to the spindle. Valve shall be of the loose leather seated pattern. The cocks (taps) shall open in anti-clock wise direction.

The bib tap and stop valve shall be polished bright. The minimum finished weights of bib tap and stop valve shall be as specified in Table

Minimum Finished Mass of Bib Taps and Stop Valves

Size	Minimum Finished Mass			
	Bib Taps	Intern ally Threaded	Externall y Threaded	Mixed End
mm	kg	kg	kg	kg
8	0.25	0.22	0.25	0.235
10	0.3	0.3	0.35	0.325
15	0.4	0.33	0.4	0.365
20	0.75	0.675	0.75	0.71
25	1.25	1.18	1.3	1.25
32	--	1.68	1.8	1.75
40	--	2.09	2.25	2.17
50	--	3.7	3.85	3.75

In case these are required to be nickel plated, the plating shall be of the first quality with a good thick deposit of silvery whiteness capable of taking high polish which will not easily tarnish or scale.

WS-H-21.2.2 :- for UPVC/MDPE pipe and Specials House Service Connection

The house connection using Medium Density Polyethylene(MDPE)/UPVC pipes shall consist of the following options ;

WS-H-21.2.2.1 :- Option 1:

Electro Fusion Tapping saddle of PN 12.5 PE 100 compatible to the HDPE Mains of various diameters. The outlets should be reinforced with female threaded metal inserts of SS 304, metal inserted male thread elbow, MDPE PE 80 Blue pipes, 90 deg double compression elbows, Gunmetal/Brass ball valves of required sizes and water meter. The outlet size shall be either 15mm, 20 mm depending upon the type of Service Connection.

Electro fusion Tapping saddle shall be provided with a SS-304 threading with separate cutter having cutting edges for making hole / tapping on the Mains as shown in drawing and Fusion joint in such a manner that the 20-63mm dia outlet depending on requirement of the house service connections rotate able 3600 to the axis of pipeline including maintaining the same for the period under O&M.

WS-H-21.2.2.2 :- Option 2:

Providing required sizes of HSC brass ferrule with union conforming to relevant IS make hole by drilling on top of DI distribution mains, fixing the ferrule for diameter 200 to 400mm and making the connection water tight etc.,

as shown in the drawing and as directed by the Engineer In Charge, including cost of required specials, drilling charges, hydraulic testing, maintaining the same for the period under O&M.

From tapping on DI mains, metal inserted male thread elbow, MDPE PE 80 Blue pipes, 90 deg double compression elbows, Gunmetal/Brass ball valves of required sizes and water meter

WS-H-21.2.2.3 :- Items common for both options:

From the outlet of Male Threaded compression Elbow, 15/ 20 mm MDPE Service Pipe shall be extended up to property boundary. At the end of the Service pipeline, 90 Deg Double Compression Elbow shall be fixed and MDPE Service pipe shall be connected. From the Service Pipe, a, ferrul or fcv of 15 mm size with Compression joint at one side and Female joint at one side.

The connecting pipe shall be made out of MDPE conforming to ISO 4984 & ISO 4427-1996. This International standard specified the required properties of pipes made from polyethylene (PE) to be used for buried water mains and services and for water supply above ground both inside and outside buildings. In addition, it specifies some general properties of the material from which these pipes are made, including a classification scheme. Other relevant IS and International Standards applicable for the MDPE pipe shall be followed as approved by the Engineer in Charge,

WS-H-21.2.2.4:- Technical Specifications for Electro Fusion tapping:

All the electro fusion fittings included in this document will be designed for use in water distribution system and be manufactured/supplied by manufacturers having latest ISO certification for their quality systems. The products should comply with the following specific requirements.

- 1) All the electro fusion fittings should have BS EN 12201-3: 2003, BS EN 1555-3 or ISO 8085-3. Melt Flow Rate (MFR) in the range between 0.4 to 1.4 gms /10 min and shall be compatible for fusing on PE 100 distribution line manufactured according to the relevant national or international standards. The polymer used should comply with the requirements of BS 3412 and/or BS EN 12201-1.
- 2) All the electro fusion fittings should be manufactured in Blue PE80 - material which should be compatible with the distribution mains.
- 3) The tapping saddles to have drilling cutter which enable s tapping even below the maximum permissible operating pressure; the disc cut out of the pipe wall is permanently kept in the drilling cutter.
- 4) The products shall comply with the requirements of BS EN 12201-3: 2003, BS EN 1555-3 or ISO 8085-3.
- 5) All the fittings shall be of SDR 11 rating
.The product group used for drinking water applications should have undergone type test by WRc-NSF, U.K. according to BS 6920 and a certificate from either WRc-NSF or WRAS (Water Regulations Advisory Scheme) should be available evidencing this fact/ equivalent institutions approved by the employer.
- 6) All the products shall be manufactured by injection molding using virgin compounded PE 80 (MDPE) polymer having a melt flow rate between 0.5 – 1.1 grams/10 minutes and shall be compatible for fusing on PE 80 distribution mains manufactured according to the relevant national or international standards. The polymer used should comply with the requirements of BS 3412 and/or BS EN 12201 -1.
- 7) The fittings intended for water distribution applications shall be coloured blue for the clear identification of the services.
- 8) All the electro fusion products should be individually packed so that they can be used instantaneously at site without additional cleaning process. The protective packing should be transparent to allow easy identification of the fittings without opening the bags.
- 9) The electro fusion products should be with only a single heating coil to fully electro fuse the fitting to the adjoining pipe or pipe component as applicable. The heating coils shall be terminated at terminal pins of 4.0 or 4.7 millimeter diameter, protected with polyethylene shroud. Each terminal shroud should be additionally protected with polyethylene shroud caps.
- 10) No heating element shall be exposed and all coils are to be integral part of the body of the fitting. The insertion of the heating element in the fitting should be part of the injection molding process and coils inserted after the injection molding process or attached to the body of the fitting as a separate embedded pad etc. are strictly not acceptable.
- 11) The pipe fixation shall be achieved by external clamping /suitable devices as directed by the Engineer in charge.
- 12) The brand name, size, raw material grade, SDR rating and batch identification are to be embedded as part of the injection molding process. Each fitting should also be supplied with a barcode sticker for fusion parameters attached to the body for setting the fusion parameters on a fusion control box. The barcode sticker should also include the fusion and cooling time applicable for the fitting for the manual setting of a manual fusion control box.
- 13) The fittings should be V-regulated type designed to fuse at a fusion voltage of 40 volts AC.

- 14) The heating elements should be designed for fusion at any ambient temperatures between -5 to +40 degree centigrade at a constant fusion time i.e. without any compensation of fusion time for different ambient temperatures.
- 15) A limited path style fusion indicator acting for each fusion zone as visual recognition of completed fusion cycle should be incorporated into the body of each fitting near the terminals. The fusion indicators should not allow the escape of the molten polymer through them during or after the fusion process.
- 16) All the sockets in the electro fusion fittings should include a method of tapping controlling the pipe penetration (pipe positioner/stopper).
- 17) The EF tapping ferrules should be the top loading type which are to be clamped on the mains for fusion using the custom made top loading clamps exerting 1500N (150 kilograms approximately) top load.
- 18) The tapping ferrules should be supplied with suitable adaptors for proper positioning of the top-loading clamp into the saddle.
- 19) The Torque required to operate the cutter after fusion of the PE mains should not exceed 45 N-m.
- 20) The separate cutter should be designed in such a way that the cut coupon is not allowed to fall into the pipeline and is retained inside the body of the cutter providing a positive sealing of the hole in the cutter head for pressure testing.
- 21) The tapping ferrules will have female threaded outlet to connect necessary compression fittings for further connecting MDPE Pipe in House connection.
- 22) The threaded outlet should be from sizes ½" to 1" BSP to suit the required House Service Connections.
- 23) The outlets should be reinforced with female threaded metal inserts of SS 304.

WS-H- 21.2.2.5.0 :- MDPE Pipes

These specifications are for MDPE Blue PE 80 pipes for House Service connections of Dia 20 mm to 32 mm OD.

WS-H- 21.2.2.5.1 :- Raw Material

Raw material used to manufacture MDPE Blue pipes shall be virgin natural Resin PE 80 containing those anti-oxidants. UV stabilizers and pigments necessary for manufacturing to ISO 4427 standard. The PE 80 Resin shall have MRS of 8 Mpa.

Effects on water quality: MDPE PE 80 Blue pipes shall confirm to clause 3.5 of ISO 4427 Pipes for House connection on Distribution system. Raw material used to manufacture MDPE Blue pipes shall be virgin natural Resin PE 80 containing those anti-oxidants. UV stabilizers and pigments necessary for manufacturing to ISO 4427 standard. The PE 80 Resin shall have MRS of 8 Mpa. Also the pipes to be tested to comply with BS 6920 specifications in any of the laboratories like DVGW/KIWA/SPGN/WRC-NSF with certificate of approval for its use with potable water. The colour of MDPE PE 80 pipes shall be Blue confirming to clause 3.2 of ISO 4427 :1996. The MDPE PE 80 Blue pipes shall confirm to clause 3.5 of ISO 4427 for conveyance of water for Human Consumption. Also the pipes intended for conveyance of potable water for Human consumption to be tested to comply with BS 6920 specifications in any of the laboratories like DVGW/KIWA/SPGN/WRC-NSF and certificate of compliance to be produced for the following parameters.

- a) Odour and Flavor of water

- b) Appearance of water
- c) Growth of Micro Organism
- d) Extraction of substances that may be of concern to Public Health (Cyto Toxicity)
- e) Extraction of Metals

WS-H- 21.2.2.5.2 :- Pressure Rating:

The pressure rating of MDPE Blue PE 80 pipes shall be confirming to clause 4.1 of ISO 4427 1996.

WS-H- 21.2.2.5.3 :- Colour of Pipes

The colour of MDPE PE 80 pipes shall be Blue confirming to clause 3.2 of ISO 4427 : 1996.

WS-H- 21.2.2.5.4 :- Dimensions:

The pipe dimensions shall be as per latest revisions of clause 4.1 of ISO 4427: 1996 and pipes upto diameters 32 mm shall be supplied in coils of 300 mtrs. The internal diameter, wall thickness, length and other dimensions of pipes shall be as per relevant tables of ISO 4427 : 1996. Each pipe shall be of uniform thickness throughout its length. The wall thickness of the PE 80 pipes shall be as per the table given below:

Nominal Dia of MDPE pipe (mm)	PN rating	Wall thickness	
		Minimum	Maximum
20	PN 16	2.3	2.8
25	PN 12.5	2.3	2.8
32	PN 12.5	3	3.5

The dimension tolerances shall be as per ISO 4427 clause 4.1.3

WS-H- 21.2.2.5.5 :- Performance requirements:

The pipe supplied should have passed the acceptance test as per ISO 4427. The manufacture should provide the test certificates for the following tests.

- 1) Melt Flow Rate
- 2) Density
- 3) Oxidation and induction test
- 4) Hydrostatic Test
- 5) Pigment dispersion Test
- 6) Longitudinal Reversion Test.

These tests should be performed in the in-house laboratory of the pipe manufacture. The employer will depute third party inspection Agency to the pipe manufacturing facility of the manufacturer to inspect the pipes as per QAP approved by Engineer In Charge, in charge.

WS-H- 21.2.2.5.6 :- BUTT WELDING PROCEDURE FOR PE PIPES (MDPE OR HDPE)

Jointing between MDPE / HDPE pipes and specials shall be done as per the latest IS 7634 part II. Method of jointing between the pipes to pipes and pipes to specials shall be with butt fusion welding using automatic or semi automatic, hydraulically operated, superior quality butt fusion machines which will ensure good quality butt fusion welding of MDPE / HDPE pipes. For pipes 160 mm dia and above, Hydraulic Jack must be used in butt welding.

WS-H- 21.2.2.5.7 :- PRINCIPLE

The saddles and the couplers for HSC shall be joined using good quality EF welding equipment with bar code sensing facility. The pipes to be joined are held in clamps which grips and re rounds the pipe, pipe ends are prepared by planning with an electrically driven trimmer. Then the pipe surfaces are heated using an electrically/powered non-stick heater plates. When molten, the pipe ends are brought together and held under pressure until cooled.

WS-H- 21.2.2.5.7:. Procedure:

Step 1	Wipe the inside and outside surface of the pipe with clean dry cloth to remove any dirt on the pipe. Pipe ends shall be cleaned using knife edge.
Step 2	Install the pipes on the welding machine clamps. Check alignment. Adjust to get perfect alignment of the mating surfaces.
Step 3	Face the pipe ends using the electrically driven facer.
Step 4 :	Check alignment once again after facing.
Step 5 :	Insert the heater plate and bring the movable pipe end close to heater plates such that both the ends in firm contact with the heater plate.
Step 6 :	Heat the pipe until properly sized melt bead is formed on the both pipe ends.
Step 7 :	Remove the heater plate and bring close the pipe ends as quick as possible under the desired pressure.
Step 8 :	Allow the cooling time under pressure and then remove the clamps.
Step 9 :	Check the bead pattern to ensure a good quality joint.

WS-H- 21.2.2.6.1 UPVC Pipes

Scope

The pipes are made of unplasticized polyvinyl chloride (uPVC) with socket(s) suitable for elastomeric sealing ring type joints intended to be used for buried water mains with ambient atmospheric temperature reaching up to 50°C and soil surface temperature rising more than 65°C. Pipes and specials are as per IS 4985

WS-H- 21.2.2.6.2 :- Material

The material from which the pipes are made shall consist substantially of unplasticized polyvinyl chloride conforming to IS: 10151, to which may be added only those additives that are absolutely needed to facilitate the manufacture of the polymer, and the production of sound, durable pipes of good surface, finish, mechanical strength and opacity.

The total quantity of additives like plasticizers, stabilizers, lubricants and fillers shall not exceed more than 7.0%.

The bulk density of uPVC pipe shall be 1.39 to 1.44 g/ cm³.
PVC resin of suspension grade K-66/K-67 shall be used for extrusion of u PVC pipe.

WS-H- 21.2.2.6.3 :- Classification

The pressure rating of pipes shall be of class-3 and class-4 in accordance with IS: 4985 with a maximum continuous working pressure at 27 °C of 6 and 10 kg/cm²

WS-H- 21.2.2.6.4 :-Physical, Mechanical & chemical properties

The dimensions and tolerances of pipes shall comply to clauses of IS: 4985.

The colour of the pipes shall be dark grey.

Influence on water intended for human consumption shall be governed by IS: 12235.

The pipes and integral sealing ring will confirm to internal hydrostatic pressure in accordance with Clause 11.1 and sampling as per annex D of IS 4985

WS-H- 21.2.2.6.5 :- Tests and conformity criteria

Quality assurance from the manufacturer

The following in house tests shall be carried out on the raw material:

- grade (K-value)
- particle size distribution
- bulk density of resin
- bulk density of compound

The manufacturer will also have the following tests conducted from Standard Test Laboratory

- Effect on water quality
- Internal Hydrostatic Test (Type)

WS-H- 21.2.2.6.6 :- Markings

Each pipe shall be clearly marked as indicated below.

- Manufacturers name and trademark
- Outside diameter in mm.
- Class of pipe and pressure rating
- Month and year of manufacturing
- Length of pipe
- Marking of insert depth of spigot

Each pipe shall also be marked in centre strip as circumference 1" wide at intervals not more than 3 meters to show the class of pipe.

- Class 3 – Green
- Class 4 – Brown

WS-H- 21.2.2.6.7 :- Supply, Packing and transport

The pipes will be supplied with one end plain with chamfer and other end socket suitable for elastomeric sealing ring type joints in accordance with IS: 4985.

Each pipe shall be supplied along with a rubber ring suitable for the socket for elastomeric sealing ring type joints.

The pipes shall be transported to the store and site by trucks in pre packed bundles to ensure adequate protection during transport. The socket and spigot end of all the pipes shall be provided with tightly fitted end caps, At the time of packing and stacking of pipes the sockets shall be alternated within the pile and shall project sufficiently for the pipes to be correctly supported along their whole length. The pipes shall rest uniformly on the vehicle bed over their whole length during transport, carefully placed and firmly secured against unwarranted movement during transportation to the satisfaction of Engineer In Charge, In charge

WS-H- 21.2.2.6.8 :- Specials for UPVC Pipe System.

UPVC specials

- Manufacturing and type of sealing joint
- All the UPVC fittings shall be fabricated from class-4 UPVC pipes only.
- Fittings shall be of the same make as that of pipes, injection moulded and shall conform to IS:14735.
- The socket dimensions shall be in accordance with the pipe sockets. The rubber sealing rings for pipe/specials shall be in accordance with the specifications as stated in Clause 16.3.

WS-H- 21.2.2.6.9 :- Laying and Jointing

The pipes shall be laid and clamped to wooden plugs fixed above the surface of the wall. Alternatively plastic clamps of suitable designs shall be preferred. Provision shall be made for the effect of thermal movement by not gripping or disturbing the pipe at supports between the anchors for suspended pipes. The supports shall allow the repeated movements to take place without abrasion.

Jointing for UPVC pipes shall be made by means of solvent cement for horizontal lines and 'O' rubber ring for vertical line. The type of joint shall be used as per site conditions / direction of the Owner's site representative. Where UPVC pipes are to be used for rain water pipes, the pipe shall be finished with GI adopter for insertion in the RCC slab for a water proof joint complete as directed by Owner's site representative.

WS-H- 21.2.2.7.0 :- GI (Only for GI pipe distribution) pipe and specials for House Service Connection

Note: GI pipe House service connection shall be used only when Distribution main is of GI Pipe

WS-H- 21.2.2.7.1 :- Galvanised Iron Pipes

The pipes (tubes) shall be galvanised mild steel hot finished seamless (HFS) or welded (ERW) HRIW or HFW screwed and socketed conforming to the requirements of IS 1239 Part-I for medium grade. They shall be of the diameter (nominal bore) specified in the description of the item, the sockets shall be designated by the respective nominal bores of the pipes for which they are intended.

WS-H- 21.2.2.7.2 :- Galvanising shall conform to IS 4736 :

The zinc coating shall be uniform adherent, reasonably smooth and free from such imperfections as flux, ash and dross inclusions, bare patches, black spots, pimples, lumping runs, rust stains, bulky white deposits and blisters. The pipes and sockets shall be cleanly finished, well galvanized in and out and free from cracks, surface flaws laminations and other defects. All screw threads shall be clean and well cut. The ends shall be cut cleanly and square with the axis of the tube.

The dimensions and weights of pipes and sockets and tolerances shall be as prescribed in respective IS

All screwed tubes and sockets shall have pipe threads conforming to the requirements of IS 554.

Screw tubes shall have taper threads while the sockets shall have parallel threads.

All tubes shall withstand a test pressure of 50 Kg/sq.cm without showing defects of any kind.

WS-H- 21.2.2.7.3 :- Fittings :

The fittings shall be of mild steel tubular or wrought steel fittings conforming to IS 1239 (Part-2) or as specified. The fittings shall be designated by the respective nominal bores of the pipes for which they are intended.

WS-H- 21.2.2.8 :- Yarn (Spun)

Spun yarn shall be of clean hemp and of good quality. It shall be soaked in hot coal tar or bitumen and cooled before use.

WS-H- 21.3 :- Mode of Measurement and Payment –

The measurement and payment of this item shall be taken as per number basis of completed work as per description of item, specification and drawing. Payment will be made per number of service connections made. Unit Price includes labour required, excavation, fitting,

refilling, closing the water supply in that area, dewatering and restarting the water supply, transportation. 15 % amount shall be with held till satisfactory hydraulic testing.

"परिशिष्ट-ड"- अंदाजपत्रक उदाहरण-

**Name of work: Providing & Making 15 mm Dia Water Service Connection For AnganWadi
Located at 25 m distance from Village/Town Distribution Line.
(With Road Crossing)
ABSTRACT SHEET**

Sr. No.	Description	Qty.	Unit	Basic Rate	Amount (Rs)
A)	Making Consumer Service Connection				
	Item no 1: HSC Item: Providing and making UPVC/MDPE pipe consumer service connection on Distribution main by drilling hole with suitable means , including all labour , UPVC/MDPE Pipe of required length with or without Road xing as described below, including cost of specials like Saddle/Clamp Saddle of suitable material, and diameter suitable for Distribution main, 15mm/20mm/25mm respective Dia Heavy duty Brass/Polyprophylyne(Twin Jacketed) Ferrule /FCV, Male and Female thread adapter Elbow, Bends,couplers ,Tees, Clamps of suitable material and sundry materials as per requirment, including providing and fixing medium duty 15.mm brass bib tap, GI casing pipe of suitable minimum 32mm/40mm/50mm respective dia of required length for Road crossing , including requird labour for excavation in all types of strata up to the depth of 0.75m or as per site requirement,all types of plumbing fittings, refilling , Closing the water supply in that area, dewatering, hydraulic testing and restarting the water supply ,transportation of material etc. complete as directed by Engineer in charge.				
	As per approved Rate	1	No	2382.00	2382.00

B)	Estimate for additional length to be covered				
2	Providing, Fixing Testing and Commissioning MDPE PE 80 Blue pipes shall confirm to clause 3.5 of ISO 4427 Pipes for House connection on Distribution system. Raw material used to manufacture MDPE Blue pipes shall be virgin natural Resin PE 80 containing those anti-oxidants. UV stabilizers and pigments necessary for manufacturing to ISO 4427 standard. The PE 80 Resin shall have MRS of 8 Mpa. Also the pipes to be tested to comply with BS 6920 specifications in any of the laboratories like DVGW/KIWA/SPGN/WRC-NSF with certificate of approval for its use with potable water. The colour of MDPE PE 80 pipes shall be Blue confirming to clause 3.2 of ISO 4427 : 1996.				
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.161, Item No.1.a.i))				
	for 15 mm Service connection				
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	13.00	Rmt	23.00	299.00
3	Providing, fixing and testing Polypropylene (PP) female threder adaptor with SS304 insert, PP Elbow, Both side compression end Elbow, Bends, couplers, Tees, clamps and sundry materias. This item include all PP, UPVC, CPVC, HDPE, MDPE and GI specials required as per site conditions to make 15 mm dia HSC.				
	For all types of Additional specials, bends, tees, etc.				
	for 15 mm Dia MDPE Pipe line (10% of above Cost)	Lump	job	29.90	29.90
4	Excavation for foundation / pipe trenches in earth, soils of all types sand, gravel and soft murum, hard murum, boulders, WBM roads including removing the excavated materials up to a distances of 50 m and lifts as below, stacking and spreading as directed, normal dewatering preparing the bed for foundation and excluding back feeling etc. complete				
	(MJP SOR Pune 19-20, Avg Item No 1,2,3, Page No.51				
i.	Lift 0 to 1.5 m	3.90	Cum	165.00	643.50

5	Filling in plinth and floors murum bedding in trenches with approved murum from excavated materials from foundation 15cm to 20cm layers including watering and compaction complete.				
	(MJP SOR Pune 19-20,Item No.16, Page No. 54)	0.00	Cum	73.00	0.09
6	<u>Lowering, Laying and Jointing H. D. P. E./M. D. P. E. pipes</u> in proper position including all specials by compression fitting/electrofusion and butt fusion jointing procedure as per relevent IS Code complete with all materials for jointing procedure like Electrofusion machine, Electric heater/butt fusion welding machine with hydraulic jack, top loading clamp etc. and all labours as directed by engineer in charge as per IS-7634 Part II				
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.155, Item No.2.i))				
A	for 15 mm Service connection				
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	13.00	Rmt	11.00	143.00
7	<u>Hydraulic testing of H. D. P. E./ M. D. P. E. pipe line</u> to specified pressure including cost of all materials and labour and water for testing for specified length including cutting, placing end cap making arrangement for filling safe water using reciprocating type pumps which should be able to provide specified test pressure gauges and other necessary equipments, labour, operation charges, etc. required for testing. The rate under this item shall also include cost of retesting, if necessary and reinstating to original position..				
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.156, Item No.3.i))				
	for 15 mm Service connection				
	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	0.013	Km	1128	14.66

8	Providing and casting in situ C.C. of trap / granite / quartzite / gneiss metal of approved quality for RCC works as per detailed drawings and design or as directed drawings and design or as directed including watering, including watering centering, form work compaction, finishing the formed surfaces with cm. 1:3 of sufficient minimum thick surface wherever necessary or roughening if special finish is to be provided and curing etc. complete. M-200 (For thrust blocks)				
	(MJP SOR Pune 19-20, Item No-2, Page no.61)	0.07	Cum	5895.00	431.07
9	Refilling the trenches with available excavated stuff with soft material first over pipeline and then hard material in 15 cm layers with all leads and lifts including consolidation, surcharging, etc. complete				
	(MJP SOR Pune 19-20, Item No.15, Page No.54)	3.89	Cum	73.00	284.32
	Total (A+B)				4227.54
	Add for GST @ 12%				507.30
	Sub-Total				4734.84
	Add for Contingency @ 3%				142.05
	Total				4876.89
	Say				4877.00

Name of work: Providing & Making 15 mm Dia Water Service Connection For AnganWadi Located at 25 m distance from Village/Town Distribution Line.

**(With Road Crossing)
MEASUREMENT SHEET**

Sr. No.	Description	No.	L	B	D	Qty.	unit
A)	Making Consumer Service Connection						
	Item no 1: HSC Item:Providing and making UPVC/MDPE pipe consumer service connection on Distribution main by drilling hole with suitable means , including all labour , UPVC/MDPE Pipe of required length with or without Road xing as described below, including cost of specials like Saddle/Clamp Saddle of suitable material, and diameter suitable for Distribution main, 15mm/20mm/25mm respective Dia Heavy duty Brass/Polypropylyne(Twin Jacketed) Ferrule /FCV, Male and Female thread adapter Elbow, Bends,couplers ,Tees, Clamps of suitable material and sundry materials as per requirment, including providing and fixing medium duty 15.mm brass bib tap, GI casing pipe of suitable minimum 32mm/40mm/50mm respective dia of required length for Road crossing , including requird labour for excavation in all types of strata up to the depth of 0.75m or as per site requirement,all types of plumbing fittings, refilling , Closing the water supply in that area, dewatering, hydraulic testing and restarting the water supply ,transportation of material etc. complete as directed by Engineer in charge.						
	HSC for 15 mm Dia without Road Crossing	1	1			1	No
B)	Estimate for additional length to be covered						
a)	Length of Anganwadi From Village/Town distrbution main	1	25			25	Rmt
b)	Distance covered under HSC RA (with road Crossing	1	12			12	Rmt

	Balance length to be covered under addotional connection Pipeline (a-b)	1	13			13	Rmt
	Material						
2	Providing, Fixing Testing and Commissioning MDPE PE 80 Blue pipes shall confirm to clause 3.5 of ISO 4427 Pipes for House connection on Distribution system.Raw material used to manufacture MDPE Blue pipes shall be virgin natural Resin PE 80 containing those anti-oxidants. UV stabilizers and pigments necessary for manufacturing to ISO 4427 standard. The PE 80 Resin shall have MRS of 8 Mpa. Also the pipes to be tested to comply with BS 6920 specifications in any of the laboratories like DVGW/KIWA/SPGN/WRC-NSFwith certificate of approval for its use with potable water.The colour of MDPE PE 80 pipes shall be Blue confirming to clause 3.2 of ISO 4427 : 1996.						
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.161, Item No.1.a).i))						
	for 15 mm Service connection						
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	1	13.00			13.00	Rmt
					Total	13.00	Rmt
3	Providing, fixing and testing Polypropylene (PP) female threder adaptor with SS304 insert, PP Elbow, Both side compression end Elbow, Bends, couplers, Tees, clamps and sundry materias. This item include all PP, UPVC, CPVC, HDPE, MDPE and GI specials required as per site conditions to make 15 mm dia HSC.						
	For all types of Additional specials, bends, tees, etc.						
a	for 15 mm Dia MDPE Pipe line					Lump	Kg
					Total	Lump	Kg

4	Excavation for foundation / pipe trenches in earth, soils of all types sand, gravel and soft murum, hard murum, boulders, WBM roads including removing the excavated materials up to a distances of 50 m and lifts as below, stacking and spreading as directed, normal dewatering preparing the bed for foundation and excluding back feeling etc. complete						
i.	Lift 0 to 1.5 m	1	13.00	0.60	0.50	3.90	Cum
					Total	3.90	Cum
5	Filling in plinth and floors murum bedding in trenches with approved murum from excavated materials from foundation 15cm to 20cm layers including watering and compaction complete.						
		1	0.01	0.60	0.15	0.00	Cum
					Total	0.00	Cum
6	<u>Lowering, Laying and Jointing H. D. P. E./M. D. P. E. pipes</u> in proper position including all specials by compression fitting/electrofusion and butt fusion jointing procedure as per relevent IS Code complete with all materials for jointing procedure like Electrofusion machine, Electric heater/butt fusion welding machine with hydraulic jack, top loading clamp etc. and all labours as directed by engineer in charge as per IS-7634 Part II						
A	for 15 mm Service connection						
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	1	13.00			13.00	Rmt
					Total	13.00	Rmt
7	<u>Hydraulic testing of H. D. P. E./ M. D. P. E. pipe line</u> to specified pressure including cost of all materials and labour and water for testing for specified length including cutting, placing end cap making arrangement for filling safe water using reciprocating type pumps which should be able to provide specified test pressure gauges and other necessary equipments, labour, operation charges, etc. required for testing. The rate under this item shall also include cost of retesting, if necessary and reinstating to original position..						
	for 15 mm Service connection						
	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	1	0.01			0.013	Km

					Total	0.013	Km
8	Providing and casting in situ C.C. of trap / granite / quartzite / gneiss metal of approved quality for RCC works as per detailed drawings and design or as directed drawings and design or as directed including watering, including watering centering, form work compaction, finishing the formed surfaces with cm. 1:3 of sufficient minimum thick surface wherever necessary or roughening if special finish is to be provided and curing etc. complete. M-200 (For thrust blocks)						
		1	3.25	0.15	0.15	0.07	Cum
					Total	0.07	Cum
9	Refilling the trenches with available excavated stuff with soft material first over pipeline and then hard material in 15 cm layers with all leads and lifts including consolidation, surcharging, etc. complete						
	Total Excavation					3.90	Cum
	Deductions	13	0.785	0.020	0.020	0.004	Cum
	Murum bedding	1	0.013	0.600	0.150	0.001	Cum
	Total Deductions					0.01	Cum
	Net Qty					3.89	Cum

Name of work: Providing & Making 15 mm Dia Water Service Connection For AnganWadi Located at 25 m distance from Village/Town Distribution Line.

(Without Road Crossing)

ABSTRACT SHEET

Sr. No.	Description	Qty.	Unit	Rate (Rs)	Amount (Rs)
A)	Making Consumer Service Connection				
	Item no 1: HSC Item: Providing and making UPVC/MDPE pipe consumer service connection on Distribution main by drilling hole with suitable means , including all labour , UPVC/MDPE Pipe of required length with or without Road xing as described below, including cost of specials like Saddle/Clamp Saddle of suitable material, and diameter suitable for Distribution main, 15mm/20mm/25mm respective Dia Heavy duty Brass/Polyprophylyne(Twin Jacketed) Ferrule /FCV, Male and Female thread adapter Elbow, Bends,couplers ,Tees, Clamps of suitable material and sundry materials as per requirment, including providing and fixing medium duty 15.mm brass bib tap, GI casing pipe of suitable minimum 32mm/40mm/50mm respective dia of required length for Road crossing , including requird labour for excavation in all types of strata up to the depth of 0.75m or as per site requirement,all types of plumbing fittings, refilling , Closing the water supply in that area, dewatering, hydraulic testing and restarting the water supply ,transportation of material etc. complete as directed by Engineer in charge.				
	Rate as per Approved RA	1	No	1537.00	1537.00
B)	Estimate for additional length to be covered				

2	Providing, Fixing Testing and Commissioning MDPE PE 80 Blue pipes shall confirm to clause 3.5 of ISO 4427 Pipes for House connection on Distribution system.Raw material used to manufacture MDPE Blue pipes shall be virgin natural Resin PE 80 containing those anti-oxidants. UV stabilizers and pigments necessary for manufacturing to ISO 4427 standard. The PE 80 Resin shall have MRS of 8 Mpa. Also the pipes to be tested to comply with BS 6920 specifications in any of the laboratories like DVGW/KIWA/SPGN/WRC-NSFwith certificate of approval for its use with potable water.The colour of MDPE PE 80 pipes shall be Blue confirming to clause 3.2 of ISO 4427 : 1996.				
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.161, Item No.1.a.i))				
	for 15 mm Service connection				
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	17.00	Rmt	23.00	391.00
3	Providing, fixing and testing Polypropylene (PP) female threder adopter with SS304 insert, PP Elbow, Both side compression end Elbow, Bends, couplers, Tees, clamps and sundry materias. This item include all PP, UPVC, CPVC, HDPE, MDPE and GI specials required as per site conditions to make 15 mm dia HSC.				
	For all types of Additional specials, bends, tees, etc.				
	for 15 mm Dia MDPE Pipe line (10% of above Cost)	Lump	job	39.10	39.10
4	Excavation for foundation / pipe trenches in earth, soils of all types sand, gravel and soft murum, hard murum, boulders, WBM roads including removing the excavated materials up to a distances of 50 m and lifts as below, stacking and spreading as directed, normal dewatering preparing the bed for foundation and excluding back feeling etc. complete				
	(MJP SOR Pune 19-20, Avg Item No 1,2,3, Page No.51				
i.	Lift 0 to 1.5 m	5.10	Cum	165.00	841.50

5	Filling in plinth and floors murum bedding in trenches with approved murum from excavated materials from foundation 15cm to 20cm layers including watering and compaction complete.				
	(MJP SOR Pune 19-20,Item No.16, Page No. 54)	0.00	Cum	73.00	0.11
6	<u>Lowering, Laying and Jointing H. D. P. E./M. D. P. E. pipes</u> in proper position including all specials by compression fitting/electrofusion and butt fusion jointing procedure as per relevent IS Code complete with all materials for jointing procedure like Electrofusion machine, Electric heater/butt fusion welding machine with hydraulic jack, top loading clamp etc. and all labours as directed by engineer in charge as per IS-7634 Part II				
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.155, Item No.2.i))				
A	for 15 mm Service connection				
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	17.00	Rmt	11.00	187.00
7	<u>Hydraulic testing of H. D. P. E./ M. D. P. E. pipe line</u> to specified pressure including cost of all materials and labour and water for testing for specified length including cutting, placing end cap making arrangement for filling safe water using reciprocating type pumps which should be able to provide specified test pressure gauges and other necessary equipments, labour, operation charges, etc. required for testing. The rate under this item shall also include cost of retesting, if necessary and reinstating to original position..				
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.156, Item No.3.i))				
	for 15 mm Service connection				
	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	0.017	Km	1128	19.18

8	Providing and casting in situ C.C. of trap / granite / quartzite / gneiss metal of approved quality for RCC works as per detailed drawings and design or as directed drawings and design or as directed including watering, including watering centering, form work compaction, finishing the formed surfaces with cm. 1:3 of sufficient minimum thick surface wherever necessary or roughening if special finish is to be provided and curing etc. complete. M-200 (For thrust blocks)				
	(MJP SOR Pune 19-20, Item No-2, Page no.61)	0.10	Cum	5895.00	563.71
9	Refilling the trenches with available excavated stuff with soft material first over pipeline and then hard material in 15 cm layers with all leads and lifts including consolidation, surcharging, etc. complete				
	(MJP SOR Pune 19-20, Item No.15, Page No.54)	5.09	Cum	73.00	371.80
	Total (A+B)				3950.40
	Add for GST @ 12%				474.05
	Sub-Total				4424.44
	Add for Contingency @ 3%				132.73
	Total				4557.18
	Say				4557.00

Name of work: Providing & Making 15 mm Dia Water Service Connection For AnganWadi Located at 25 m distance from Village/Town Distribution Line.

**(Without Road Crossing)
MEASUREMENT SHEET**

Sr. No.	Description	No.	L	B	D	Qty.	unit
A)	Making Consumer Service Connection						
	Item no 1: HSC Item:Providing and making UPVC/MDPE pipe consumer service connection on Distribution main by drilling hole with suitable means , including all labour , UPVC/MDPE Pipe of required length with or without Road xing as described below, including cost of specials like Saddle/Clamp Saddle of suitable material, and diameter suitable for Distribution main, 15mm/20mm/25mm respective Dia Heavy duty Brass/Polypropylyne(Twin Jacketed) Ferrule /FCV, Male and Female thread adapter Elbow, Bends,couplers ,Tees, Clamps of suitable material and sundry materials as per requirment, including providing and fixing medium duty 15.mm brass bib tap, GI casing pipe of suitable minimum 32mm/40mm/50mm respective dia of required length for Road crossing , including requird labour for excavation in all types of strata up to the depth of 0.75m or as per site requirement,all types of plumbing fittings, refilling , Closing the water supply in that area, dewatering, hydraulic testing and restarting the water supply ,transportation of material etc. complete as directed by Engineer in charge.						
	HSC for 15 mm Dia without Road Crossing	1	1			1	No
B)	Estimate for additional length to be covered						
a)	Length of Anganwadi From Village/Town distrbution main	1	25			25	Rmt

b)	Distance covered under HSC RA (without road Crossing)	1	8			8	Rmt
	Balance length to be covered under addotional connection Pipeline (a-b)	1	17			17	Rmt
	Material						
2	Providing, Fixing Testing and Commissioning MDPE PE 80 Blue pipes shall confirm to clause 3.5 of ISO 4427 Pipes for House connection on Distribution system.Raw material used to manufacture MDPE Blue pipes shall be virgin natural Resin PE 80 containing those anti-oxidants. UV stabilizers and pigments necessary for manufacturing to ISO 4427 standard. The PE 80 Resin shall have MRS of 8 Mpa. Also the pipes to be tested to comply with BS 6920 specifications in any of the laboratories like DVGW/KIWA/SPGN/WRC-NSFwith certificate of approval for its use with potable water.The colour of MDPE PE 80 pipes shall be Blue confirming to clause 3.2 of ISO 4427 : 1996.						
	MJP SOR Pune 19-20 , Page No.161, Item No.1.a).i))						
	for 15 mm Service connection						
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	1	17.00			17.00	Rmt
					Total	17.00	Rmt
3	Providing, fixing and testing Polypropelyne (PP) female threder adoptor with SS304 insert, PP Elbow, Both side compression end Elbow, Bends, couplers, Tees, clamps and sundry materias. This item include all PP, UPVC, CPVC, HDPE, MDPE and GI specials required as per site conditions to make 15 mm dia HSC.						
	For all types of Additional specials, bends, tees, etc.						
a	for 15 mm Dia MDPE Pipe line					Lump	Kg

					Total	Lump	Kg
4	Excavation for foundation / pipe trenches in earth, soils of all types sand, gravel and soft murum, hard murum, boulders, WBM roads including removing the excavated materials up to a distances of 50 m and lifts as below, stacking and spreading as directed, normal dewatering preparing the bed for foundation and excluding back feeling etc. complete						
i.	Lift 0 to 1.5 m	1	17.00	0.60	0.50	5.10	Cum
					Total	5.10	Cum
5	Filling in plinth and floors murum bedding in trenches with approved murum from excavated materials from foundation 15cm to 20cm layers including watering and compaction complete.						
		1	0.02	0.60	0.15	0.00	Cum
					Total	0.00	Cum
6	<u>Lowering, Laying and Jointing H. D. P. E./M. D. P. E. pipes</u> in proper position including all specials by compression fitting/electrofusion and butt fusion jointing procedure as per relevent IS Code complete with all materials for jointing procedure like Electrofusion machine, Electric heater/butt fusion welding machine with hydraulic jack, top loading clamp etc. and all labours as directed by engineer in charge as per IS-7634 Part II						
A	for 15 mm Service connection						
i	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	1	17.00			17.00	Rmt
					Total	17.00	Rmt
7	<u>Hydraulic testing of H. D. P. E./ M. D. P. E. pipe line</u> to specified pressure including cost of all materials and labour and water for testing for specified length including cutting, placing end cap making arrangement for filling safe water using reciprocating type pumps which should be able to provide specified test pressure gauges and other necessary equipments, labour, operation charges, etc. required for testing. The rate under this item shall also include cost of retesting, if necessary and reinstating to original position..						

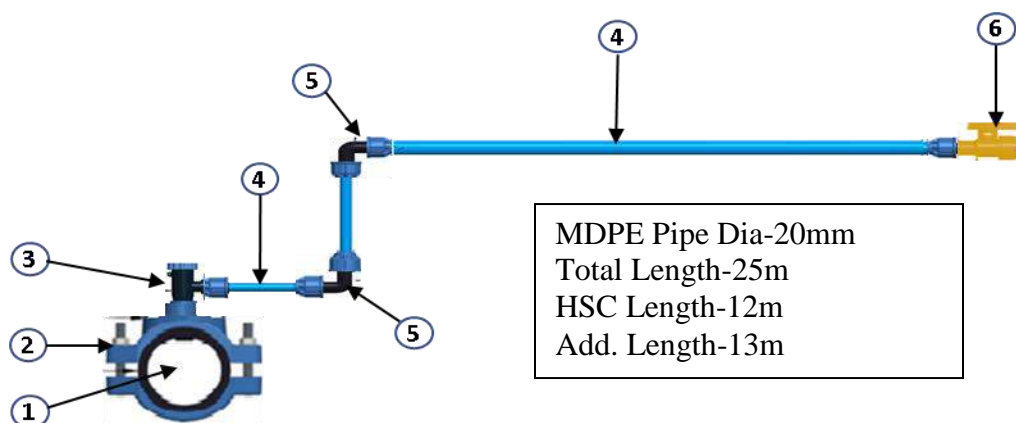
	for 15 mm Service connection						
	15 mm MDPE Pipe(PN 16 (SDR 9))	1	0.017			0.017	Km
					Total	0.017	Km
8	Providing and casting in situ C.C. of trap / granite /quartzite / gnesis metal of approved quality for RCC works as per detailed drawings and design or as directed drawings and design or as directed including watering, including watering centering, form work compaction, finishing the formed surfaces with cm. 1:3 of sufficient minimum thick surface wherever necessary or roughening if special finish is to be provided and curing etc. complete. M-200 (For thrust blocks)						
		1	4.25	0.15	0.15	0.10	Cum
					Total	0.10	Cum
9	Refilling the trenches with available excavated stuff with soft material first over pipeline and then hard material in 15 cm layers with all leads and lifts including consolidation, surcharging, etc. complete						
	Total Excavation					5.10	Cum
	Deductions	17	0.785	0.020	0.020	0.005	Cum
	Murum bedding	1	0.017	0.600	0.150	0.002	Cum
	Total Deductions					0.007	Cum
	Net Qty					5.09	Cum

"परिशिष्ट-इ"

A Typical Drawing for Estimate

For 15 mm Service Connection (Twin Jacketed PP Ferrule/FCV)

(A) Without Road Crossing

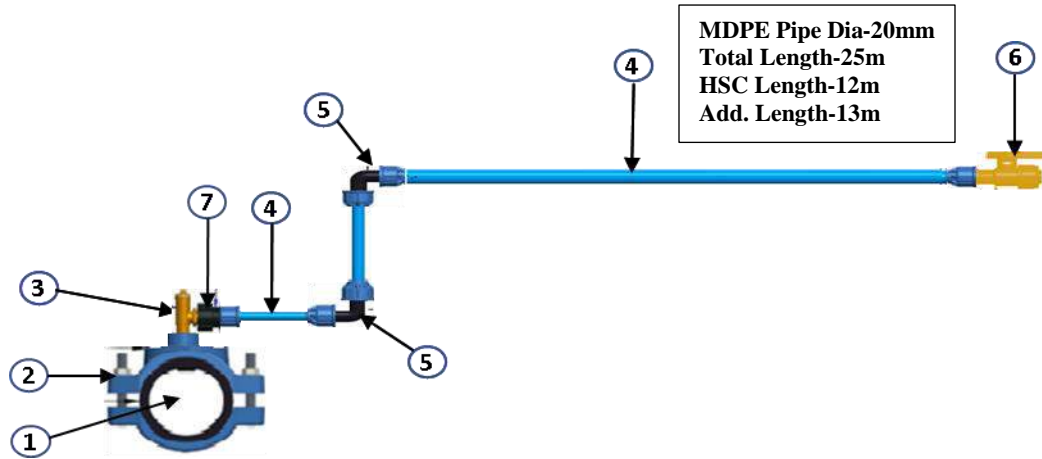

Sr.No.	Description	With road Crossing	Without Road Crossing
1	Main Distribution line	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe
2	PP Clamp Saddle	Size suitable for dist. main	Size suitable for dist. main
3	Twin Jacketed PP ferrule/FCV	Dia:15 mm	Dia:15 mm
4	MDPE Pipe line for HSC	Dia:20 mm, Length : 12 m	Dia:20mm, Length : 8 m
	MDPE Pipe line additional length	Dia:20 mm, Length : 13 m	Dia:20 mm, Length : 17 m
5	Both Side Compression end Elbow		
6	Brass Tap	Dia:15 mm	Dia:15 mm

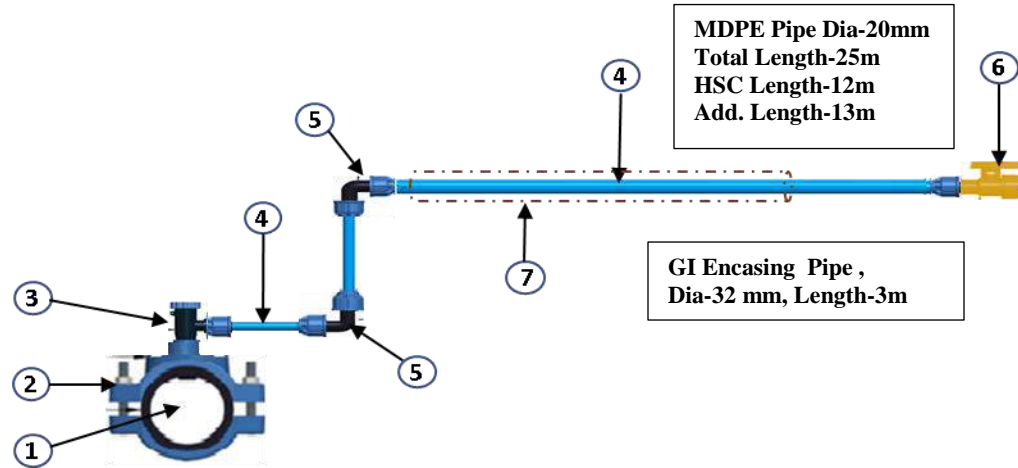
For 15 mm Service Connection (Brass Ferrule/FCV)

A) Without Road Crossing:

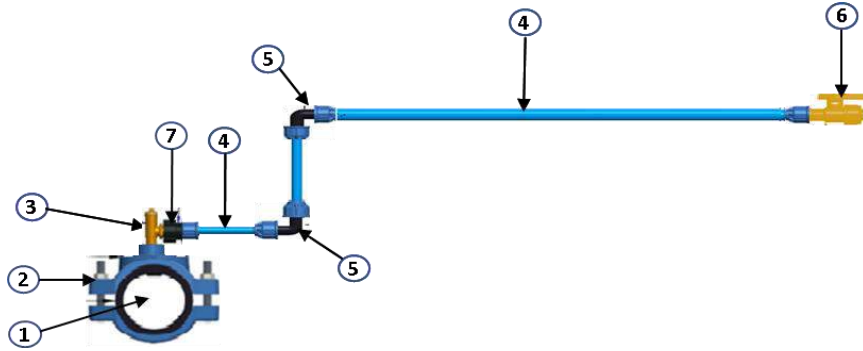

Sr. No.	Description	With road crossing	Without road crossing
1	Main Distribution line	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe
2	PP Clamp Saddle	Size suitable for dist. main	Size suitable for dist. main
3	Brass ferrule/FCV	Dia:15 mm	Dia:15 mm
4	MDPE Pipe line for HSC	Dia:20 mm, Length : 12 m	Dia:20mm, Length : 8 m
	MDPE Pipe line additional length	Dia:20 mm, Length : 13 m	Dia:20 mm, Length : 17 m
5	Both Side Compression end Elbow		
6	Brass Tap	Dia:15 mm	Dia:15 mm
7	Female threaded adopter With Ss insert	Dia:15 mm	

**For 15 mm Service Connection (Twin Jacketed PP Ferrule/FCV)
b)With Road Crossing:**

Sr. No.	Description	With road crossing	Without road crossing
1	Main Distribution line	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe
2	PP Clamp Saddle	Size suitable for dist. main	Size suitable for dist. main
3	Twin Jacketed PP ferrule/FCV	Dia:15 mm	Dia:15 mm
4	MDPE Pipe line for HSC	Dia:20 mm, Length : 12 m	Dia:20mm, Length : 8 m
	MDPE Pipe line additional length	Dia:20 mm, Length : 13 m	Dia:20 mm, Length : 17 m
5	Both Side Compression end Elbow		
6	Brass Tap	Dia:15 mm	Dia:15 mm
7	GI encasing Pipe for road Crossing	Dia:32 mm, Length : 3 m	

MDPE Pipe Dia-20mm
Total Length-25m
HSC Length-12m
Add. Length-13m

Sr. No.	Description	With road crossing	Without road crossing
1	Main Distribution line	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe	Of (CI/DI/PVC/HDPE) pipe
2	PP Clamp Saddle	Size suitable for dist. main	Size suitable for dist. main
3	Brass ferrule/FCV	Dia:15 mm	Dia:15 mm
4	MDPE Pipe line for HSC	Dia:20 mm, Length : 12 m	Dia:20mm, Length : 8 m
	MDPE Pipe line additional length	Dia:20 mm, Length : 13 m	Dia:20 mm, Length : 17 m
5	Both Side Compression end Elbow		
6	Brass Tap	Dia:15 mm	Dia:15 mm
7	Female threaded adopter With Ss insert	Dia:15 mm	
8	GI encasing Pipe for road Crossing	Dia:32 mm, Length : 3 m	

जल जीवन मिशन अंतर्गत १०० दिवसांचे विशेष अभियान
सर्व ग्रामीण शाळांना शुध्द पेयजल उपलब्ध करुन देण्याबाबतची कार्यपध्दती

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: जेजेएम-२०२०/प्र.क्र.११३ (भाग-३)/पापु ०७
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: १३ जानेवारी, २०२१

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०
२. पेयजल व स्वच्छता मंत्रालय, भारत सरकार यांचे पत्र क्र.११०११/५८/२०२०- JJM-दि.०१.१०.२०२०

प्रस्तावना-

सन २०१९ पासून जल जीवन मिशनची सुरवात करण्यात आली आहे. राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता संदर्भित क्र.१ च्या पत्रान्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण भागातील सर्व कुटूंबांना, शाळा, अंगणवाडी केंद्रांना तसेच अन्य शासकीय संस्थांना वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे सन २०२४ पर्यंत शाश्वत शुध्द पेयजल उपलब्ध करुन देण्यास शासन कटिबध्द आहे. तथापि, देशातील सर्व शाळा व अंगणवाडी केंद्रांमध्ये नळाद्वारे गुणवत्तापूर्ण शुध्द पिण्याचे पाणी उपलब्ध करुन देण्याकरीता मा.पंतप्रधानांनी दि.०२.१०.२०२० पासून १०० दिवसांच्या विशेष मोहिमेची घोषणा केली आहे.

शाळांमधील उपस्थित बालकांच्या आरोग्याच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने कायम स्वरूपी पिण्याचे पाणी बालकांना उपलब्ध करुन देणे आवश्यक आहे. यु-डायस प्लस सन २०१९-२० च्या माहितीनुसार राज्यामध्ये स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या एकूण ६५८८६ शाळा आहेत. त्यामध्ये नळ योजनेद्वारे पिण्याच्या पाण्याची सुविधा उपलब्ध नसलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या २४४१० शाळा आहेत. त्यापैकी ग्रामीण भागातील पिण्याच्या पाण्याची सुविधा उपलब्ध नसलेल्या शाळांना कायमस्वरूपी पिण्याच्या पाण्याची सुविधा उपलब्ध करुन देण्याच्या दृष्टीने खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती निश्चित करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते.

शासन निर्णय-

जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्यातील ग्रामीण भागातील कुटुंबासाठी नळाद्वारे गुणवत्तापूर्ण पेयजल पुरवठा करण्याचे निश्चित केले आहे. याच धर्तीवर ग्रामीण भागातील प्रत्येक शाळांना नळाद्वारे गुणवत्तापूर्ण पेयजल उपलब्ध करून देण्याकरीता खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती विषद करण्यात येत आहे.

१. ग्रामीण भागातील ज्या शाळांना नळाद्वारे पाणी पुरवठा उपलब्ध नाही अशा शाळांना संबंधित केंद्र प्रमुख, विस्तार अधिकारी व कनिष्ठ अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी भेट द्यावी. सदर शाळेला पाणी पुरवठा उपलब्ध करण्याविषयी आवश्यक उपाययोजनेसह सविस्तर प्रस्ताव संबंधित गटशिक्षणाधिकारी, पंचायत समिती यांना सादर करावा.
  २. समग्र शिक्षा अंतर्गत कार्यरत कनिष्ठ अभियंता यांनी शाळेला कायमस्वरूपी पिण्याच्या पाण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्याकरीता लागणा-या खर्चाचे सविस्तर अंदाजपत्रक तयार करावे. सदरहू अंदाजपत्रकासोबत शाळा तसेच पाण्याचे स्रोत यांतील अंतर दर्शविण्यासाठी आराखडा जोडणे आवश्यक आहे.
  ३. सदर अंदाजपत्रकासह सविस्तर प्रस्ताव संबंधित कनिष्ठ अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी कार्यकारी अभियंता (स.शि.), जिल्हा परिषद यांच्याकडे तांत्रिक मान्यतेसाठी सादर करावा.
  ३. तदनंतर सदर प्रस्तावाची छाननी शिक्षण विभागाने जिल्हास्तरावर करून रु.५०,०००/- पर्यंतचे प्रस्ताव संबंधित ग्रामपंचायतीकडे प्रशासकीय मान्यतेस सादर करावेत व त्यापुढील कामांचे प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यतेस्तव मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडे सादर करावेत.
  ४. उपरोक्त प्रशासकीय मान्यता प्राप्त करण्यापर्यंतची कार्यवाही हा शासन निर्णय निर्गमित झाल्यानंतर तात्काळ पूर्ण करण्यात यावी. याबाबत शिक्षण विभाग, जिल्हा परिषद व कार्यकारी अभियंता (स.शि.), जिल्हा परिषद यांनी दक्षता घ्यावी.
०२. सदर शंभर दिवसांच्या अभियानातील लक्ष्य साध्य करण्याकरीता स्थानिक परिस्थिती विचारात घेऊन पुढील प्रमाणे कालबद्ध कार्यवाही करण्यात यावी.

अ. क्र	स्थानिक परिस्थिती	कार्यवाही	योजना मंजूरी कार्यपद्धती	कालावधी
१.	शालेय परिसरामध्ये हातपंप/ बोअरवेल उपलब्ध आहे/ तसेच पुरेशा प्रमाणात बारमाही पाणी उपलब्धता आहे.	शाळांना शाश्वत पाणी पुरवठ्यासाठी पुरेशा नळ जोडण्या देण्यात याव्यात. भूजल पातळीनुसार सौर उर्जेवर आधारित सबमर्सिबल पंप्स स्थापित करण्यात यावेत.	१. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जि.प. यांनी तांत्रिक मान्यता द्यावी. आवश्यक उद्भव चाचणी (yield test) प्रमाणपत्र जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (संबंधित जिल्हा) यांनी द्यावे. २. रु.५०,०००/- पर्यंतच्या कामांना संबंधित ग्रामपंचायतींनी प्रशासकीय मान्यता द्यावी. त्यापुढील कामांचे प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यतेस्तव मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडे पाठवावे. ३. ग्रामपंचायतींनी याकरीता लागणारा निधी १५ वित्त आयोग /जल जीवन मिशनच्या निधीमधून वापरण्याबाबत निर्णय घ्यावा. ४. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जि.प. यांनी संपूर्ण योजनेची अंमलबजावणी करून योजना कार्यान्वित करावी.	जल जीवन मिशनच्या शाळांसाठी च्या विशेष अभियान कालावधीत पूर्ण करण्यात यावे.

२.	शालेय परिसरामध्ये हातपंप बोअरवेल उपलब्ध आहे; तथापि हंगामी स्वरूपात किंवा कमी प्रमाणात पाणी उपलब्ध आहे.	असे प्रस्ताव संबंधित जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्याकडे बोअरवेलच्या यथायोग्य स्थळनिश्चितीकरीता किंवा अन्य उपाययोजनेकरीता पाठविण्यात यावेत. त्यावर संबंधित जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक यांनी तातडीने निर्णय घेवून उपाययोजना सूचवावेत.	कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषदेमार्फत उपाययोजना प्रस्तावित करून जल जीवन मिशनप्रमाणे तांत्रिक मान्यता द्यावी व मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी प्रशासकीय मान्यता देऊन मार्गदर्शक सूचनांनुसार पाणी पुरवठा उपलब्ध करून देण्यात यावा.	----- -
३.	सदर गावामध्ये पाणी पुरवठा योजना आहे; तथापि, भौगोलिक अंतर/ परिस्थिती, निधी उपलब्धता इ. कारणामुळे शाळेमध्ये पाणी पुरवठा उपलब्ध नाही.	ग्राम पंचायतीद्वारे उपलब्ध पाणी पुरवठा योजनेतून नळ पाणी पुरवठा तसेच पुरेसे नळ कनेक्शन, सबमर्सिबल पंप्स, पाण्याची टाकी इ. उपलब्ध करण्यात यावे.	१. कार्यकारी अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी तांत्रिक मान्यता द्यावी. शासन निर्णय क्र.जेजेएम २०२०/ प्र.क्र.११३/ पापु ०७, दि.२७.११.२०२० सोबतच्या परिशिष्टातील दरसूचि व मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्यवाही करावी. २. रु.५०,०००/- पर्यंतच्या कामांना संबंधित ग्रामपंचायतींनी प्रशासकीय मान्यता द्यावी. त्यापुढील कामांचे प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यतेस्तव मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडे पाठवावे.	जल जीवन मिशनच्या शाळांसाठी च्या विशेष अभियान कालावधीत पूर्ण करण्यात यावे.

			<p>३. ग्रामपंचायतींनी याकरीता लागणारा निधी १५ वित्त आयोग /जल जीवन मिशनच्या निधीमधून वापरण्याबाबत निर्णय घ्यावा.</p> <p>४. कार्यकारी अभियंता, समग्र शिक्षा तसेच संबंधित गटातील कनिष्ठ अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी संपूर्ण योजनेची अंमलबजावणी करून योजना कार्यान्वित करावी.</p>	
४.	शाळेला नळाद्वारे पाणी उपलब्ध आहे तथापि शाश्वत पाणी पुरवठ्यासाठी त्यामध्ये सुधारणा करणे गरजेचे आहे.	या कामांसाठी रेड्रोफिटिंग (सुधारणात्मक पुनर्जोडणी) करून पाणी पुरवठा उपलब्ध करण्यात यावा.	<p>१. कार्यकारी अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी तांत्रिक मान्यता द्यावी</p> <p>२. रु.५०,०००/- पर्यंतच्या कामांना संबंधित ग्रामपंचायतींनी प्रशासकीय मान्यता द्यावी. त्यापुढील कामांचे प्रस्ताव प्रशासकीय मान्यतेस्तव मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडे पाठवावे.</p> <p>३. ग्रामपंचायतींनी याकरीता लागणारा निधी १५ वित्त आयोग /जल जीवन मिशनच्या निधीमधून वापरण्याबाबत निर्णय घ्यावा.</p>	जल जीवन मिशनच्या शाळांसाठी च्या विशेष अभियान कालावधीत पूर्ण करण्यात यावे.

			४. कार्यकारी अभियंता, समग्र शिक्षा यांनी संपुर्ण योजनेची अंमलबजावणी करून योजना कार्यान्वित करावी.	
--	--	--	---	--

०३. याकरीता होणारा खर्च निधी उपलब्धता विचारात घेऊन ग्रामपंचायतीच्या ठरावानुसार १५ वा वित्त आयोग व जल जीवन मिशनकरीता उपलब्ध तरतूदीतून भागविण्यात यावा. जल जीवन मिशनचा निधी सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणालीद्वारे (PFMS) उपलब्ध करून देण्यात येईल.

०४. या योजनांचे भौतिक व आर्थिक संनियंत्रण, मालमत्तेचे संनियंत्रण जल जीवन मिशन आयएमआयएस(IIIS) प्रणालीद्वारे करण्यात येईल. अशाप्रकारे संनियंत्रणाची व नियमित लेखापरिक्षणाची जबाबदारी संबंधित जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनची राहिल.

०५. राज्यातील ग्रामीण भागातील शाळांना नळजोडणी देण्यासाठी अंदाजपत्रक तयार करण्यासाठी शासन निर्णय क्र.जेजेएम २०२०/ प्र.क्र.११३/ पापु ०७, दि.२७.११.२०२० मधील परिशिष्टांमध्ये नमुद दरपत्रक व सूचनांनुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

०६. सदर तदतुदी या शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून अंमलात येतील.

०७. हा शासन निर्णय शालेय शिक्षण विभागाचे अनौ.संदर्भ.क्र.२१ एस.डी ६ , दि. ०५.०१.२०२० अन्वये प्राप्त सहमतीस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

०८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०११३१५२०३७१२२८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj Rajesh
Deshpande**

(सरोज देशपांडे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.

२. मा.मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई-३२
३. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
६. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधान परिषद, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
७. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उपसचिव, मंत्रालय, मुंबई
८. अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, शालेय शिक्षण विभाग) यांचे स्वीय सहाय्यक मंत्रालय, मुंबई
९. संचालक/ मिशन संचालक, जल जीवन मिशन/ सर्व शिक्षा अभियान
१०. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
११. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१३. सह सचिव/विशेष कार्य अधिकारी/उप सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. उप सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१५. अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी (सर्व) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१६. प्रकल्प संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई
१७. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१८. निवडनस्ती (कार्यासन -पापु ०७

जल जीवन मिशन मधील IMIS
संकेतस्थळावरील खाजगी
नळजोडण्यासंदर्भातील नोंदी व
कार्यवाहीबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: जेजेएम-२०२१/प्र.क्र.३४/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: ८ फेब्रुवारी, २०२१

वाचा-

पेयजल व स्वच्छता मंत्रालय, भारत सरकार यांचे पत्र क्र.०६/१५/२०१८/NIC-MODWS, JJM-
दि.१८.०६.२०२०

प्रस्तावना-

जल जीवन मिशन अंतर्गत केंद्र शासनाच्या IMIS संकेतस्थळावर खाजगी (Private)
नळजोडण्यांच्या नोंदी करण्यासाठी सुविधा उपलब्ध करून दिली असल्याचे केंद्र शासनाने
दि.१८/०६/२०२० रोजीच्या पत्रान्वये कळविले होते. यानुसार दि.२२/०६/२०२० रोजीच्या पत्रान्वये पाणी व
स्वच्छता सहाय्य संस्था यांचेकडून सर्व जिल्ह्यांना मार्गदर्शिका उपलब्ध करून खाजगी (Private)
नळजोडण्यांच्या नोंदी करण्याबाबत सूचना दिलेल्या आहेत.

शासन परिपत्रक-

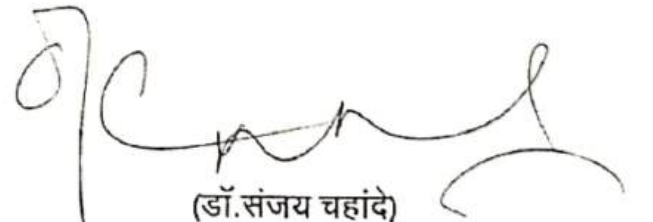
जल जीवन मिशन अंतर्गत केंद्र शासनाच्या IMIS संकेतस्थळावर खाजगी (Private)
नळजोडण्यांच्या नोंदीबाबत तसेच कार्यवाहीबाबत खालीलप्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहेत.

- ज्या कुटुंबाची स्वतःच्या मालकीची बोअरवेल अथवा विहीर असून सदर स्रोतामधून
पाईपलाईनद्वारे नळजोडणी घरामध्ये / घराच्या आवारात घेतली आहे, व सार्वजनिक
(शासकीय) जसे स्टॅन्ड पोस्ट/हॅन्ड पंपद्वारे मालकीचे पाण्याचे स्रोत नाही, अशा कुटुंबाच्या
नोंदी खाजगी नळजोडण्यांतर्गत केंद्र शासनाच्या IMIS संकेतस्थळावर नोंदी करण्यात
याव्यात.
- ज्याप्रमाणे ग्रामपंचायत लेखासंहितेतील नमुना क्र.९ मध्ये मिळकत क्रमांक व व्यक्तीच्या
नावांची नोंद घेण्यात येते त्याच धर्तीवर खाजगी नळजोडणी असलेल्या कुटुंबांची
(कुटुंबप्रमुखाचे संपूर्ण नाव व आधारकार्ड क्रमांकासह) गाव व वाडीनिहाय यादी उप मुख्य
कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता) यांनी तयार करून घ्यावी.

- iii. तालुकास्तरावर विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांनी सदर नोंदी योग्य व अचूक असल्याची असल्याची खात्री करावी. सदर नोंदीच्या अनुषंगाने गट विकास अधिकारी यांनी यातील अनियोजित (रॅडम) १० टक्के गावांना क्षेत्रीय भेटी देऊन सदर नोंदी, IMIS वरील नोंदी यांची प्रत्यक्षात खात्री करावी. त्यात फरक आढळल्यास आवश्यक ती दुरुस्ती करून घ्यावी.
- iv. आदिवासी पाडे, दलित वस्ती व गावठाण क्षेत्रातील खाजगी नळ जोडणी असलेल्या सर्व कुटुंबांना व्यवहार्यता (feasibility) तपासून सार्वजनिक स्रोतातून शासकीय नळ जोडणी देण्यात यावी.
- v. केंद्र शासनाच्या IMIS संकेतस्थळावर कोणत्याही परिस्थितीत चुकीच्या नोंदी होणार नाहीत, याची दक्षता मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद यांनी घ्यावी. यासाठी राज्यस्तरावरून/केंद्र शासनाच्या स्तरावरून स्वतंत्र तपासणी पथकाद्वारे मुल्यांकन होणार आहे. त्यादृष्टीने सर्व नोंदी अचूक असणे आवश्यक आहे. शेवटी प्रत्येक नळ जोडणी ही ५५ LPCD प्रमाणे नियमित व शाश्वत पाणी पुरवठा करणारे असतील याप्रमाणे कार्यवाही करणे आवश्यक आहे, याकडे लक्ष वेधण्यात येत असून IMIS वर सर्व अचूक नोंदी घेण्याबाबत निर्देशित करण्यात येत आहे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक.....असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(डॉ. संजय चहांदे)
अपर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा. उप मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई

४. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा.मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
७. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
८. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई
९. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
१०. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
११. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१३. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
१४. गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती सर्व
१५. अवर सचिव/कक्ष अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१६. निवडनस्ती (कार्यासन पापु १०)

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन शुद्धिपत्रक क्रमांक: जजीमि-२०१९/प्र.क्र.१३८/पापु १० (०७)
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: ११ फेब्रुवारी, २०२१

वाचा-

शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७),
दि.०४.०९.२०२०

शासन शुद्धिपत्रक-

संदर्भित शासन निर्णयान्वये राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. सदर शासन निर्णयातील परिच्छेद क्र.६.२.१ व ६.२.२ मध्ये जिल्हाधिकारी यांच्यास्तरावरील समिती व पालकमंत्री यांच्या स्तरावरील समिती खालीलप्रमाणे असतील.

अ) जिल्हाधिकारी यांच्यास्तरावरील समिती-

- १) जिल्हाधिकारी - अध्यक्ष
- २) मुख्य कार्यकारी अधिकारी - सह अध्यक्ष
- ३) जिल्हा आरोग्य अधिकारी - सदस्य
- ४) शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)- सदस्य
- ५) प्रकल्प संचालक, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प- सदस्य
- ६) अधिक्षक अभियंता/ कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग- सदस्य
- ७) अधिक्षक कृषी अधिकारी, कृषी विभाग - सदस्य
- ८) उप वन संरक्षक- सदस्य
- ९) जिल्हा माहिती अधिकारी - सदस्य
- १०) कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण - सदस्य
- ११) वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा प्रमुख - सदस्य
- १२) उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता) तथा प्रकल्प संचालक, जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन कक्ष - सदस्य
- १३) कार्यकारी अभियंता, ग्रा.पा.पु. वि., जिल्हा परिषद - सदस्य सचिव

ब) मा.पालकमंत्री यांच्यास्तरावरील समिती-

- १) मा.जिल्हा पालकमंत्री- अध्यक्ष
- २) जिल्ह्यातील मा.मंत्री (सर्व) - सदस्य
- ३) जिल्हा मा.खासदार - सदस्य
- ४) मा.पालकमंत्री यांनी नेमलेले जिल्ह्यातील ३ मा.आमदार- सदस्य
- ५) मा. जिल्हा परिषद अध्यक्ष - सदस्य
- ६) जिल्हाधिकारी - सदस्य
- ७) मुख्य कार्यकारी अधिकारी - सदस्य सचिव

सदर शासन शुद्धिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०२१११६५५५५४५२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1d
6619a227d04e20859a66b7faddf9190a
c096802, cn=Saroj Rajesh Deshpande
Date: 2021.02.11 17:56:05 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
२. मा मुख्य सचिव महाराष्ट्र राज्य यांचे उपसचिव मंत्रालय मुंबई .
३. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
४. मा.विरोधी पक्षनेता विधानसभा/ विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवलाय, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य (सर्व), विधीमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई
६. विभागीय आयुक्त, कोकण विभाग/ औरंगाबाद विभाग/ पुणे विभाग/नाशिक विभाग/ अमरावती विभाग/नागपूर विभाग
७. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
८. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.

९. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
१०. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा (सर्व).
११. मुख्य अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
१२. प्रादेशिक उप संचालक (सर्व), भूजल व विकास यंत्रणा.
१३. अधीक्षक अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
१५. कार्यकारी अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
१६. कार्यकारी अभियंता (सर्व), ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषदा.
१७. वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (सर्व)
१८. पाणी पुरवठा विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने, मंत्रालय, मुंबई.
१९. निवडनस्ती (कार्यासन पापु-१०), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या
कंत्राटांमधील वस्तु व सेवा कराच्या
अंमलबजावणीबाबत.

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्र.जजीमि-२०१९/प्र.क्र.८१/पापु-०७

लोकमान्य टिळक मार्ग, जी. टी. हॉस्पिटल आवार,

७ वा मजला, मुंबई-४०० ००९.

दिनांक: १५ फेब्रुवारी, २०२१

वाचा:-

१. शासन परिपत्रक वित्त विभाग क्र:जीएसटी-१०१७/प्र.क्र.८१/कराधान-१, दिनांक १९.०८.२०१७.
२. शासन परिपत्रक वित्त विभाग क्र:जीएसटी-१०१७/प्र.क्र.१५५/कराधान-१, दिनांक ११.०९.२०१७
३. शासन परिपत्रक, सार्वजनिक बांधकाम विभाग क्र. संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.१२१(भाग-२)/ इमारती-२, दिनांक १९.०९.२०१७
४. शासन परिपत्रक, सार्वजनिक बांधकाम विभाग क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.१२१ (भाग-२)/ इमारती-२, दिनांक २३.१०.२०१७.
५. शासन परिपत्रक वित्त विभाग क्र.संकीर्ण-२०१८/प्र.क्र.१४४/२०१८/कोषा प्रशा-५, दिनांक २८.०९.२०१८.
६. शासन परिपत्रक, जलसंपदा विभाग क्र:टीडीएस-९१८/प्र.क्र.५९०/१८/मोप्र-१, दिनांक १३.११.२०१८.
७. शासन परिपत्रक, जलसंपदा विभाग क्र.टीडीएस-०९१८/प्र.क्र.५९०/१८/मोप्र-१, दिनांक २८.११.२०१९

प्रस्तावना:

महाराष्ट्र शासन, वित्त विभागाच्या अधिसूचनेद्वारे दिनांक ०१.०७.२०१७ पासून राज्यात वस्तु व सेवा कर लागू करण्यात आला आहे. वस्तु व सेवा कराची चालू व नवीन कामांच्या कंत्राटांच्या बाबतीत कशा प्रकारे अंमलबजावणी करावी, याबाबत वित्त विभागाने संदर्भ क्र. १, २ व ५ च्या परिपत्रकान्वये स्पष्टीकरणे प्रसिध्द केली आहेत. तर सार्वजनिक बांधकाम विभागाने संदर्भ क्रमांक ३ व ४ च्या परिपत्रकान्वये व जलसंपदा विभागाने संदर्भ क्र. ६ व ७ च्या परिपत्रकान्वये स्पष्टीकरणे प्रसिध्द केली आहेत.

ग्रामीण भागात पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्न सोडविण्यासाठी केंद्र शासनाच्या तसेच राज्य शासनाच्या मागणी आधारित धोरणांतर्गत विविध कार्यक्रम राबविण्यात येत आहेत. या

कार्यक्रमांतर्गत ग्रामीण भागात विविध स्वरूपाच्या प्रादेशिक अथवा स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजनांची अंमलबजावणी करण्यात येते. या पाणी पुरवठा योजना राबवितांना देखील शासनाच्या प्रचलित पद्धतीनुसार निविदा प्रक्रिया पार पाडून, कंत्राटदारामार्फत योजनेची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी केली जाते.

तथापि, दिनांक ०१.०७.२०१७ पासून राज्यात “वस्तु व सेवा कर” प्रणाली लागू करण्यात आल्यानंतर पाणी पुरवठा योजनांमधील कंत्राटामधील कराच्या भारामध्ये वृद्धी वा घट होत असल्याने कंत्राटाच्या किंमतीत देखील वृद्धी वा घट होऊ शकते. या बाबी विचारात घेऊन, वस्तु व सेवा कराच्या अंमलबजावणीमुळे ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या चालू व नवीन कामांच्या कंत्राटांबाबत मार्गदर्शक सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

राज्यात वस्तु व सेवा कराची अंमलबजावणी दिनांक ०१ जुलै, २०१७ पासून सुरु झाली आहे. वस्तु व सेवा कराच्या अंमलबजावणीमुळे पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाच्या अखत्यारित असलेल्या सर्व प्रकारच्या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या अंमलबजावणीकरिता काढण्यात येणाऱ्या निविदा व कंत्राटांच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

१) दिनांक ०१.०७.२०१७ नंतरच्या नवीन कामांच्या कंत्राटांच्या बाबतीत अवलंबावयाची कार्यपद्धती:-

- १.१ दरसूचीतील विविध बाबींचे दर हे वस्तु व सेवा कर वगळून असावेत. अंदाजपत्रके तयार करतांना प्रचलित वस्तु व सेवा कराचा परतावा देण्यासाठी Recapulation Sheet मध्ये त्यांचा समावेश करावा.
- १.२ ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेतील कामांच्या निविदा वस्तु व सेवा कर वगळून अंदाजपत्रकाच्या किंमतीवर मागविण्यात याव्यात.
- १.३ निविदा सादर करतांना दिनांक ०१.०७.२०१७ नंतर लागू झालेल्या वस्तु व सेवा कराचा विचार करून निविदा सादर करण्याबाबत स्पष्ट निर्देश कंत्राटदारास देण्यात यावेत. त्याबाबतचे कलम निविदेत समाविष्ट असावे.
- १.४ कंत्राटदाराने वस्तु व सेवा कर भरणा केल्याच्या पृष्ठ्यर्थ परिपूर्ण प्रमाणित कागदपत्रे सादर केल्यानंतर संबंधितांनी अशा प्रस्तावांची व कागदपत्रांची छाननी लेखापाल/सनदी लेखापाल/लेखाधिकारी (जिल्हा पाणी व स्वच्छता कक्ष) यांचेकडून करून वस्तु व सेवा कराचा परतावा प्रस्ताव प्राप्त झालेल्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत अदा करावा.

२) दिनांक ०१.०७.२०१७ पूर्वी कार्यारंभ आदेश देण्यात आलेल्या कंत्राटांच्या बाबतीत अवलंबावयाची कार्यपद्धती:-

वस्तु व सेवा कर हा आता अस्तित्वातील सर्व कंत्राटास लागू करण्यात आला असल्याने दिनांक ०१.०७.२०१७ रोजी अस्तित्वातील कंत्राटासाठी कंत्राट शर्तीनुसार विक्री कर/मुल्यवर्धित कर/अबकारी कर/एल.बी.टी./जकात इत्यादींचा समावेश निविदा दरातच असल्याने याबाबत आवश्यक वजावटी करून कंत्राटदाराने वस्तु व सेवा कर शासनास भरणा केल्याबाबत अधिकृत दस्तऐवज/कागदपत्रे सादर केल्यानंतर विधिवत परिगणना करून परतावा देणे किंवा वसुली याबाबतची कार्यवाही करावी. अशा प्रस्तावांची व कागदपत्रांची छाननी लेखापाल/सनदी लेखापाल/ लेखाधिकारी (जिल्हा पाणी व स्वच्छता कक्ष) यांचेकडून करावी व सक्षम प्राधिकारी यांची मान्यता घ्यावी.

३) दिनांक ०१.०७.२०१७ पूर्वी स्वीकृत करण्यात आलेली निविदा व दिनांक ०१.०७.२०१७ नंतर कार्यारंभ आदेश देण्यात आलेल्या कंत्राटाच्या बाबतीत अवलंबावयाची कार्यपद्धती:-

दिनांक ०१.०७.२०१७ पूर्वी स्वीकृत करण्यात आलेली निविदा व दिनांक ०१.०७.२०१७ नंतर कंत्राटाकरिता कार्यारंभ आदेश देण्यात आले असतील, अशा प्रकरणी कंत्राट रद्द करण्यात येऊ नये व कंत्राटाचे काम कंत्राटदारास सुरु करण्याचे निर्देश देण्यात यावेत.

४) अ) कंत्राटाच्या किंमतीत करावयाचा बदल हा कंत्राटामध्ये उल्लेख केलेल्या अटी व शर्तीवर अवलंबून असतात. प्रत्येक अटी व शर्ती वेगवेगळ्या असतात. वस्तु व सेवा कर प्रणालीच्या पार्श्वभूमीवर कंत्राटाच्या मुल्यांकनासंबंधी विभागाने उपस्थित केलेल्या मुद्यांसंदर्भात वित्त विभागाने परिशिष्ट-अ प्रमाणे स्पष्टीकरण दिले आहे. (परिशिष्ट-अ सोबत जोडले आहे.) त्यानुसार कार्यवाही करावी.

ब) तसेच विधी व न्याय विभागाचे अभिप्राय सोबतच्या परिशिष्ट-ब मध्ये दिलेले आहे. या मुद्यांव्यतिरिक्त अन्य प्रकरण उद्भवल्यास अशा प्रकरणी विधी व न्याय विभागाचा सल्ला घेऊन पुढील कार्यवाही करावी. (परिशिष्ट-ब सोबत जोडले आहे.)

५) करपात्र वस्तु/सेवा अथवा दोन्हीसाठी सर्व पुरवठादार/कंत्राटदार यांच्या देयकांच्या प्रदानातून उद्गम कर वजावट (TDS) करणेबाबत:-

वित्त विभागाच्या संदर्भ क्रमांक ५ येथील परिपत्रकातील सूचनांनुसार करपात्र वस्तु/सेवा अथवा दोन्हीसाठी सर्व पुरवठादार/कंत्राटदार यांच्या देयकांच्या प्रदानातून न चुकता २% उद्गम कर वजावट (TDS) करण्यात यावा.

०२. उपरोक्त सुचनांचे पालन करण्याकरीता क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांनी संबंधित वस्तु व सेवा कर अधिकाऱ्याशी समन्वय साधून याबाबत दृढीकरण करून घ्यावे व अंमलबजावणीत काही अडचणी आल्यास त्यांचेही निराकरण करून घ्यावे.

०३. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाचे अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक १०/२०१९/करा-१, दिनांक २७.०१.२०२१ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

०४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०२१०२१११६५५०४७५२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**RAJKUNWAR
SANDIP DAFALE**

Digitally signed by RAJKUNWAR SANDIP DAFALE
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=WATER
SUPPLY DEPARTMENT, postalCode=400032,
st=Maharashtra,
2.5.4.20=167e8b26eccbbcdcd7d04c4bcee02de76e9
4a47ad503e5395e4b725998c3c, cn=RAJKUNWAR
SANDIP DAFALE
Date: 2021.02.15 14:33:59 +05'30'

(राजकुंवर डफळे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उप मुख्यमंत्री महोदयांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. विरोधी पक्ष नेता, विधान परिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
५. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. सर्व मंत्री/राज्यमंत्री, महाराष्ट्र शासन यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग
९. विभागीय आयुक्त (सर्व),
१०. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
११. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन, सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१२. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
१३. जिल्हाधिकारी (सर्व)
१४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, (सर्व)
१५. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व)
१६. कार्यकारी अभियंता, पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
१७. उप सचिव, वित्त विभाग/कराधान-१, मंत्रालय, मुंबई.
१८. निवडनस्ती (पापु-०७)

परिशिष्ट-अ

अ.क्र.	मुद्दा	स्पष्टीकरण
१.	वस्तु व सेवा कर प्रणालीपूर्वी लागू असलेल्या कर रचनेबाबत माहितीचा कालावधी कोणता राहील?	वस्तु व सेवा कराची अंमलबजावणी दिनांक ०१.०७.२०१७ पासून सुरु झालेली आहे. त्यापूर्वी दिनांक ०१.०४.२००५ ते दिनांक ३०.०६.२०१७ या कालावधीमध्ये महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर (VAT) प्रणाली अस्तित्वात होती. या बाबींचा आणि कार्यकंत्राटांच्या अंमलबजावणीच्या तारखेचा विचार करून माहितीचा कालावधी ठरविण्यात यावा.
२.	वस्तु व सेवा कर प्रणाली दिनांक ०१.०७.२०१७ पासून लागू झाली असल्यामुळे जी.एस.टी. पूर्व प्रणालीमधून Work Contracts बाबतची माहिती किती कालावधी मागे जावून तपासणी आवश्यक आहे?	दिनांक ०१ एप्रिल, २००५ ते ३० जून, २०१७ या कालावधीसाठी महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदा, २००२ मधील तरतुदी Work Contracts बाबत लागू होत्या. कार्यकंत्राटाच्या अंमलबजावणीच्या तारखेचा विचार करून या कालावधीतील माहिती त्या अनुषंगाने तपासणे आवश्यक वाटते. तथापि, संबंधित विभागाने प्रत्येक प्रकरणामध्ये वस्तुस्थितीनुसार निर्णय घ्यावा.
३.	Work Contracts चे Return/Assessment हे त्या कंपनीसाठी एकत्रीत भरले असल्याने या कंत्राटापूरती तपासणी कशी करावी? तसेच कंपनीला मिळत असलेला Set off/Rebate याबाबत तपासणी कशी करावी?	संबंधित विभागाने प्रत्येक प्रकरणामध्ये वस्तुस्थितीनुसार निर्णय घ्यावा. तसेच, त्याची सत्यता सनदी लेखापालाकडून तपासून घेता येऊ शकते. कंपनीला मिळत असलेल्या सेट ऑफ (ITC) बाबत गणना कंत्राटदारांकडून कंत्राटनिहाय घेतली पाहिजे. तसेच सदर सेट ऑफ च्या अनुज्ञेयतेबाबतचा निर्णय, कंत्राटाचे स्वरूप, त्याने स्वीकारलेली कर भरण्याची पद्धत व सेट ऑफ चे महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर नियम, २००५ नुसार असलेले नियम यावर अवलंबून राहील. (यासाठी सदरच्या कंत्राटदाराने महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर नियम, २००५ अन्वये सनदी लेखापालाकडून भरलेले फॉर्म क्र.७०४ नुसार आर्थिक वर्षनिहाय भरलेल्या वार्षिक विवरण पत्राचा उपयोग होईल. तसेच त्याची सत्यता सनदी लेखापालाकडून तपासून घेता येऊ शकते. याबाबत दिनांक २८.११.२०१९ रोजी जलसंपदा विभागाने निर्गमित केलेल्या शासन परिपत्रकामध्ये दिनांक ०१.०७.२०१७ पूर्वीच्या कंत्राटदारांच्या बाबतीत वस्तु व सेवा कराच्या अंमलबजावणीबाबत विस्तृत उदाहरणासह माहिती दिलेली आहे.
४.	वस्तु व सेवा कर प्रणाली झाल्यानंतर त्याच्या निर्धारण आदेशानुसार वस्तु व सेवा कराची	वस्तु व सेवा कर प्रणालीमध्ये व्यापारी दरमहा कर गणनेबाबत विवरणपत्र GSTR- ३बी, GSTR-०१ दाखल करीत असतो. यामध्ये भरावयाचा कर तसेच घ्यावयाचा ITC याबाबत माहिती

	भरलेली रक्कम तसेच वस्तु व सेवा कराबाबत त्यांना प्राप्त होणारी रक्कम (Input Tax Credit) तपासण्याची काय कार्यपद्धती असावी?	सादर करण्यात येते. तसेच, वार्षिक विवरण पत्र GSTR-९ व ९C दाखल करावे लागते. सनदी लेखापालाकडून तपासणी करून घेण्याचा पर्यायही वापरता येऊ शकतो.
५.	वस्तु व सेवा कर लागू झाल्यानंतर पाईप्समध्ये समाविष्ट असलेल्या कच्चा मालावरील Input Tax Credit कशी तपासावी तसेच करामधील समाविष्ट पाईप्स पुरवठ्यासाठी त्याची परिगणना कशी करावी?	<p>वस्तु व सेवा कर कायद्याच्या कलम १६(२) नुसार ITC घेतांना खालील बाबींची पूर्तता होणे आवश्यक आहे.</p> <ul style="list-style-type: none"> • पुरवठादार व्यापाऱ्याने बीजक (Tax Invoice) दिलेले पाहिजे. • वस्तुंचा पुरवठा झालेला असला पाहिजे. • पुरवठादाराने विवरण दाखल करून देय कराचे प्रदान केलेले असले पाहिजे. <p>तसेच, वस्तु व सेवा कर कायद्याच्या कलम १६, १७ मधील इतर बाबींची तपासणी करून ITC बाबत निर्णय घेणे संयुक्तिक राहिल. सनदी लेखापालाकडून सदर बाबींची तपासणी करून घेता येते.</p>
६.	तसेच, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाच्या कर निर्धारण पद्धतीमध्ये काही Fitment Factor निश्चित करता येईल काय? जेणेकरून, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाच्या उर्वरीत १६२ योजना करीता एक निश्चित कर निर्धारण पद्धती उपलब्ध होईल.	<p>प्रत्येक कार्यकंत्राटाच्या अटी व शर्ती, संबंधित कामाचे स्वरूप वेगवेगळे असतात. त्यामुळे सर्व योजनांसाठी एकच कर निर्धारणपद्धती लागू करणे शक्य होणार नाही.</p> <p>तथापि, वस्तु व सेवा कर कायद्याच्या अंमलबजावणीमुळे कंत्राटाच्या किंमतीमध्ये वाढ करणेबाबत जर पाणी पुरवठा विभागाने धोरणात्मक निर्णय घेतला असेल तर विभागाने खालीलप्रमाणे कार्यवाही करावी.</p> <ul style="list-style-type: none"> • सर्वप्रथम दिनांक ०१.०७.२०१७ रोजी शिल्लक असलेल्या कार्यकंत्राटाची किंमत निश्चित करण्यात यावी. • दिनांक ०१.०७.२०१७ रोजी शिल्लक कार्यकंत्राटावर (देय) मुल्यवर्धित कराचा बोजा किती असता त्याची परिगणना करावी. (वस्तु व सेवा कर कायदा लागू झाला नाही असे गृहीत धरून) तसेच सदर शिल्लक असलेल्या कार्यकंत्राटाकरिता खरेदी अथवा विक्रीवर अंतर्भुत असणारे इतर कर जसे मुल्यवर्धित कर, उत्पादन शुल्क (Excise Duty), केंद्रीय विक्रीकर, सीमा शुल्क, सेवा कर, एलबीटी, जकात इ. कराचा बोजा किती आला असता याचीसुद्धा परिगणना करावी. उपरोक्त परिगणना कंत्राटदाराने सनदी लेखाकडून (CA) प्रमाणित करून सादर करणे

		<p>आवश्यक आहे.</p> <ul style="list-style-type: none"> अशाप्रकारे परिगणना केलेला एकूण करभार दिनांक ०१.०७.२०१७ रोजी शिल्लक असलेल्या कार्यकंत्राटाच्या किंमतीतून वजा करावा व शिल्लक नक्त (Net) कंत्राटाच्या किंमतीसाठी (Net Contract Price) पुरवणी करारनामा (Supplementary Agreement) करण्यात यावा. सदर आलेल्या नक्त कंत्राटाच्या किंमतीवर (Net Contract Price) लागू असलेला वस्तू व सेवा कर (GST) अदा करण्यात यावा. वरीलप्रमाणे परिगणना करतांना कार्यकंत्राटदाराने सादर करावयाची परिगणना सनदी लेखापालाने (CA) प्रमाणित केलेली असावी.
--	--	--

**RAJKUNWAR
SANDIP DAFALE**

Digitally signed by RAJKUNWAR SANDIP DAFALE
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=WATER SUPPLY DEPARTMENT,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=167e8b26eccbbcdcd7d04cf4bcee02d
e76e94a47ad503e5395e4b725998c3c,
cn=RAJKUNWAR SANDIP DAFALE
Date: 2021.02.15 14:34:43 +05'30'

(राजकुंवर डफळे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

परिशिष्ट-ब

अ.क्र.	मुद्दा	विधी व न्याय विभागाचे अभिप्राय
१.	<p>कंत्राटदाराने कंत्राट घेतांना G.S.T. लागण्यापूर्वी अबकारी कर वगळून पाईप्सची किंमत लावून कंत्राट घेतले आहे. त्यानंतर कंत्राटदारास पाईप पुरविणाऱ्या कंपनीने दिनांक ०१.०७.२०१७ पासून केंद्र शासनाने त्यानंतर G.S.T. लागू केला असल्याने व यापूर्वी ज्या शासकीय योजनांसाठीचा PAC प्रमाणपत्राच्या आधारे अबकारी कर लावला जात नव्हता. तथापि, G.S.T. मध्ये अशी कोणत्याही तरतूद नसल्याने त्यामुळे कंत्राटदारास पाईप्स खरेदीच्यावेळी तसेच कंत्राटदाराच्या देयकामध्ये समाविष्ट अन्य बाबींवर ही कंत्राटदारास पाईप्स खरेदीच्यावेळी तसेच कंत्राटदाराच्या देयकामध्ये समाविष्ट अन्य बाबींवर ही G.S.T. रक्कम शासनाकडून कंत्राटदारास देय होत असे वाटते. तसेच अशी G.S.T. अदा केल्यास प्रशासकीय मान्यतेच्या मुळ मंजूर किंमतीपेक्षा अधिक रक्कम ही अदा करण्यात येणार नाही. त्यामुळे कंत्राटदारास G.S.T. रक्कम अदा करण्यात यावी किंवा कसे याबाबत वित्त विभागाच्या अभिप्रायास अनुसरून विधी व न्याय विभागाने अभिप्राय दिले आहे.</p>	<p>In view of the instructions issued by the Finance Department vide Circular dated 11.09.2017, the Water Supply & Sanitation Department has forwarded the sample copy of Contract Agreement for S.R. Karanja (Ram) village water supply scheme. Tq. Balapur, Dist. Akola executed between the Executive Engineer, Rural Water Supply Division Zilla Parishad Akola and Shri. Shyam Mahore 'Contractor' for providing and Construction Head Works, Switch House Pumping Machinery, Rising Main, RCC ESR/G Distribution System, Miscellaneous Works, etc., with the request to tender opinion whether the amount of contract increased by the applicability of the Goods & Services Tax Act would be payable to the contractor under the aforesaid Contract Agreement.</p> <p>After careful perusal of the note and the papers in the file, it appears that, work order of the aforesaid Contract was given to Contractor on dated 23.06.2017. It further appears that, as per Central Excise Notification No.12/2012 dated 17.03.2012, the District Collector, Akola vide its order dated 29.06.2017, had granted certificate for exemption of Excise Duty on the purchase of pipes for the said works. It further appears that there is no clause in the aforesaid Contract Agreement regarding price variation due to variation in taxes. However, in a letter dated 15.07.2019 addressed to Deputy Secretary of the Concerned Department, the Executive Engineer, Rural Water Supply Division Zilla Parishad, Akola specifically stated that, "कंत्राटदाराने निविदेत पाईपची किंमत अबकारी कर सोडून भरली असल्यामुळे व मा. जिल्हाधिकारी, अकोला यांनी अबकारी कर सुट दिलेली असल्यामुळे अबकरातील फरक आणि VAT ऐवजी GST लागलेला असल्यामुळे त्यातील फरक देय ठरते असे या कार्यालयाचे मत आहे."</p> <p>Considering the above, a reasonable inference flows that in the cost of pipes/material the amount of Excise Duty was not included as</p>

		the same was exempted at the relevant time. It is evident that, the cost of the contract has been increased by applicability of the Goods and Service Tax Act (GST) by the statutory provisions and the said cost has been paid by the Contractor. Therefore, in the light of the aforesaid facts, the Contractor is entitled for getting reimbursement of such variation of price under the contract in question.
--	--	--

**RAJKUNWAR
SANDIP DAFALE**

Digitally signed by RAJKUNWAR SANDIP DAFALE
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=WATER SUPPLY DEPARTMENT,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=167e8b26eccbbbcddcde7d04cf4bcee02d
e76e94a47ad503e5395e4b725998c3c,
cn=RAJKUNWAR SANDIP DAFALE
Date: 2021.02.15 14:35:26 +05'30'

(राजकुंवर डफळे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण पाणी
पुरवठा कार्यक्रमाच्या तांत्रिक/ प्रशासकीय/
अंमलबजावणी अधिकारांबाबत

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: जजीमि-२०१९/प्र.क्र.१३८(भाग-२)/पापु-१०

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, नवीन मंत्रालय इमारत, मुंबई ४०० ००१
तारीख: १० मार्च, २०२१

वाचा :-

- १) शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो -२०१८/ प्र.क्र.१७१/ पापु-०७, दि.११.०२.२०१९
- २) शासन निर्णय क्रमांक: पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: जजीमि ०६२०/ प्र.क्र.२०/ पापु ०७, दि.३०.०६.२०२०
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग , क्रमांक: जजमि २०२०/प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०

प्रस्तावना -

केंद्र शासनाने राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाची पुनर्रचना करुन नवीन जल जीवन मिशनची सुरवात केली आहे. राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता सविस्तर मार्गदर्शक सूचना संदर्भिय क्र.३ दि.०४.०९.२०२० च्या शासन निर्णयान्वये निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी योजनांच्या तांत्रिक/ प्रशासकीय/ अंमलबजावणीचे अधिकार जल जीवन मिशनशी सुसंगत करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते.

शासन निर्णय :-

ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी संदर्भिय क्र.१ येथील दि.११.०२.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये तांत्रिक/ प्रशासकीय/ अंमलबजावणीचे/ निविदा स्वीकृतीचे अधिकार विविध स्तरावरील यंत्रणांना प्रदान करण्यात आले आहेत. सदर अधिकार जल जीवन मिशनमध्ये पुनर्गठित केलेल्या जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनशी सुसंगत करुन पुढीलप्रमाणे प्रदान करण्यात येत आहेत. तसेच शासन निर्णय दि.०४.०९.२०२० अन्वये राज्यातील पाणी पुरवठा योजनांच्या अंमलबजावणीचे संपुर्ण अधिकार राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनला देण्यात आले आहेत. यामध्ये सुधारणा करण्यात

येऊन तांत्रिक/प्रशासकीय/ अंमलबजावणी/ निविदा स्वीकृतीचे अधिकार पुढीलप्रमाणे प्रदान करण्यात येत आहेत.

१) तांत्रिक मान्यतेचे अधिकार-

खालील तक्त्यात नमुद केल्याप्रमाणे तांत्रिक मान्यता देण्यास संबंधित अधिकारी सक्षम राहतील.

अ.क्र.	ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेचा प्रकार	तांत्रिक मान्यतेचे अधिकार		
		कार्यकारी अभियंता	अधिक्षक अभियंता	मुख्य अभियंता
१	२	३	४	५
१	स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु. २.०० कोटी पर्यंत सर्व	रु. २.०० कोटी ते रु. ५.०० कोटी पर्यंत	रु. ५.०० कोटी वरील सर्व
२	प्रादेशिक ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु. २.०० कोटी पर्यंत सर्व	रु. २.०० कोटी ते रु. ५.०० कोटी पर्यंत	रु. ५.०० कोटी वरील सर्व

२) प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार-

अ.क्र.	ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेचा प्रकार	प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार (दरडोई खर्चाच्या निकषात बसणाऱ्या)		
		ग्रामपंचायत	जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन	शासन स्तरावर
१	२	३	४	५
१	स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु. १५ लक्ष पर्यंत *गावांतर्गत कामे	रु. १५.०० लक्ष ते रु. ५.०० कोटी पर्यंत	रु. ५.०० कोटी वरील सर्व
२	प्रादेशिक ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	निरंक	रु. ५.०० कोटी पर्यंत	रु. ५.०० कोटी वरील सर्व

(i) * रु.१५ लक्ष पर्यंत गावांतर्गत घ्यावयाची कामे यामध्ये रु.१५.०० लक्ष पर्यंतची गावासाठी स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजना त्याचप्रमाणे घरगुती नळ जोडणी (FHTC) तसेच सुधारणात्मक पुनर्जोडणीची कामे समाविष्ट असतील.

(ii) जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्यस्तरीय योजना मंजूरी समितीची मान्यता प्राप्त वार्षिक कृती आराखड्यामध्ये समाविष्ट असलेल्या योजनांचे जल जीवन मिशनमधून राबविण्यात येतील.

(iii) जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनस्तरावरील जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील समिती रु.५.०० कोटी मर्यादेपर्यंतच्या योजनांना प्रशासकीय मान्यता प्रदान करेल. प्रशासकीय मान्यतेचे आदेश सह अध्यक्ष, जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांच्यास्तरावरून निर्गमित करण्यात यावेत.

(iv) जल जीवन मिशनअंतर्गत पाणी पुरवठा योजनांना सक्षम प्राधिकार्यांची तांत्रिक तपासणी व तांत्रिक मान्यता प्राप्त झाल्यानंतरच योजना प्रशासकीय मान्यतेसाठी पाठविण्यात याव्यात. प्रशासकीय मान्यतेसाठी प्रस्ताव सादर करताना त्यासोबत योजनांचा सविस्तर प्रकल्प अहवाल (DPR), अंदाजपत्रक व तांत्रिक मान्यतेच्या आदेशाची प्रत सादर करावी.

(v) रु.५.०० कोटी पेक्षा अधिक किंमतीच्या योजनांचे प्रस्ताव क्षेत्रीय कार्यालयांकडून राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनकडे पाठविण्यात येतील.

(vi) रु.५.०० कोटी ते रु.३०.०० कोटी पर्यंतच्या योजनांची छाननी करण्यासाठी मिशन संचालक, जल जीवन मिशन यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनची तांत्रिक छाननीसाठी उप समिती राहिल.

- १) अध्यक्ष - मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन.
- २) सदस्य - मुख्य अभियंता तथा विशेष कार्य अधिकारी, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग.
- ३) सदस्य - मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (संबंधित प्रादेशिक विभाग).
- ४) सदस्य - प्रकल्प व्यवस्थापक (वित्त), जल जीवन मिशन, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन.
- ५) सदस्य - कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग (संबंधित जिल्हा परिषद).
- ६) सदस्य - उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (संबंधित प्रादेशिक विभाग).
- ७) सदस्य सचिव - कार्यकारी अभियंता, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन.

रु.५.०० कोटी वरील योजनांना राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनस्तरावरील समितीने शिफारस केल्यानंतर शासनामार्फत प्रशासकीय मान्यता देण्यात येईल.

(vii) रु.३०.०० कोटी पेक्षा अधिक किंमतीच्या योजनांची छाननी करण्यासाठी अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांच्या अध्यक्षतेखाली राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनची खालीलप्रमाणे तांत्रिक छाननीसाठी उप समिती असेल.

- १) अध्यक्ष - अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग.
- २) सदस्य - सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
- ३) सदस्य - सह सचिव (जल जीवन मिशन), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग.
- ४) सदस्य - संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा.
- ५) सदस्य - प्रकल्प व्यवस्थापक (वित्त), जल जीवन मिशन, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन.
- ६) सदस्य - मुख्य अभियंता तथा विशेष कार्य अधिकारी, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग.
- ७) सदस्य - मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (संबंधित प्रादेशिक विभाग).
- ८) सदस्य सचिव - मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन.

रु.३०.०० कोटी वरील योजनांना राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनस्तरावरील उपरोक्त समितीने शिफारस केल्यानंतर शासनामार्फत प्रशासकीय मान्यता देण्यात येईल.

(viii) दरडोई खर्चाच्या निकषात न बसणारे प्रस्ताव शासनाकडे मान्यतेसाठी आल्यानंतर या प्रस्तावांवर मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांच्या स्तरावरील समितीमार्फत कार्यवाही करण्यात येईल.

३) क्षेत्रिय स्तरावरील अंमलबजावणी

अ.क्र.	ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेचा प्रकार	अंमलबजावणी अधिकार		
		ग्रामपंचायत	जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
१	२	३	४	५
१	स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु.१५ लक्ष पर्यंत	रु.१५.०० लक्ष ते रु.५.०० कोटी पर्यंत	रु.५.०० कोटी वरील सर्व
२	प्रादेशिक ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	निरंक	रु.५.०० कोटी पर्यंत	रु.५.०० कोटी वरील सर्व

४) निविदा स्वीकृतीचे अधिकार- खालील तक्त्यात नमुद केल्याप्रमाणे ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या निविदा स्वीकृतीचे अधिकार खालीलप्रमाणे संबंधित सक्षम प्राधिकाऱ्यांना प्रदान करण्यात येत आहेत.

अ.क्र.	ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेचा प्रकार	निविदा स्वीकृतीचे अधिकार (अंदाजपत्रकीय दराने प्राप्त होणाऱ्या निविदांसाठी)		
		ग्रामपंचायत	मुख्य कार्यकारी अधिकारी	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
१	२	३	४	५
१	स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु.१५ लक्ष पर्यंत	रु.१५.०० लक्ष ते रु.५.०० कोटी पर्यंत	रु.५.०० कोटी वरील सर्व
२	प्रादेशिक ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	निरंक	रु.५.०० कोटी पर्यंत	रु.५.०० कोटी वरील सर्व

- अंदाजपत्रकीय दरापेक्षा अधिक रकमेच्या निविदा प्राप्त झाल्यास अशा निविदा स्वीकृतीसाठी शासनाची पूर्व मान्यता घेणे आवश्यक राहिल.
- महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांच्या निविदा स्वीकृतीसाठी प्रचलित कार्यपद्धती कायम राहिल
- जल जीवन मिशन अंतर्गत मंजूर झालेल्या पाणी पुरवठा योजनांसाठी सदर शासन निर्णय लागू राहिल. तथापि, ज्या योजनांची निविदा स्वीकृती या शासन निर्णयापूर्वीच झालेली असेल अशा योजनांसाठी या शासन निर्णयातील तरतूदी लागू राहणार नाहीत.

०२. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौ.संदर्भ.क्र.५९/व्यय-३, दि.१०.०२.२०२१ अन्वये प्राप्त अभिप्राय विचारात घेऊन निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०३०९१६४१०९१९२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Pravin
Kundlik
Puri

Digitally signed by Pravin Kundlik Puri
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=deec47ad25fc7d88d8920ac82
eeb80566d6602e538e92d0aa7206eb3
6e7aa29c, cn=Pravin Kundlik Puri
Date: 2021.03.10 18:24:42 +05'30'

(प्रवीण पुरी)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.उप मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा.मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
७. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
८. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई
९. मा.अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. मा.अपर मुख्य सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
११. विभागीय आयुक्त (सर्व).
१२. जिल्हाधिकारी (सर्व).
१३. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
१४. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
१५. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
१६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१७. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१८. मुख्य अभियंता/ अधिक्षक अभियंता/ कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व)
१९. प्रकल्प संचालक, जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन, जिल्हा परिषद (सर्व)

२०. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
२१. निवडनस्ती, कार्यासन- पापु १०/पापु-०७

जल जीवन मिशन अंतर्गत शाश्वत कार्यात्मक नळ जोडणी देण्यासाठी पाण्याचा ताण असलेल्या कालावधीत कॅच द रेन (Catch the Rain) तत्वावर पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्याकरिता राज्यभरात “स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजना” राबविण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१७/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
लोकमान्य टिळक मार्ग, क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, नविन मंत्रालय इमारत, मुंबई - ४०० ००१
तारीख: २० मे, २०२१

वाचा :-

शासन निर्णय क्रमांक: जजमि २०१९/प्र.क्र.१३८/पापु-१०(०७), दि. ०४ सप्टेंबर, २०२०

प्रस्तावना :-

सध्या राज्यात केंद्र शासन व राज्य शासनाच्या संयुक्त विद्यमाने जल जीवन मिशन कार्यक्रम सन २०२०-२०२४ या कालावधीत राबविण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत “हर घर नल से जल” या उद्देशाने ग्रामीण भागातील सर्व कुटुंबांना वैयक्तिक कार्यात्मक नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा करण्यात येतो. या कार्यक्रमाच्या उद्देशानुसार राज्यातील ग्रामीण भागात नळ पाणी पुरवठा योजनेची कामे हाती घेण्यात आली आहेत अथवा प्रस्तावित आहेत. तथापि, राज्यातील अनेक गावे/ वाड्या, दुर्गम डोंगराळ भाग, आदिवासी क्षेत्र हे उन्हाळ्यात पाण्याचा ताण असलेल्या क्षेत्रात असल्यामुळे या गावांमध्ये कार्यात्मक कुटुंब नळ जोडणी द्वारे पाणी पुरवठा करण्यासाठी पर्यायी उपाय योजनांची आवश्यकता आहे.

राज्यामध्ये सन २००२ ते २००९ या कालावधीत शिवकालीन पाणी साठवण योजना राबविण्यात आली आहे. या योजनेंतर्गत उन्हाळ्यात पिण्याच्या पाण्याची समस्या असलेल्या गावांमध्ये पावसाचे पाणी साठवणूक करण्याच्या व स्रोत बळकटीकरणाच्या योजना हाती घेण्यात आल्या होत्या. या योजनेअंतर्गत हाती घेण्यात आलेल्या उपाययोजनांद्वारे अनेक गावांच्या उन्हाळ्यातील पिण्याच्या पाण्याच्या समस्या यशस्वीपणे सोडविण्यात आल्या आहेत. याच धर्तीवर केंद्र शासनाद्वारे इतर राज्यात देखील स्रोत बळकटीकरणाच्या योजना हाती घेण्यास प्रोत्साहन दिले आहे.

राज्याची विशिष्ट भौगोलिक व भुस्तरीय रचना तसेच पर्जन्यमानात असलेली मोठी तफावत या बाबींमुळे राज्याचे सुमारे ४२.५ टक्के क्षेत्र (१७३ तालुके) हे अवर्षण प्रवण क्षेत्र आहे. राज्याची भुस्तरीय रचना (Geology), भौगोलिक परिस्थिती व भूपृष्ठीय पाण्याचे स्रोत यामुळे ग्रामीण भागातील

सुमारे ८०% पेक्षा अधिक योजना दरवर्षी पुनर्भरीत होणाऱ्या भूजलावर आधारीत आहेत. भुस्तरीय रचनेमुळे अनेक भागात भूजल उपलब्धता देखील हंगामी असते (पावसाळा व हिवाळा). त्यामुळे राज्यातील अनेक गावांमध्ये पिण्याच्या पाण्याचा ताण (Water Stress) निर्माण होतो व त्यामुळे अनेक गावे वाड्या-वस्त्यांना अशा कालावधीत व लीन कालावधीत (Lean Period) पिण्याच्या पाण्याच्या उपलब्धतेची समस्या दिसून येते. अशा गावांना पुरक उपाय योजनांद्वारे तात्पुरता पाणी पुरवठा करण्यात येतो. तथापि, यामुळे शाश्वत पाणी पुरवठ्याचा उद्देश साध्य होत नाही किंवा पाण्याचा ताण असलेल्या भागातील ग्रामीण जनतेस नियमित पिण्याचे पाणी उपलब्ध होत नाही. राज्यामध्ये पडणाऱ्या एकूण पावसाच्या पाण्यापैकी सुमारे ७०% पाणी हे वाहून जाणारे पाणी (Surface Run-off) व बाष्पीभवन या माध्यमातून निघून जाते. या वाहून जाणाऱ्या पाण्याची उन्हाळ्यात पिण्याच्या पाण्याचा ताण असलेल्या गावांची समस्या सोडविण्याकरिता “कॅच द रेन (Catch The Rain)” या तत्वावर वापर करण्याची आवश्यकता आहे.

उन्हाळ्यात सुमारे ३ महिने आणि विशिष्ट भौगोलिक परिस्थितीमुळे पिण्याच्या पाण्याची समस्या असणाऱ्या अशा गावे /वाड्या/वस्त्यांना पिण्याचे पाणी साठवणूक करून वापरण्यासाठी साठवण टाकी सारख्या उपाय योजना राबविण्याकरिता धोरण निश्चित करण्यासाठी संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्यात आली होती. या समितीने दिलेल्या अहवालानुसार, राज्यात यापुर्वी राबविण्यात आलेल्या शिवकालीन पाणी साठवण योजना तसेच जलस्वराज्य-२ कार्यक्रमांतर्गत पाण्याचा ताण असलेल्या गावे/वाड्या-वस्त्यांकरिता उन्हाळ्यात पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्यासाठी राबविण्यात आलेल्या विविध पद्धतीच्या साठवण टाक्यांच्या योजनांप्रमाणे उपाययोजना हाती घेण्याची शिफारस करण्यात आली आहे. या समितीच्या अहवालास अनुसरून, जल जीवन मिशन कार्यक्रमांतर्गत उन्हाळ्यात पाण्याचा ताण जाणवणाऱ्या गावांना तसेच हंगामी भूजल उपलब्धता असलेल्या छोट्या गावे, वाड्या-वस्त्यांना उन्हाळ्यात शाश्वतरित्या पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्यासाठी पाऊस पाणी संकलनासाठी साठवण टाक्यांच्या योजना तसेच स्रोत बळकटीकरणाच्या योजना हाती घेऊन शिवकालीन पाणी साठवण योजना सुधारीत स्वरूपात पुनर्जिवित करण्याचे प्रस्तावित आहे. यापैकी स्रोत बळकटीकरणासाठी हाती घ्यावयाच्या उपाय योजनांसाठी स्वतंत्र मार्गदर्शक सुचना प्रसिद्ध करण्यात येणार आहेत. उन्हाळ्यात पाण्याचा ताण जाणवणाऱ्या गावे, वाड्यांकरिता पाऊस पाणी संकलनासाठी साठवण टाक्यांच्या उपाययोजना राबविण्याकरिता मान्यता देण्याची व अंमलबजावणीकरिता मार्गदर्शक सुचना प्रसिद्ध करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

उन्हाळ्यातील ३ ते ४ महिने आणि अन्य कारणांमुळे काही विशिष्ट कालावधीत पाण्याचा ताण (Water Stress) जाणवणाऱ्या राज्यातील गावे / वाड्या-वस्त्या यांच्याकरिता पाण्याची साठवणूक करून ताण (Stress Period) असलेल्या कालावधीत पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्यासाठी जल जीवन मिशन कार्यक्रमांतर्गत उपाययोजना राबविण्याकरिता “स्व.मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी

साठवण योजना” या नावाने सर्वसमावेशक योजना राबविण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. या योजनेच्या मार्गदर्शक सुचना पुढीलप्रमाणे आहेत :-

- स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजनेतर्गत प्रस्तावित योजना ह्या प्रामुख्याने प्रत्यक्ष पाण्याचा ताण असलेल्या कालावधी करिता आहेत.
- या उपाययोजना मुळ योजनेस पुरक योजना म्हणून घेण्यात याव्यात.
- योजनांकरीता स्रोत म्हणून पावसाचे पाणी, झरे, पाझर इत्यादी घेणे आवश्यक राहिल. पुर्णपणे भूजल आधारीत योजना घेण्यात येऊ नयेत.
- सरासरी किंवा त्यापेक्षा कमी पर्जन्यमान असलेल्या क्षेत्रात भूजल आधारीत योजना करणे आवश्यक असल्यास, ओढा किंवा नदी काठच्या सार्वजनिक विहिरीतून पावसाळ्यादरम्यान वा लगतच्या कालावधीतून पाझरणाच्या पाण्यातून साठवण टाकी भरली जाईल अशी व्यवस्था करण्यात यावी.
- साठवून ठेवलेले पाणी पिण्यास वापरण्याकरीता ग्रामस्थांची जनजागृती व क्षमता बांधणी मोठ्या प्रमाणात व सातत्याने करावी.
- या योजना प्रामुख्याने अतिदुर्गम क्षेत्रातील, डोंगराळ भागातील, अदिवासी क्षेत्रातील तसेच DPAP व पाण्याचा ताण असलेल्या क्षेत्रातील गावांकरिता घेण्यात याव्यात.

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजनेतर्गत हाती घ्यावयाच्या उपाययोजना -

- १) मेटॅलीक पद्धतीच्या साठवण टाक्या.
- २) फेरोसिमेंट अथवा आर.सी.सी. सिमेंटच्या साठवण टाक्या.
- ३) जलकुंभ / साठवण टाक्या.
- ४) पावसाचे पाणी / झरा आधारीत साठवण तलाव (पाणी तळे).
- ५) फेरोसिमेंटच्या छोट्या टाक्या (पागोळी विहिर).
- ६) बंद असलेली भुमीगत साठवण टाकी.

वरिल अ.क्र.१ ते ४ येथे दर्शविण्यात आलेल्या उपाययोजना ह्या साधारणतः किमान ५० ते कमाल ५०० पर्यंत लोकसंख्या असलेल्या गावे/ वाड्या/ वस्त्यांकरिता घेण्यात याव्यात. ५० पेक्षा कमी लोकसंख्या असलेली गावे/ वाड्या/ वस्त्यांमध्ये शक्यतो अ.क्र. ५ व ६ येथे नमूद केलेल्या उपाययोजना हाती घ्याव्यात. हाती घ्यावयाच्या उपाययोजनांमधील पाण्याच्या टाकीची क्षमता ही संबंधीत गाव/ वाडी/ वस्तीच्या लोकसंख्येवर आधारित असावी.

पावसाळ्यामध्ये सहजपणे उपलब्ध होणारे शुद्ध व स्वच्छ पाणी, उन्हाळ्यापर्यंत सामुदायिक साठवण टाकीत / जलकुंभात साठवून ठेऊन, दैनंदिन वितरणाच्या टाकीद्वारे अथवा थेट अस्तित्वातील वितरण व्यवस्थेस जोडून, निर्जंतुक करून, पाण्याचा ताण असलेल्या कालावधीमध्ये,

लोकसहभागातून उपलब्ध करून देण्यात यावे. या प्रकारच्या योजना हाती घेण्यासाठी योजनांचे सविस्तर विवरण स्वतंत्र परिशिष्ट (परिशिष्ट १, २, ३ व ४) मध्ये देण्यात आले आहेत.

पाण्याचा ताण असलेल्या गावाच्या गरजेनुसार साठवण तलाव करण्याची आवश्यकता असल्यास योग्य त्या आकारमानाचा साठवण तलाव घेऊन पावसाचे पाणी किंवा झरा या स्रोतातून त्यात पाणी साठवून ठेवण्यात यावे. अशा तलावांमध्ये फुडग्रेड प्रतीच्या पॉलीइथीलीन पेपरचे आच्छादन टाकण्यात यावे. या बाबतच्या योजनांच्या अंमलबजावणीसाठी स्वतंत्र मार्गदर्शक सुचना देण्यात येतील.

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजनेंतर्गत गाव निवडीचे निकष -

- १) तहसीलदार यांनी प्रमाणित केलेली टँकरद्वारे पाणी पुरवठा करण्यात येणारी गावे /वाड्या/ वस्त्या.
- २) भौगोलिक दृष्टीने डोंगराळ / दुर्गम / अतिदुर्गम भागातील असे जिल्हा परिषदेतील भूवैज्ञानिक आणि गट विकास अधिकारी यांनी संयुक्तपणे प्रमाणित केलेली गावे किंवा वाड्या-वस्त्या.
- ३) आदिवासी उप-योजना (TSP) तालुक्यातील गावे.
- ४) याव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही ठिकाणी जिल्हाधिकारी व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी संयुक्तपणे प्रमाणित केलेली विशिष्ट गावे, वाड्या/वस्त्या, तांडे.

योजनेसाठी जागेची उपलब्धता -

योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी आवश्यक जागा उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी ग्रामपंचायतीची राहिल. जागेची उपलब्धता निश्चित झाल्यानंतरच योजनेची अंमलबजावणी हाती घेण्यात यावी.

योजनेची तांत्रिक मान्यता -

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण कार्यक्रमांतर्गत हाती घ्यावयाच्या उपाययोजनांकरीता पुढील तक्त्यात दर्शविल्याप्रमाणे संबंधित सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून तांत्रिक मान्यता देण्यात येईल.

अ.क्र.	पदनाम	तांत्रिक मान्यतेची क्षमता
१	उप अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद	रु. १५.०० लक्ष पर्यंत
२	कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा, जिल्हा परिषद	रु. १५.०० लक्ष हून अधिक

योजनेची प्रशासकीय मान्यता -

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण कार्यक्रमांतर्गत हाती घ्यावयाच्या उपाययोजनांकरीता पुढील तक्त्यात दर्शविल्याप्रमाणे संबंधित सक्षम प्राधिकार्याकडून प्रशासकीय मान्यता देण्यात येईल.

अ.क्र.	पदनाम	प्रशासकीय मान्यतेची क्षमता
१	ग्रामपंचायत	रु. १५.०० लक्ष पर्यंत
२	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	रु. १५.०० लक्ष हून अधिक

- (१) या उपाययोजना हाती घेण्यासाठी निधीच्या उपलब्धतेनुसार संबंधित यंत्रणेने प्रशासकीय मान्यतेबाबत कार्यवाही करावी. निधी उपलब्धतेबाबतची सविस्तर कार्यवाही स्वतंत्रपणे “निधीची उपलब्धता” या घटकाखाली दर्शविली आहे.
- (२) ग्रामपंचायत स्तरावर प्रशासकीय मान्यता घ्यावयाच्या योजनांच्या बाबतीत प्रशासकीय मान्यतेचे आदेश ग्राम विकास अधिकारी (ग्रामसेवक) व सरपंच यांच्या संयुक्त स्वाक्षरीने निर्गमित करण्यात यावेत. जिल्हा परिषद स्तरावर प्रशासकीय मान्यता दिलेल्या योजनांच्या बाबतीत प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांच्या स्वाक्षरीने निर्गमित करावेत.
- (३) या कार्यक्रमांतर्गत हाती घ्यावयाच्या उपाययोजना अन्य कोणत्याही कार्यक्रमांमध्ये समाविष्ट असणार नाहीत, याची खात्री करण्याची जबाबदारी संबंधित प्रशासकीय यंत्रणेची असेल.
- (४) या प्रकारच्या उपाययोजना ह्या मूळ योजनेला स्वतंत्र पुरक योजना (Stand Alone Scheme) म्हणून करण्यात येत असल्याने या पुरक भागाकरिता दरडोई निकष विचारात घेण्याची आवश्यकता नाही. तसेच या पुरक भागाचे वेगळे अंदाजपत्रक तयार करण्यात यावे व तांत्रिक आणि प्रशासकीय मान्यता वर नमूद केलेल्या अधिकारानुसार देण्यात यावी.
- (५) या कार्यक्रमांतर्गत नमूद उपाययोजनांना सक्षम प्राधिकार्याची तांत्रिक मान्यता प्राप्त झाल्यानंतरच प्रशासकीय मान्यता देण्यात येईल. प्रशासकीय मान्यतेसाठी प्रस्ताव सादर करताना उपाययोजनेचा सविस्तर प्रकल्प अहवाल, अंदाजपत्रक व तांत्रिक मान्यतेच्या आदेशाची प्रत सादर करणे अनिवार्य राहिल.

योजनांची अंमलबजावणी -

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण कार्यक्रमांतर्गत हाती घ्यावयाच्या उपाययोजनांची अंमलबजावणी करण्याचे अधिकार पुढील तक्त्यात दर्शविल्याप्रमाणे संबंधित सक्षम प्राधिकरणाला राहतील.

अ.क्र.	पदनाम	अंमलबजावणीचे अधिकार
१	ग्रामपंचायत	रु. १५.०० लक्ष पर्यंत
२	जिल्हा परिषद	रु. १५.०० लक्ष हून अधिक

या उपक्रमान्वये प्रस्तावित योजनांची अंमलबजावणी जल जीवन कार्यक्रमाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार वरील सक्षम प्राधिकार्यामार्फत करण्यात येईल.

- या उपाययोजनांची अंमलबजावणी करण्यासाठी पात्र गावे/ वाड्या/ वस्त्या, तांडे इत्यादींची संपूर्ण गट निहाय (Block-wise) यादी तयार करावी. त्यास ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीची मान्यता घेण्यात यावी. तदनंतर निवड केलेल्या गावांची यादी जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील तसेच पालकमंत्र्यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा समितीमध्ये मंजूर करून घेण्यात यावी. या गावांचा समावेश वार्षिक कृती आराखड्यामध्ये करण्यात यावा. या उपाययोजनांची अंमलबजावणी करणे फारच गरजेचे असल्यास, जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा समितीच्या मान्यतेने उपाययोजना हाती घेण्यात याव्यात. पालकमंत्री यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीची तसेच पुढील मान्यता ह्या कार्योत्तर घेण्यात याव्यात.
- योजनांच्या पाण्यासाठीचा स्रोत म्हणून पावसाचे पाणी, झरे, पाझर इत्यादींना प्राधान्य देण्यात यावे. सरासरी किंवा त्यापेक्षा कमी पर्जन्यमान असलेल्या क्षेत्रात भूजल आधारीत योजना करणे आवश्यक असल्यास, ओढा किंवा नदी काठच्या सार्वजनिक विहिरीतून पावसाळ्यादरम्यान वा लगतच्या कालावधीतून साठवण टाकी भरली जाईल अशी व्यवस्था करण्यात यावी.
- भूजल आधारीत स्रोत असलेल्या योजनेतील स्रोतांची, योजना हाती घेण्यापुर्वी तसेच अंमलबजावणीनंतर, नियमित पाणी गुणवत्ता तपासण्यात यावी. सर्व योजनांमध्ये निर्जंतुकीकरणाची व्यवस्था करण्यात यावी.
- जल जीवन कार्यक्रमाचा उद्देश हर घर नल से जल असा असल्यामुळे घरगुती नळ जोडण्या देणे अपेक्षित आहे. त्याकरिता साठवण टाक्या / जलकुंभातील पाण्याच्या वितरणासाठी या योजना अस्तित्वातील वितरण व्यवस्थेस जोडण्यात याव्यात अथवा दैनंदिन वितरणाच्या टाकीस वितरण व्यवस्थेस जोडण्यात याव्या व त्याद्वारे उन्हाळ्यात पाणी वितरीत करण्यात यावे. आवश्यकता असल्यास अतिरिक्त वितरण व्यवस्था या योजनेत समाविष्ट करण्यात यावी.
- या योजनांद्वारे साठवणूक केलेल्या पाण्यास मर्यादा आहेत, त्यामुळे वितरण व्यवस्थेत कुठेही पाण्याची गळती होणार नाही याची काळजी घेणेत यावी. गावातील सर्व नळ जोडण्यांना तोट्या असल्याची खात्री करण्यात यावी. या गावे / वाड्यांमध्ये आवश्यकतेनुसार पाणी सोडणे व बंद करणे इत्यादीसाठीची नियमित यंत्रणा निर्माण करण्यात यावी आणि

ग्रामस्थांना पाण्याचा ताळेबंद, साठवणूक केलेले पाणी काटकसरीने वापरणे, पाणी वाया जाऊ नये म्हणून घ्यावयाची काळजी या बाबत जनजागृती करण्यात यावी.

६. मेटॅलिक टँक पध्दतीच्या योजनांकरिताचे टाईप इस्टीमेट परिशिष्ट ५ मध्ये देण्यात आले आहे. योजनांचे अंदाजपत्रक तयार करण्यासाठी महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाकडील DSR चा वापर करण्यात यावा.
७. प्रशासकीय मान्यतेनंतर योजनांची अंमलबजावणी जल जीवन मिशनच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार करण्यात यावी. योजना अंमलबजावणीचा कालावधी ४ ते ६ महिन्यांपर्यंत स्थानिक परिस्थितीनुसार देण्यात यावा.
८. या उपक्रमानुसार हाती घ्यावयाच्या उपाय योजना या किमान २० लि. प्रति दिवस प्रति माणसी या क्षमतेच्या बांधण्यात याव्यात. मात्र या गावांमध्ये अस्तित्वातील योजना, भूजल बळकटीकरणाच्या योजना, स्रोत बळकटीकरणाच्या योजना पाण्याचे व्यवस्थापन इत्यादी उपाय योजना करून ५५ लि. प्रति दिवस प्रति माणसी हा निकष साध्य होईल याची खबरदारी घ्यावी.
९. योजनेमध्ये पंप बसविण्याची आवश्यकता असल्यास प्राधान्याने सौर उर्जेवर आधारित पंपाचा समावेश करण्यात यावा.

पाणी गुणवत्ता तपासणी -

झरा अथवा भूजल स्रोत असल्यास स्रोत निवडण्यापुर्वी व त्यानंतर त्यांची नियमित पाणी गुणवत्ता तपासण्यात यावी. साठवणूक केलेल्या पाण्याची नियमित तसेच उन्हाळ्यात पाणी वितरीत करण्यापुर्वी पाणी गुणवत्ता तपासणी करण्यात यावी. प्रचलित पद्धतीप्रमाणे पाणी गुणवत्ता तपासणीसाठी पाण्याचे नमुने उपविभागीय प्रयोगशाळेत जलसुरक्षाकामार्फत पोहचविण्याची जबाबदारी ग्रामपंचायतीची राहिल. उपविभागीय प्रयोगशाळांनी नियमित पद्धतीने तपासणी करून पाणी गुणवत्ता अहवाल ग्रामपंचायतीस निशुल्क उपलब्ध करून द्यावा.

योजनांची देखभाल दुरुस्ती -

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण कार्यक्रमांतर्गत राबविण्यात आलेल्या योजना व्यवस्थित सुरु ठेवणे, साठवण टाकी नियमित भरणे, उपलब्ध पाण्याचा नियोजनबद्ध पद्धतीने वापर करणे व योजनांची देखभाल दुरुस्ती करणे इत्यादीची जबाबदारी संबंधित ग्रामपंचायतीची राहिल. योजनेकरिता देखभाल दुरुस्तीचा खर्च कमी अपेक्षित असला तरीही, प्रचलित दरानुसार योजनेच्या देखभाल दुरुस्तीकरीता पाणी पट्टी वसुलीची तरतूद करण्यात यावी. योजनेच्या देखभाल दुरुस्ती

करीता स्थानिक पातळीवर पाणी व स्वच्छता समिती किंवा जलसुरक्षक यांची क्षमता बांधणी करण्यात यावी.

राबविण्यात आलेल्या योजना व्यवस्थित सुरु आहेत किंवा नाही, साठवण टाकी नियमित भरणे, उपलब्ध पाण्याचा नियोजनबद्ध पद्धतीने वापर व योजनांची देखभाल दुरुस्ती याबाबत तालुका स्तरावरून नियमित आढावा घेण्यात यावा. त्याकरिता संबंधित तालुक्याचे गटविकास अधिकारी आणि उपविभागीय कार्यालयाचे उपअभियंता यांची या बाबींची नियमित देखरेख करण्याची, आढावा घेण्याची व ग्रामपंचायतींना आवश्यक ते मार्गदर्शन करण्याची जबाबदारी राहिल.

क्षमता बांधणी व जनजागृती -

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण कार्यक्रमांतर्गत उपाय योजना हाती घेण्यापुर्वी गावातील पाण्याचा ताळेबंद, स्रोत बळकटीकरण, भुजलावर पडणारा ताण कमी करण्यासाठी करावयाच्या उपाययोजना, साठवणूक केलेल्या पाण्याचा वापर व त्याचा काटकसरीने व नियोजनबद्ध पद्धतीने वापर इत्यादीबाबत जनजागृती करण्यात यावी.

या उपक्रमांतर्गत हाती घेण्यात आलेल्या व योजनांची अंमलबजावणी करण्यात आलेल्या गावांमध्ये योजनेची देखभाल दुरुस्ती, योजना व्यवस्थित सुरु ठेवणे, साठवण टाकी नियमित भरणे, उपलब्ध पाण्याचा नियोजनबद्ध पद्धतीने वापर, वितरित करण्यात येणाऱ्या पाण्याचे निर्जंतुकीकरण याकरिता ग्रामस्थांची, पाणी व स्वच्छता समिती सदस्यांची तसेच संबंधित जलसुरक्षक अथवा पाणी पुरवठा कर्मचारी यांची सातत्याने जन जागृती व क्षमता बांधणी करण्याची आवश्यकता आहे. याकरिता उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता) यांनी जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन कक्षाद्वारे कार्यवाही करावी. या उपाययोजनांची देखभाल तसेच स्थानिक स्तरावर दुरुस्ती याकरीता संबंधित गावातील किमान २ ते ३ व्यक्तींना प्रशिक्षित करण्याची जबाबदारी अंमलबजावणी करणाऱ्या संस्थेची राहिल.

योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी निधी -

स्व. मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजनेंतर्गत प्रस्तावित योजनांच्या अंमलबजावणीसाठी राज्यस्तरावरून जिल्हा परिषद यांना जल जीवन मिशन कार्यक्रमांतर्गत उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या निधीतून या योजनांच्या अंमलबजावणीचा खर्च करण्यात यावा.

जल जीवन मिशन कार्यक्रमाव्यतिरिक्त जिल्हा नियोजन समितीकडे असलेला निधी, वित्त आयोग, Corporate Social Responsibility (CSR) अंतर्गत उपलब्ध निधी अथवा इतर निधी उपलब्ध असल्यास त्याचा देखील या योजना राबविण्याकरिता वापर करण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०५२०१२५९२८०२२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Chetan
Balasaheb
Nikam

(चेतन निकम)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

Digitally signed by Chetan Balasaheb Nikam
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=Water Supply and Sanitation
Department, postalCode=400032,
st=MAHARASHTRA,
2.5.4.20=946f8eff01148466e26f8d80863da34
d0a26661f5eeff602c359549d8ed4511e,
serialNumber=7268de40660971f80951c66d0
e657e903b378196f51a978d2a366cf5eb564c
0c, cn=Chetan Balasaheb Nikam
Date: 2021.05.20 14:32:08 +05'30'

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. विधानसभा / विधानपरिषद सदस्य (सर्व), महाराष्ट्र विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई.
६. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. अपर मुख्य सचिव, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. विभागीय आयुक्त, प्रादेशिक विभागीय कार्यालय, कोंकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती व नागपुर.
१०. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉईंट, मुंबई.
११. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, शिवाजीनगर, पुणे.
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, (सर्व).
१३. मुख्य अभियंता तथा विशेष कार्य अधिकारी, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१४. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१५. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई.
१६. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), नागपूर.
१७. उपायुक्त (विकास), विभागीय विशेष सनियंत्रण कक्ष, विभाग कोंकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपुर

१८. प्रादेशिक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, कोकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपुर
१९. उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद, (सर्व).
२०. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व).
२१. जिल्हा वरिष्ठ भुवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, (सर्व).
२२. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने, मंत्रालय, मुंबई.
२३. निवडनस्ती (पापु-०७), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

परिशिष्ट -१ मेटॅलीक पद्धतीच्या साठवण टाक्या

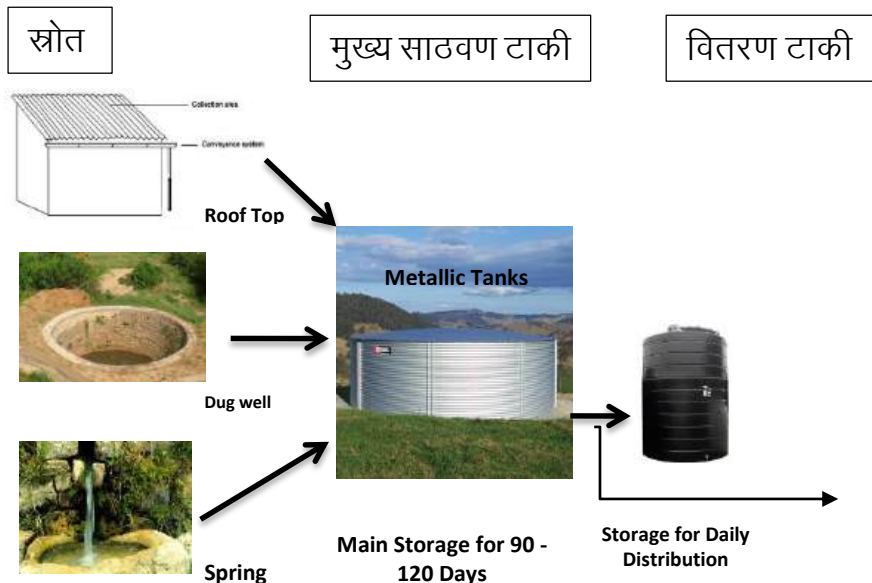
या योजनेमध्ये झिंक अॅल्युमिनियम पासून बनलेली मेटॅलीक पद्धतीची मुख्य साठवण टाकी उभारण्यात यावी. टाकीच्या आतील बाजूस फुडग्रेड लायनर लावण्यात यावे. पाण्याचा ताण असलेल्या गावाचा ताण असलेला कालावधी निश्चित करून गावाच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात मुख्य साठवण टाकीची क्षमता निश्चित करण्यात यावी. टाकीमध्ये पाणी साठवून ठेवण्यासाठी स्थानिक परिस्थितीनुसार पाऊस, झरा इत्यादी स्रोतांचा वापर करण्यात यावा. सर्व मेटॅलीक साठवण टाक्यांना, टाकीच्या छतावर पडणाऱ्या पावसाचे पाणी टाकीत साठविण्याचे प्रयोजन असावे. मुख्य साठवण टाकीपासून दैनंदिन वितरणासाठी पाईपलाईनद्वारे छोट्या प्लास्टीकच्या टाकीमध्ये पाणी सोडून तेथुन ते स्टँड पोस्ट अथवा घरगुती नळ जोडणीद्वारे वितरीत करावे. साठवून ठेवलेले पाणी वितरण करतेवेळी निर्जंतुकीकरण करून देण्यासाठी क्लोरीनेशनची व्यवस्था करण्यात यावी.

योजनेचे डिझाईन :-

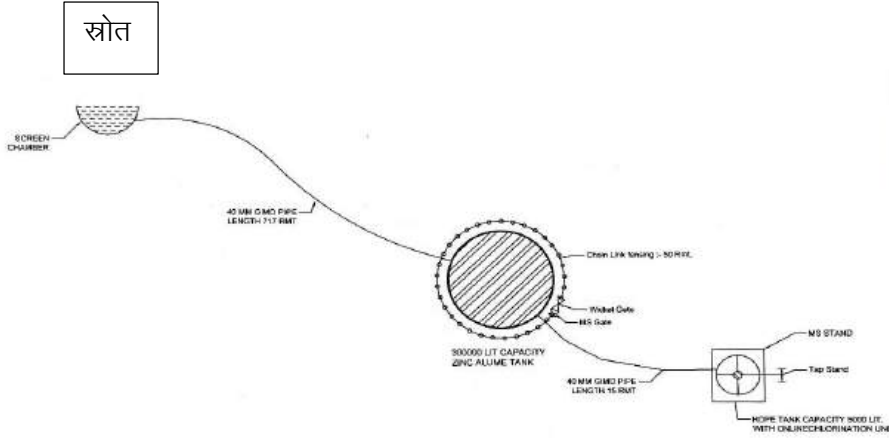
अ) आवश्यकतेनुसार मुख्य स्रोतातून गुरुत्व वाहिनी अथवा पंपिंग करून पाणी मुख्य साठवण टाकी पर्यंत आणणे.

ब) मुख्य साठवण टाकी, ज्याची क्षमता ताण असलेल्या कालावधी नुसार निश्चित केली असेल त्या टाकीमध्ये पावसाचे किंवा झऱ्याचे पाणी (अथवा भूजल मुबलक उपलब्ध असेल (पावसाळ्यात व हिवाळ्यात) त्यावेळी) पाणी साठवून ठेवणे,

क) उन्हाळ्यात भूजल उपलब्ध नसल्यामुळे मुख्य साठवण टाकीत साठविलेले पाणी दैनंदिन वापराच्या टाकीतून गावातील जलसुरक्षक / बचत गट / लोकसहभागाच्या मदतीने प्रस्तावित निकषाप्रमाणे किमान २० लिटर प्रती दिवस प्रतीदिन उपलब्ध करून देणे.

Distribution Network
(Optional)

योजनेचे फायदे -

- योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी अत्यंत कमी कालावधी लागतो.
- रस्ता नसलेल्या दुर्गम भागातील देखील योजनेची अंमलबजावणी केली जाऊ शकते.
- देखभाल दुरुस्तीचा खर्च अत्यंत कमी आहे.
- पाण्याची गुणवत्ता टिकून रहाते.
- आवश्यकता पडल्यास योजना इतरत्र हलविता येते.

परिशिष्ट -२ फेरो सिमेंट किंवा आर.सी.सी. साठवण टाक्या

या योजनेमध्ये फेरो सिमेंट किंवा आर.सी.सी. पासून बनलेली सिमेंटची मुख्य साठवण टाकी उभारण्यात यावी. पाण्याचा ताण असलेल्या गावाचा ताण असलेला कालावधी निश्चित करून गावाच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात मुख्य साठवण टाकीची क्षमता निश्चित करण्यात यावी. टाकीमध्ये पाणी साठवून ठेवण्यासाठी स्थानिक परिस्थितीनुसार पाऊस, झरा इत्यादी स्रोतांचा वापर करण्यात यावा. सर्व सिमेंटच्या साठवण टाक्यांना, टाकीच्या छतावर पडणाऱ्या पावसाचे पाणी टाकीत साठविण्याचे प्रयोजन असावे. मुख्य साठवण टाकीपासून दैनंदिन वितरणासाठी पाईपलाईनद्वारे छोट्या प्लास्टिकच्या टाकीमध्ये पाणी सोडून तेथून ते स्टँड पोस्ट अथवा घरगुती नळ जोडणीद्वारे वितरीत करावे. साठवून ठेवलेले पाणी वितरण करतेवेळी निर्जंतुकीकरण करून देण्यासाठी क्लोरीनेशनची व्यवस्था करण्यात यावी.

योजनेचे डिझाईन :-

अ) आवश्यकतेनुसार मुख्य स्रोतातून गुरुत्व वाहिनी अथवा पंपिंग करून पाणी मुख्य साठवण टाकी पर्यंत आणणे.

ब) मुख्य साठवण टाकी ज्याची क्षमता टंचाई कालावधी नुसार निश्चित केली असेल त्या टाकीमध्ये पावसाचे किंवा झऱ्याचे पाणी (अथवा भूजल मुबलक उपलब्ध असेल (पावसाळ्यात व हिवाळ्यात) त्यावेळी) पाणी साठवून ठेवणे.

क) उन्हाळ्यात भूजल उपलब्ध नसल्यामुळे मुख्य साठवण टाकीत साठविलेले पाणी दैनंदिन वापराच्या टाकीतून गावातील जलसुरक्षक / बचत गट / लोकसहभागाच्या मदतीने प्रस्तावित निकषाप्रमाणे किमान २० लिटर प्रती दिवस प्रती दिन उपलब्ध करून देणे.

योजनेचे फायदे -

- दुर्गम डोंगराळ भागात योजनेची अंमलबजावणी केली जाऊ शकते.
- देखभाल दुरुस्तीचा खर्च कमी आहे.
- पाण्याची गुणवत्ता टिकून राहते.
- कमी खर्चाची उपाय योजना.

परिशिष्ट ३ - जलकुंभ / कठीण खडकातील टाकी योजनेद्वारे पाणी पुरवठा योजना

उन्हाळ्यात पाणी कमी पडणाऱ्या व पाण्याचा ताण जाणवणाऱ्या गावांकरिता अशा प्रकारची योजना राबविली जाऊ शकते. या योजनेमध्ये गावातील अस्तित्वातील पाणी पुरवठ्याच्या विहिरीचे खोलीकरण व रुंदीकरण (१० ते २० मीटर) करून आवश्यकतेनुसार जलकुंभ तयार केला जातो. विहिरीची खोली व रुंदी वाढविल्यामुळे मोठ्या प्रमाणावर पाणी साठा उपलब्ध होतो. खोली वाढवताना कठीण खडकापर्यंत जाऊन त्यामध्ये किमान १ ते २ मीटर खुदाई करणे आवश्यक आहे. विहिरीचा वरचा भाग बांधुन घेणे आवश्यक असते. या जलकुंभातून पंपिंगद्वारे घरगुती नळ जोडणीद्वारे वितरण व्यवस्था निर्माण केली जाऊ शकते. बाष्पीभवनामुळे व्यय होणाऱ्या पाण्याचा विचार करून अतिरिक्त साठवणूक क्षमतेचा विचार करण्यात यावा. उन्हाळ्यात लगतच्या भागातील भूजल पातळी खालावल्यास जलकुंभातील भूजल कमी होऊन पुन्हा टंचाई जाणवू शकते, त्या करिता कठीण पाषाणात किमान २ मीटर पर्यंत खोली वाढविण्यात यावी. योजनेचे पाणी दूषित होऊ नये या करिता काळजी घेण्यात यावी. योजना प्रस्तावित करताना स्थानिक परिस्थितीनुसार आवश्यक त्या सुधारणा करण्यात याव्यात.

योजनेचे फायदे -

- डोंगराळ भागात तसेच राज्यातील इतर भागात योजनेची अंमलबजावणी केली जाऊ शकते.
- घरगुती नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा केला जाऊ शकतो.
- कमी पर्जन्यमानाचे क्षेत्र असलेल्या भागात देखील अंमलबजावणी शक्य.

परिशिष्ट ४ - साठवण तलाव / तळे

पाण्याचा ताण असलेल्या गावे / वाड्यांमध्ये व्यवहार्य असल्यास साठवण तलाव / तळे या योजना घेता येऊ शकतील. ताण असलेल्या कालावधीकरिता पाणी पुरवठा करण्यासाठी पावसाळ्यामध्ये पाणी साठवण तलावामध्ये साठवून ठेवता येऊ शकेल. साठवण तलावासाठी मुबलक जागेची आवश्यकता लागणार आहे. साठवण तलावाचे आकारमान व आराखडा (design) गावाची लोकसंख्या, पाण्याचा ताण असलेला कालावधी, पाणी वितरणाचा दर, पर्जन्यमान, बाष्पीभवनाचा दर, भुस्तरीय रचना, टोपोग्राफी इत्यादीबाबींचे विश्लेषण करून त्यानुसार निश्चित करण्यात यावे. तलावामध्ये साठवून ठेवण्यासाठी पावसाच्या पाणी तसेच उपलब्ध असल्यास झरा अथवा नजिकच्या स्रोतातून पावसाळ्यात उपलब्ध होणाऱ्या भुजलाचा वापर करण्यात यावा. साठवण तलाव भरण्यासाठीची कार्यपद्धती निश्चित करण्यात यावी. जमिनीवरून वाहून जाणारे पाणी या साठवण तलावात सोडण्यात येऊ नये. जमिनीवरून वाहून जाणाऱ्या पाण्यामुळे साठवून ठेवलेले पिण्याचे पाणी दूषित होऊ शकेल. साठवण तलाव खुदाईसाठी नियोजन विभागामार्फत व राज्य फलोत्पादन मिशन द्वारे निर्गमित शेततळी बांधण्याबाबतच्या मार्गदर्शक सुचनांचा वापर करण्यात यावा.

साठवून ठेवलेले पाणी पाझरू नये याकरिता साठवण तलावाच्या तळाशी व तटबंदीपर्यंत उत्तम प्रतीच्या पॉलीइथिलीन मटेरीयलचे आच्छादन टाकण्यात यावे. अशा प्रकारचे आच्छादन चांगल्या प्रतीचे असावे अन्यथा त्याची साठवलेल्या पाण्यासोबत प्रक्रिया होऊन त्याच्यामुळे देखील पिण्याचे पाणी दूषित होऊ शकेल. साठवण तलावातून मोठ्या प्रमाणावर बाष्पीभवन होऊन साठवलेले पाणी कमी होत असते. बाष्पीभवन कमी करण्यासाठी उपलब्ध पद्धतींचा वापर करता येऊ शकेल. परंतु त्यामुळे पिण्याच्या पाण्याची गुणवत्ता खराब होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.

साठवण तलावातून वितरण व्यवस्थेद्वारे पाण्याचा ताण असलेल्या कालावधीत पिण्याचे व घरगुती वापराचे पाणी उपलब्ध करून देण्यात यावे. त्या करिता अस्तित्वातील योजनेची उपांगे यांचा विचार करून आवश्यकतेनुसार पाईपलाईन, वितरण टाकी, वितरण व्यवस्था इत्यादींचा समावेश योजनेत करण्यात यावा. पाणी वितरण करतेवेळी शुद्ध व निर्जंतुक करून वितरण करण्यासाठी योग्य ती व्यवस्था करण्यात यावी.

परिशिष्ट - ५: Type Estimate for Metallic Tanks

For Design, Construction and Commissioning of Zincalume Coated Steel Pre-Fabricated Ground Water Storage Bolted Tanks for Drinking Water, Gravity/Rising Mains, Online Chlorination and One day storage tank with taps and allied work in water stressed villages

a) Rainwater based and Spring based Metallic Tanks

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
1	Main Metallic Tank	Supply and installation of Zincalume Coated Steel prefabricated ground water storage bolted tanks, a complete package in knockdown ready to assemble construction conforming to specifications in DSR for Zincalume Water Storage Tanks for Drinking Water (Including RCC foundation rate)	Per Lit				
2	Daily Distribution Tank – Plastic (If required)	Daily Drinking Water tank - Providing and fixing 5000 litter H.D.P container Syntax or alike one piece moulded water tank made out of low density polythylene and built corrugation including of delivery up to destination hoisting and fixing of accessories such as inlet, outlet overflow of all tanks capacity including UCR masonry platform of height 1.5m, concrete flooring (M15), filling the plinth, soling and inlet & outlet pipe, specials & valve arrangement (minimum 3 taps) or with requisite MS structure frame including foundation, painting etc.	Per lit				
3	Chlorination Unit	Supply and installation of non-electric, online automatic Water Chlorination unit to be fitted online in water supply schemes capable of providing up to 2 ppm chlorination conforming to Specifications for Online Automatic Chlorination System in Volume II, along with required pipe fittings and chlorine test kits	Per unit				

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
4	Annual Maintenance of Chlorination Unit	Annual Maintenance and Operation and Maintenance of non-electric, online automatic Water Chlorination fitted online on water supply schemes, as mentioned in Item 6 above. (Rate to be valid for 5 years)	Rate/year				
5	Pipeline	Supplying, lowering, laying, jointing and testing of ISI mark G.I. / HDPE pipe of following class and dia. Including all local and central taxes, octroi, inspection charges, transportation to stores, as per IS 1239/2004 including all specials, all types of valves, fittings excavation in all types of soil strata, refilling and in-casing as required...etc complete as directed by engineer incharge.	Rate / mtr				
		Pipeline from Spring to Main Tank (if applicable) (Gravity main)	Rate /mtr				
		Pipeline from Main Tank to Daily Distribution tank / Distribution System	Rate /mtr				
		Pipeline for Distribution System (If Required)	Rate /mtr				

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
6	Sign Board	Providing and fixing sign board of size 1.20 m x 0.75 m. prepared on 16 gauge M.S. sheet with angle iron frame of size 35 x 35 x 3 mm with cross bracing of size 25 x 25 x 3 mm including painting with one coat of zinc chromate stoving primer and two coats each of green/white back ground and back side grey stove enamelled, bonded with red retro reflective sheet Engineering grade, border / letters / numeral / arrows, coated with non pealable crystal clear protective transparent coat retaining 100% reflection including two angle iron post of size 50 x 50 x 5 mm of 3.65 m. long inflated at bottom drilled on top and painted in white and black bands of 30 cm. with 4 Nos. high strength G.I. bolts and nuts of size 10 mm dia. and 20 mm long sheet and angle iron post in one piece without joints including all taxes, conveying, fixing in ground with cement concrete 1:4:8 block of 60 cm x 60 cm x 75 cm size as directed by Engineer-in- charge etc. complete.	Per unit				
7	Fencing / Protective outer line for safety of Tank	Providing and erecting chain link fencing 1.6 M. height with G.I. chain link of size 50 x 50 mm 8 gauge thick and fixed 75 mm above Ground level vertical M.S Angle of 40 x 40 x 6 mm size embedded in C.C. block of 1:4:8 mix of size 450 x 450 x 670 mm. at 1.75 M.c/c with iron bar 16 mm dia as hold fast including welding link with angle frame at 30 cm c/c nuts and bolts and horizontal M.S. Angles at top and bottom of 25 x 25 x 5 mm size and vertical M.S. flat 35 x 5 mm and 25 x 5 mm horizontal including cross support of 40 x 40 x 6 mm Angles both sides at every corner or bends embedded in concrete blocks of 1:4:8 of size 450 x 450 x 670 mm including 3 coats of oil painting etc. complete. Spec. No.: As directed by Engineer in charge.	Per Rmt				

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
8	Gate for Fencing	A) Providing and fixing MS Gate 2.5 m wide for compound with 40mm dia GI pipe approved grill work RCC M150, side pillar of 25cmx40cmx2.5m height, foundation, finishing, painting etc complete.	Per unit				
		B) Providing and fixing Wicket Gate 1.0m wide for compound with 40mm dia GI pipe approved grill work RCC M150, side pillar of 25cmx40cmx2.5m height, foundation, finishing, painting etc complete.	Per unit				

b) Groundwater based Metallic Tanks (also includes rainwater)

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
1	Main Metallic Tank	Supply and installation of Zincalume Coated Steel prefabricated ground water storage bolted tanks, a complete package in knockdown ready to assemble construction conforming to specifications in DSR for Zincalume Water Storage Tanks for Drinking Water (Including RCC foundation rate)	Per Lit				

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
2	Daily Distribution Tank – Plastic (If required)	Daily Drinking Water tank - Providing and fixing 5000 litter H.D.P container Sintex or alike one piece moulded water tank made out of low density polythylene and built corrugation including of delivery up to destination hoisting and fixing of accessories such as inlet, outlet overflow of all tanks capacity including UCR masonry platform of height 1.5m, concrete flooring (M15), filling the plinth, soling and inlet & outlet pipe, specials & valve arrangement (minimum 3 taps) or with requisite MS structure frame including foundation, painting etc.	Per lit				
3	Chlorination Unit	Supply and installation of non-electric, online automatic Water Chlorination unit to be fitted online in water supply schemes capable of providing up to 2 ppm chlorination conforming to Specifications for Online Automatic Chlorination System in Volume II, along with required pipe fittings and chlorine test kits	Per unit				
4	Annual Maintenance of Chlorination Unit	Annual Maintenance and Operation and Maintenance of non-electric, online automatic Water Chlorination fitted online on water supply schemes, as mentioned in Item 6 above. (Rate to be valid for 5 years)	Rate/year				
5	Pipeline	Supplying, lowering, laying, jointing and testing of ISI mark G.I. pipe of following class and dia. Including all local and central taxes, octroi, inspection charges, transportation to stores, as per IS 1239/2004 including all specials, all types of valves, fittings excavation in all types of soil strata, refilling and in-casing as required...etc complete as directed by engineer incharge.	Rate / mtr				

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
		Pipeline from source to Main Tank (if applicable)	Rate /mtr				
		Pipeline from Main Tank to Daily Distribution tank / Distribution System	Rate /mtr				
		Pipeline for Distribution System (If Required)	Rate /mtr				
6	Submersible Pump	Providing, erecting and giving test of submersible pump set conforming to IS 8034 and motor conforming to IS 9283, with water proof winding. Pump shall be suitable for various delivery head and discharge with stainless steel shaft. Motor suitable for working on 415 V $\pm$ 10%, 3 Ph, 50 Hz A.C. Supply, with cable guard, thrust carbon/fiber bearing to withstand entire hydraulic thrust. The pump set shall be suitable for direct coupling, with suitable suction strainer. Pump should have suitable discharge out let as per manufacturer's design. Anti-thrust stream lined non-return valve shall be provided with the pump. 3 m submersible copper conductor cable in single / double run and 2 pairs of suitable size erection clamp 10 mm thick shall be provided with each pump	HP				
7	Solar Power	Design , Manufacture, Supply, Installation, Commissioning and Testing of Solar Photovoltaic Water Pumping System (DC Pumps) including comprehensive maintenance contract (CMC) for FIVE years, including RCC work as applicable					

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
8	Sign Board	Providing and fixing sign board of size 1.20 m x 0.75 m. prepared on 16 gauge M.S. sheet with angle iron frame of size 35 x 35 x 3 mm with cross bracing of size 25 x 25 x 3 mm including painting with one coat of zinc chromate stoving primer and two coats each of green/white back ground and back side grey stove enamelled, bonded with red retro reflective sheet Engineering grade, border / letters / numeral / arrows, coated with non pealable crystal clear protective transparent coat retaining 100% reflection including two angle iron post of size 50 x 50 x 5 mm of 3.65 m. long inflated at bottom drilled on top and painted in white and black bands of 30 cm. with 4 Nos. high strength G.I. bolts and nuts of size 10 mm dia. and 20 mm long sheet and angle iron post in one piece without joints including all taxes, conveying, fixing in ground with cement concrete 1:4:8 block of 60 cm x 60 cm x 75 cm size as directed by Engineer-in- charge etc. complete.	Per unit				
9	Fencing / Protective outer line for safety of Tank	Providing and erecting chain link fencing 1.6 M. height with G.I. chain link of size 50 x 50 mm 8 gauge thick and fixed 75 mm above Ground level vertical M.S Angle of 40 x 40 x 6 mm size embedded in C.C. block of 1:4:8 mix of size 450 x 450 x 670 mm. at 1.75 M.c/c with iron bar 16 mm dia as hold fast including welding link with angle frame at 30 cm c/c nuts and bolts and horizontal M.S. Angles at top and bottom of 25 x 25 x 5 mm size and vertical M.S. flat 35 x 5 mm and 25 x 5 mm horizontal including cross support of 40 x 40 x 6 mm Angles both sides at every corner or bends embedded in concrete blocks of 1:4:8 of size 450 x 450 x 670 mm including 3 coats of oil painting etc. complete. Spec. No.: As directed by Engineer in charge.	Per Rmt				

Sr. No.	Scheme Component	Specifications	Unit	Size / Capacity / length	Rate As per DSR	Total Cost	Reference
10	Gate for Fencing	A) Providing and fixing MS Gate 2.5 m wide for compound with 40mm dia GI pipe approved grill work RCC M150, side pillar of 25cmx40cmx2.5m height, foundation, finishing, painting etc complete.	Per unit				
		B) Providing and fixing Wicket Gate 1.0m wide for compound with 40mm dia GI pipe approved grill work RCC M150, side pillar of 25cmx40cmx2.5m height, foundation, finishing, painting etc complete.	Per unit				

जल जीवन मिशन अंतर्गत पाणी पुरवठा
योजना कामांच्या ई-निविदेबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि २०२१/ प्र.क्र.८७/ पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: १६ जून, २०२१

वाचा

- १) शासन निर्णय, उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग क्रमांक: भांखस २०२१ / प्र.क्र.८/ उद्योग - ४, दि.०७.०५.२०२१
- २) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक: मातंसं ०५४/३१/२०१६/३९, दि.११.०५.२०२१
- ३) शासन निर्णय क्रमांक, ग्राम विकास विभाग क्रमांक निविदा-२०२१/ प्र.क्र.७८/बांधकाम-४, दि.२७.०५.२०२१

शासन परिपत्रक

उद्योग, उर्जा व कामगार विभागाच्या संदर्भित क्र.१ दि.०७.०५.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये रु. १० लक्ष (सर्व कर अंतर्भूत करून) व त्यापुढील खरेदीसाठी ई-निविदा पध्दतीचा अवलंब करणे अनिवार्य करण्यात आले आहे.

०२. सामान्य प्रशासन विभागाचे (माहिती तंत्रज्ञान) संदर्भित क्र.२ दि.११.०५.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये ई-निविदा संदर्भात सामान्य प्रशासन विभागाने यापूर्वी दिलेले सर्व आदेश अधिक्रमित करून यापुढे ई-निविदा संबंधित कार्यवाही उद्योग, उर्जा व कामगार विभागाने खरेदी संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने करण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहेत.

०३. सामान्य प्रशासन विभाग व उद्योग, उर्जा व कामगार विभागाच्या उपरोक्त अनुक्रमे दि.११.०५.२०२१ व ०७.०५.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयातील तरतूद विचारात घेऊन ग्राम विकास विभागाने जिल्हा परिषद, पंचायत समिती व ग्रामपंचायत स्तरावरील विविध विकास कामांकरीता रु.१० लक्ष (सर्व कर अंतर्भूत करून) रकमेवरील कामांकरीता ई-निविदा पध्दतीचा अवलंब करणेबाबत संदर्भित क्र.३ दि.२७.०५.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सूचना निर्गमित केल्या आहेत.

०४. ई-निविदेबाबत ग्राम विकास विभागाच्या वरील सुधारणा विचारात घेता त्या सुधारणांशी सुसंगत जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांकरीता देखील रु.१० लक्ष (सर्व कर अंतर्भूत करुन) रकमेवरील योजनांकरीता ई-निविदा प्रक्रिया राबविण्यात यावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०६१६१११९३३१७२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1d
6619a227d04e20859a66b7faddf9190a
c096802, cn=Saroj Rajesh Deshpande
Date: 2021.06.16 17:01:07 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२. मा.राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
३. विभागीय आयुक्त, कोकण विभाग/ औरंगाबाद विभाग/ पुणे विभाग/नाशिक विभाग/
अमरावती विभाग/नागपूर विभाग
४. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
५. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
६. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा (सर्व).
८. प्रकल्प संचालक,राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
९. मुख्य अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
- १०.प्रादेशिक उप संचालक (सर्व), भूजल व विकास यंत्रणा.
- ११.अधीक्षक अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
- १२.कार्यकारी अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
- १३.कार्यकारी अभियंता (सर्व), ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषदा.
- १४.पाणी पुरवठा विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने, मंत्रालय, मुंबई.
- १५.निवडनस्ती (कार्यासन पापु-१०), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

राज्याच्या पर्यटन धोरणानुसार केंद्र
शासनाकडील पर्यटन मंत्रालयाकडे अथवा
पर्यटन संचालनालयाकडे नोंदणीकृत
असलेल्या घटकांसाठी पाणीपट्टी
आकारणीबाबत

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.५२/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत संकुल,
लोकमान्य टिळक मार्ग, क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, नवीन मंत्रालय इमारत, मुंबई ४०० ००१

तारीख: २३ जून, २०२१

वाचा :-

- १) शासन परिपत्रक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्रमांक: ग्रापापु-१११६/प्र.क्र.१२०/पापु-०७, दिनांक २१/१२/२०१६
- २) शासन निर्णय, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, क्रमांक: टीडीएस-२०२०/९/प्र.क्र.५०२/पर्यटन, दिनांक ०३/१२/२०२०
- ३) शासन निर्णय, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, क्रमांक: टीडीएस-२०२०/०९/प्र.क्र.५०२/पर्यटन, दिनांक १२/०८/२०२१

प्रस्तावना :-

आदरातिथ्य क्षेत्रास औद्योगिक दर्जा देण्याच्या अनुषंगाने दिनांक ०५/११/२०२० रोजी झालेल्या मा. मंत्रीमंडळाच्या बैठकीतील निर्णयानुसार केंद्र शासनाच्या पर्यटन मंत्रालयाकडे नोंदणीकृत असलेल्या हॉटेल व्यावसायिकांकडून दिनांक ०१/०८/२०२१ पासून वीज दर, वीज शुल्क, पाणीपट्टी, मालमत्ता कर, विकास कर, वाढीव चटई निर्देशांक व अकृषिक कराची आकारणी औद्योगिक दराने करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

राज्याच्या पर्यटन धोरण-२०१६ नुसार पर्यटन स्थळ म्हणून घोषित केलेल्या प्रादेशिक घटकांना विविध करामधून सूट घोषित करण्यात आली आहे. त्यामध्ये या विभागाच्या दिनांक २१/१२/२०१६ च्या

शासन परिपत्रकान्वये पर्यटन स्थळ म्हणून घोषित केलेल्या प्रदेशातील पर्यटन धोरणानुसार पात्र ठरलेल्या घटकांसाठी पाणीपट्टीची आकारणी औद्योगिक दराने करण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहेत. तथापि, मा.मंत्रीमंडळाच्या दिनांक ०५/११/२०२० च्या बैठकीतील निर्णयानुसार आणि पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाच्या संदर्भाधीन क्रमांक २ व ३ येथील शासन निर्णयातील सुचनांनुसार आदरातिथ्य क्षेत्रास औद्योगिक दर्जा देण्याच्या अनुषंगाने केंद्र शासनाच्या पर्यटन मंत्रालयाकडे नोंदणीकृत असलेल्या हॉटेल व्यावसायिकांकडून औद्योगिक दराने पाणीपट्टी आकारण्याबाबत सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक :-

ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी राज्य शासनाने मागणी आधारित समुह सहभाच्या धोरणाचा स्वीकार केला आहे. त्यानुसार ग्रामीण नळ पाणी पुरवठा योजनांची मागणी, आखणी, अंमलबजावणी व देखभाल-दुरुस्ती संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी करावयाची आहे. त्यासाठी लाभार्थ्यांकडून उचित पाणीपट्टी आकारण्याची मुभा स्थानिक स्वराज्य संस्थांना तसेच काही प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाला आहे. या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांचे दैनंदिन परिचलन व व्यवस्थापन योग्य रितीने होण्यासाठी पाणीपट्टीवरील कमाल मर्यादा देखील काढून टाकण्यात आली आहे.

आदरातिथ्य क्षेत्रास औद्योगिक दर्जा देण्याच्या अनुषंगाने दिनांक ०५/११/२०२० रोजी झालेल्या मा. मंत्रीमंडळाच्या बैठकीतील निर्णयानुसार केंद्र शासनाच्या पर्यटन मंत्रालयाकडे नोंदणीकृत असलेल्या हॉटेल व्यावसायिकांकडून दिनांक ०१/०४/२०२१ पासून वीज दर, वीज शुल्क, पाणीपट्टी, मालमत्ता कर, विकास कर, वाढीव चटई निर्देशांक व अकृषिक कराची आकारणी औद्योगिक दराने करण्यास मान्यता देण्यात आली असल्याने महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण चालवित असलेल्या सर्व पाणी पुरवठा योजनांमधून व जिल्हा परिषद/ ग्रामपंचायत/ ग्राम पाणी पुरवठा समिती/ शिखर समिती राबवित असलेल्या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांमधून केंद्र शासनाच्या पर्यटन मंत्रालयाकडे किंवा पर्यटन संचालनालयाकडे नोंदणीकृत असलेल्या हॉटेल व्यावसायिकांसाठी आणि इतर घटकांसाठी पाणीपुरवठा करण्यात येत आहे, अथवा पाणी पुरवठा करण्याचे प्रस्तावित आहे, अशा नोंदणीकृत हॉटेल व्यावसायिकांकडून व घटकांकडून औद्योगिक दराने पाणीपट्टीची आकारणी करण्यात यावी.

महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण राबवित असलेल्या नागरी-ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत पाणी पुरवठ्याचे औद्योगिक दर ठरविण्याचे अधिकार प्राधिकरणाला असतील तर इतर स्वतंत्र व

प्रादेशिक ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत पाणी पुरवठ्याचे औद्योगिक दर संबंधित अंमलबजावणी यंत्रणांनी मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांच्या सल्ल्याने निश्चित करावेत.

पर्यटन धोरणाच्या अनुषंगाने पात्र नोंदणीकृत हॉटेल व्यावसायिकांना आणि घटकांना प्राथम्याने नळ जोडणी करून देणे, किमान परिस्थितीत पाणी पुरवठा सुरळीत राहील याची काळजी घेणे याकडे संबंधित क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांनी विशेष लक्ष द्यावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२१०६२३१५३३२९५९२८ असा आहे. हे परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Chetan
Balasaheb
Nikam

Digitally signed by Chetan Balasaheb Nikam
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=Water Supply and Sanitation
Department, postalCode=400032,
st=MAHARASHTRA,
2.5.4.20=946f8eff01148466e26f8d90863da34
d0a26661f5eebf602c359549d8ed4511e,
serialNumber=7268de40660971f80951c66d0
e657e903b378196f51a978d2a366cf5eb564c
0c, cn=Chetan Balasaheb Nikam
Date: 2021.06.23 17:48:27 +05'30'

(चेतन निकम)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
४. प्रधान सचिव, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
५. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
६. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ लि. मुंबई.
७. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, शिवाजीनगर, पुणे.
८. मिशन संचालक (जल जीवन मिशन), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
९. विभागीय आयुक्त (सर्व)
१०. जिल्हाधिकारी (सर्व)

११. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१२. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
१३. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व).
१४. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व नियंत्रण अधिकारी/ पर्यवेक्षीय अधिकारी/ व सर्व कार्यासने.
१५. निवडनस्ती कार्यासन पापु-०७

जल जीवन मिशन अंतर्गत शाश्वत कार्यात्मक नळ जोडणी देण्यासाठी पाण्याचा ताण असलेल्या कालावधीत कॅच द रेन (Catch the Rain) तत्वावर पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्यासाठी राज्यभरात “स्व.मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजना” राबविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१७/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत संकुल,
लोकमान्य टिळक मार्ग, क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, नविन मंत्रालय इमारत, मुंबई-४०० ००१
तारीख: २० ऑगस्ट, २०२१

वाचा :-

- १) शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: जजमि-२०१९/प्र.क्र.१३८/पापु-१०(०७), दिनांक ०४/०९/२०२०
- २) शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१७/पापु-०७, दिनांक २०/०५/२०२१

शासन परिपत्रक :

पिण्याच्या पाण्याची समस्या असलेल्या गावे / वाड्या/ वस्त्यांमध्ये पिण्याचे पाणी साठवणूक करून वापरण्यासाठी कॅच द रेन या तत्वावर साठवण टाकीसारख्या उपाययोजना राबविण्याकरिता संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्यात आली होती. या समितीने दिलेल्या अहवालानुसार राज्यात उन्हाळ्यातील ३ ते ४ महिने आणि अन्य कारणांमुळे काही विशिष्ट कालावधीत पाण्याचा ताण जाणवणाऱ्या कालावधीत पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देण्यासाठी जल जीवन मिशन कार्यक्रमांतर्गत “स्व.मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजना” संदर्भाधीन क्र. २ येथील शासन निर्णयान्वये राज्यभरात राबविण्यात येत आहे.

स्व.मीनाताई ठाकरे ग्रामीण पाणी साठवण योजनेंतर्गत पुढीलप्रमाणे उपाययोजना हाती घेण्यात येत आहेत:-

- १) मेटॅलिक पध्दतीच्या साठवण टाक्या.
- २) फेरोसिमेंट अथवा आर.सी.सी. सिमेंटच्या साठवण टाक्या.

- ३) जलकुंभ/ साठवण टाक्या.
- ४) पावसाचे पाणी/झरा आधारित साठवण तलाव (पाणी तळे).
- ५) फेरोसिमेंटच्या छोट्या टाक्या (पागोळी विहिर).
- ६) बंद असलेली भूमीगत साठवण टाकी.

जल जीवन मिशन कार्यक्रमांतर्गत राज्यात राबविण्यात येत असलेल्या स्व.मीनाताई ठाकरे पाणी साठवण योजनेतर्गत राबवावयाच्या उपरोक्त उपाययोजनांपैकी अनु क्र. १ ते ३ येथील उपाययोजना राबविण्यासाठी सविस्तर मार्गदर्शक सूचना संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील शासन निर्णयातील परिशिष्ट १ ते ४ अन्वये देण्यात आल्या आहेत. उर्वरित उपाययोजनांबाबत स्वतंत्रपणे निर्देश देण्यात येतील असे दिनांक २०/०५/२०२१ च्या शासन निर्णयात नमूद करण्यात आले आहे. त्यानुसार वर नमूद उपाययोजनांमधील अनु क्र. ४, ५ व ६ येथील उपाययोजना राबविण्याकरिता सविस्तर मार्गदर्शक सूचना या शासन परिपत्रकातील परिशिष्ट १ ते ३ अन्वये देण्यात येत आहे.

पावसाचे पाणी/झरा आधारित साठवण तलाव या उपाययोजनेबाबतच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना परिशिष्ट-१ मध्ये देण्यात आल्या आहेत. फेरोसिमेंटच्या छोट्या टाक्या (पागोळी विहिर) या उपाययोजनेबाबतच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना परिशिष्ट-२ मध्ये देण्यात आल्या आहेत. तर बंद असलेली भूमीगत साठवण टाकी या उपाययोजनेबाबतच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना परिशिष्ट-३ मध्ये देण्यात आल्या आहेत. त्यानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक 202108201205187328 असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Chetan
Balasaheb
Nikam

(चेतन निकम)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

Digitally signed by Chetan Balasaheb Nikam
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=Water Supply and Sanitation Department,
postalCode=400032, st=MAHARASHTRA,
2.5.4.20=946f8eff01148466e26f8d80863da34
d0a26661f5eefb602c359549d8ed4511e,
serialNumber=7268de40660971f80951c66d0
e657e903b378196f51a978d2a366cf5eb564c0
c, cn=Chetan Balasaheb Nikam
Date: 2021.08.20 11:25:22 +05'30'

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. विधानसभा सदस्य/ विधानपरिषद सदस्य (सर्व), महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
६. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य.

७. अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. अपर मुख्य सचिव, ग्राम विकास विभाग, बांधकाम भवन, मुंबई.
९. विभागीय आयुक्त, प्रादेशिक विभागीय कार्यालय, कोकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर.
१०. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉईंट, मुंबई.
११. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, भूजल भवन, शिवाजीनगर, पुणे.
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
१३. मुख्य अभियंता तथा विशेष कार्य अधिकारी, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१४. मिशन संचालक (जल जीवन मिशन), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१५. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखा परिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई.
१६. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ (लेखा परिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता), नागपूर.
१७. उपायुक्त (विकास), विभागीय विशेष सनियंत्रण कक्ष, कोकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर.
१८. प्रादेशिक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, कोकण, पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर.
१९. उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
२०. कार्यकारी अभियंता (ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग), जिल्हा परिषद (सर्व).
२१. जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (सर्व).
२२. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने.
२३. निवडनस्ती, कार्यासन पापु-०७

शासन परिपत्रक क्रमांक ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१७/पापु-०७, दिनांक २० ऑगस्ट, २०२१ सोबतचे परिशिष्ट परिशिष्ट-१

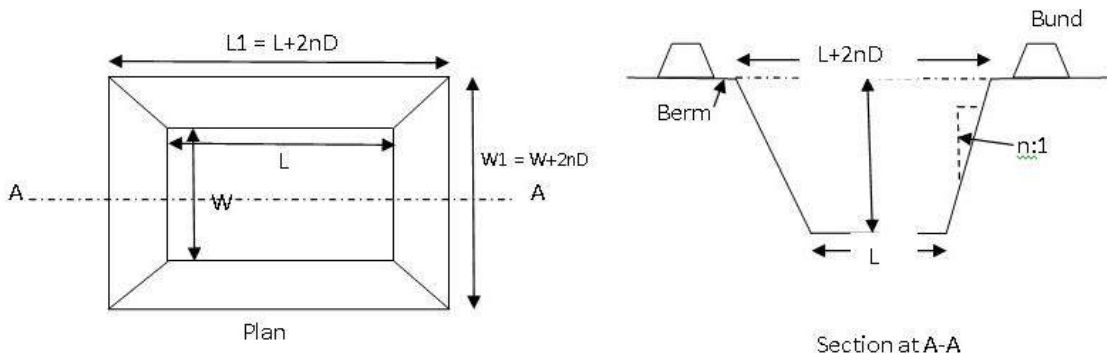
साठवण तलाव / तळे

पाण्याचा ताण असलेल्या गावे / वाड्यांमध्ये व्यवहार्य असल्यास साठवण तलाव / तळे या योजना घेता येऊ शकतील. ताण असलेल्या कालावधीकरिता पाणी पुरवठा करण्यासाठी पावसाळ्यामध्ये पाणी साठवण तलावामध्ये साठवून ठेवता येऊ शकेल. साठवण तलावासाठी मुबलक जागेची आवश्यकता लागणार आहे. साठवण तलावाचे आकारमान व आराखडा (design) गावाची लोकसंख्या, पाण्याचा ताण असलेला कालावधी, पाणी वितरणाचा दर, पर्जन्यमान, बाष्पीभवनाचा दर, भूस्तरीय रचना, टोपोग्राफी इत्यादी बाबींचे विश्लेषण करून त्यानुसार निश्चित करण्यात यावे. तलावामध्ये साठवून ठेवण्यासाठी पावसाचे पाणी तसेच उपलब्ध असल्यास झरा अथवा नजिकच्या स्रोतातून पावसाळ्यात उपलब्ध होणाऱ्या भूजलाचा वापर करण्यात यावा. साठवण तलाव भरण्यासाठीची कार्यपद्धती निश्चित करण्यात यावी. जमिनीवरून वाहून जाणारे पाणी या साठवण तलावात सोडण्यात येऊ नये. जमिनीवरून वाहून जाणाऱ्या पाण्यामुळे साठवून ठेवलेले पिण्याचे पाणी दुषित होऊ शकते. साठवण तलाव खुदाईसाठी नियोजन विभागामार्फत व राज्य फलोत्पादन मिशनद्वारे निर्गमित शेततळी बांधण्याबाबतच्या मार्गदर्शक सुचनांचा वापर करण्यात यावा.

साठवून ठेवलेले पाणी पाझरू नये याकरिता साठवण तलावाच्या तळाशी व तटबंदीपर्यंत उत्तम प्रतीच्या पॉलीइथिलीन मटेरीयलचे आच्छादन टाकण्यात यावे. अशा प्रकारचे आच्छादन फुडग्रेड गुणवत्ता प्रमाणित प्रतीच्या रिझनफोर्सड पॉलीइथिलीन, रिझनफोर्सड पॉलीप्रोपेलीन लायनर अथवा अशा गुणवत्तेचे इतर लायनर असावेत अन्यथा त्याची साठवलेल्या पाण्यासोबत प्रक्रिया होऊन त्याच्यामुळे देखील पिण्याचे पाणी दुषित होऊ शकते. लायनर टिकाऊ तसेच पंक्चर रेजिस्टंट असावे व त्याची जाडी ३०० ते ६०० GSM दरम्यान असावी.

या बरोबरच साठवण तलावातून मोठ्या प्रमाणावर बाष्पीभवन होऊन साठवलेले पाणी कमी होत असते. बाष्पीभवन कमी करण्यासाठी उपलब्ध पद्धतींचा वापर करता येऊ शकेल. परंतु, त्यामुळे पिण्याच्या पाण्याची गुणवत्ता खराब होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.

साठवण तलावातून वितरण व्यवस्थेद्वारे पाण्याचा ताण असलेल्या कालावधीत पिण्याचे व घरगुती वापराचे पाणी उपलब्ध करून देण्यात यावे. त्याकरिता अस्तित्वातील योजनेची उपांगे यांचा विचार करून आवश्यकतेनुसार

पाईपलाईन, वितरण टाकी, वितरण व्यवस्था इत्यादीचा समावेश योजनेत करण्यात यावा. पाणी वितरण करतेवेळी शुद्ध व निर्जंतुक करून वितरण करण्यासाठी योग्य ती व्यवस्था करण्यात यावी.

माहितीदर्शक छायाचित्र
(Image is only for representational purpose)

शासन परिपत्रक क्रमांक ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१७/पापु-०७, दिनांक २० ऑगस्ट, २०२१ सोबतचे परिशिष्ट

परिशिष्ट-१-अ

पिण्याच्या पाण्यासाठी करावयाचे साठवण तलाव / तळे यामध्ये वापरावयाच्या लायनर (आच्छादन) इत्यादी बाबत मार्गदर्शक सुचना

पाण्याचा ताण असलेल्या गावे / वाड्यांमध्ये व्यवहार्य असल्यास साठवण तलाव / तळे या योजना घेता येऊ शकतील. ताण असलेल्या कालावधीकरिता पाणी पुरवठा करण्यासाठी पावसाळ्यामध्ये पाणी साठवण तलावामध्ये साठवून ठेवता येऊ शकेल. पाणी पुरवठ्यासाठी साठवण तलाव उपाय योजना हाती घेताना खालील मार्गदर्शक सुचनांचा अवलंब करावा. स्थानिक परिस्थितीनुसार यात सुयोग्य बदल करता येतील.

- साठवण तलाव खुदाईसाठी नियोजन विभागामार्फत व राज्य फलोत्पादन मिशनद्वारे निर्गमित शेततळी बांधण्याबाबतच्या मार्गदर्शक सुचनांचा वापर करण्यात यावा.
- तलावामध्ये साठवून ठेवण्यासाठी पावसाचे पाणी तसेच उपलब्ध असल्यास झरा अथवा नजिकच्या स्रोतातून पावसाळ्यात उपलब्ध होणाऱ्या भूजलाचा वापर करण्यात यावा.
- साठवण तलावाचे आकारमान व आराखडा (design) गावाची लोकसंख्या, पाण्याचा ताण असलेला कालावधी, पाणी वितरणाचा दर, पर्जन्यमान, बाष्पीभवनाचा दर, भूस्तरीय रचना, टोपोग्राफी इत्यादी बाबींचे विश्लेषण करून त्यानुसार निश्चित करण्यात यावे.
- जमिनीवरून वाहून जाणारे पाणी या साठवण तलावात सोडण्यात येऊ नये. जमिनीवरून वाहून जाणाऱ्या पाण्यामुळे साठवण ठेवलेले पिण्याचे पाणी दुषित होऊ शकते.
- साठवून ठेवलेले पाणी पाझरू नये या करिता साठवण तलावाच्या तळाशी व तटबंदीपर्यंत उत्तम प्रतीच्या फुडग्रेड प्रमाणित पॉलीइथिलीन मटेरीयलचे आच्छादन टाकण्यात यावे.
- अशा प्रकारचे आच्छादन IS ७०१६ नुसार फुडग्रेड गुणवत्ता प्रमाणित रिझिनफोर्सड पॉलीइथिलीन, रिझिनफोर्सड पॉलीप्रोपेलीन लायनर अथवा अशा गुणवत्तेचे इतर लायनर असावेत अन्यथा त्याची साठवलेल्या पाण्यासोबत प्रक्रिया होऊन त्याच्यामुळे देखील पिण्याचे पाणी दुषित होऊ शकते.
- लायनर टिकाऊ तसेच पंक्चर रेजिस्टंट असावे व त्याची जाडी ३०० ते ६०० micron (GSM) दरम्यान असावी.
- बाजारात सहजपणे उपलब्ध लायनरचा वापर करण्यात यावा. परंतु, साधे पिढिसी आच्छादन वापरू नये त्यामुळे पाणी दुषित होण्याचा धोका संभवतो.
- दरवर्षी साठवण तलाव भरण्यापुर्वी आच्छादनाची स्वच्छता करावी व माती आणि इतर कचरा स्वच्छ करावा.

- साठवण तलावातुन मोठ्या प्रमाणावर बाष्पीभवन होऊन साठवलेले पाणी कमी होत असते. आवश्यकता असल्यास बाष्पीभवन कमी करण्यासाठी उपलब्ध पद्धतींचा वापर करता येऊ शकेल. परंतु, त्यामुळे पिण्याच्या पाण्याची गुणवत्ता खराब होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी.
- साठवून ठेवलेल्या पाण्याची उपविभागीय प्रयोगशाळेमार्फत नियमित पाणी गुणवत्ता चाचणी करण्यात यावी.

शासन परिपत्रक क्रमांक ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१७/पापु-०७, दिनांक २० ऑगस्ट, २०२१ सोबतचे परिशिष्ट

परिशिष्ट-२

फेरोसिमेंटच्या छोट्या टाक्या (पागोळी विहीर)

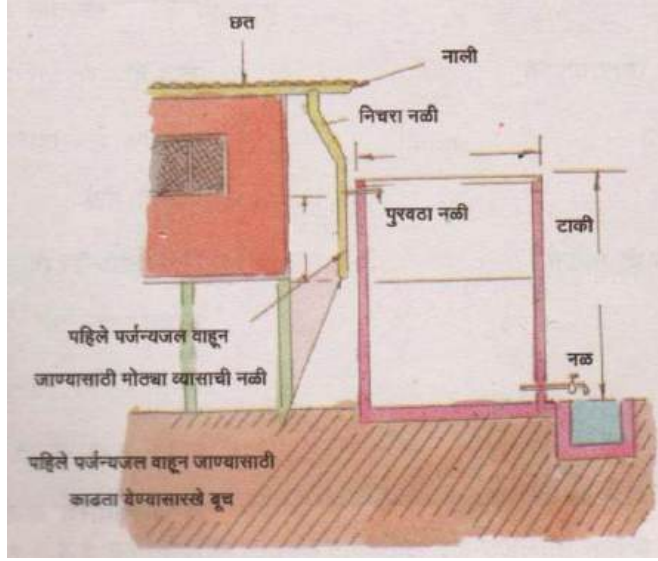
पर्जन्यमान मोठ्या प्रमाणावर असूनही भुरचना व भुस्तरीय परिस्थिती प्रतिकूल असल्याने उन्हाळ्यात अनेक गावे, वाड्या-वस्त्यांना पिण्याच्या पाण्याची टंचाई जाणवते. भुस्तरीय रचनेमुळे भूजल पुनर्भरण करून सुद्धा उन्हाळ्यापर्यंत पाणी टिकून रहात नाही अथवा जमिनीखालचे पाणी खारे असल्यामुळे त्याचा फायदा होत नाही. अशा गावे, वाड्या, वस्त्यांमध्ये पावसाचे प्रमाण जास्त असल्यामुळे घराच्या छतावर पडणाऱ्या पावसाचे पाणी साठवून ठेवण्यासाठी फेरोसिमेंटच्या छोट्या टाक्या अथवा पागोळी विहीर बांधून अशा वाड्यांची पिण्याच्या पाण्याची समस्या सोडविण्यात यावी. अशा योजना शिवकालीन पाणी साठवण योजनेअंतर्गत हाती घेण्यात आल्या आहेत.

अत्यंत कमी लोकसंख्या असलेल्या गावे, वाड्या-वस्त्यांकरिता या योजना हाती घेण्यात याव्यात. वाडीतील सर्व घरांकरिता पाऊस पाणी संकलन व्यवस्था करण्यात यावी. पाऊस पाणी संकलन व्यवस्थेमध्ये छताच्या खालच्या निमुळत्या टोकाशी पाणी एकत्रित करण्याकरिता नळी बसविण्यात यावी. नळीचा साधारण उतार जमिनीवरील साठवण टाकीत सोडलेल्या उभ्या नळीकडे देण्यात यावा. नळीच्या खालच्या टोकास मेश तारेची जाळी लावण्यात यावी जेणेकरून झाडाची वाळलेली पाने व इतर अनावश्यक वस्तू साठवण टाकीत जाण्यापासून प्रतिबंध करता येईल. पहिल्या पावसाच्या पाण्यासोबत येणारी धुळ व इतर कचरा इत्यादी टाकीत जाऊ न देता बाजुला सोडण्यात यावा. आवश्यक तेवढे पावसाचे पाणी साठवण्यात यावे व टाकी भरल्यावर अतिरिक्त पाणी जमिनीत मुरवावे अथवा नदी नाल्यात सोडण्यात यावे.

साठवण टाकी जमिनीवर अथवा जमिनीखाली बांधता येईल. कमी खर्चाच्या व टिकाऊ म्हणून फेरोसिमेंटच्या टाक्या बांधण्यात याव्यात. वाडीतील घरे किती विखुरलेली आहेत त्या आधारे सर्व घरांसाठी एकत्रित अथवा वेगवेगळ्या टाक्या बांधण्यात याव्यात. टाकी बांधण्याकरिता फेरोसिमेंट अथवा चिकन मेशचा वापर करून त्यावर सिमेंट व रेतीचा गिलावा करण्यात यावा. मोठ्या आकाराच्या टाक्यांसाठी लोखंडी सळ्यांचा सांगाडा वापरण्यात यावा. टाकीचा आकार उपलब्ध करून द्यावयाच्या पाण्याच्या क्षमतेनुसार निश्चित करण्यात यावा. पाणी निर्जंतुक राहण्यासाठी विरंजक चुर्ण वापरण्यात यावे. जमिनीवरील टाकी करिता सुमारे ३.५० ते ४ रु. प्रती लिटर इतका व जमिनीखालील टाकीस अंदाजे २ ते ३ रु प्रती लिटर इतका खर्च अपेक्षित आहे.

अशा प्रस्तावित गावांमध्ये या योजना योग्यरित्या वापरण्याकरिता व योजनेच्या देखभाल दुरुस्तीकरिता ग्रामस्थांची मोठ्या प्रमाणावर क्षमता बांधणी करण्यात यावी. योजना तयार करताना सविस्तर सर्वेक्षण करून पाऊस पाणी संकलन व्यवस्था, साठवण टाक्या इत्यादीचे अचुक आकारमान घेऊन अंदाजपत्रके तयार करण्यात यावीत व संपूर्ण गाव / वाडी-वस्ती करिता एकत्रित निविदा प्रक्रिया करण्यात यावी.

संकल्प चित्र -

Tank Under construction

completed Tank

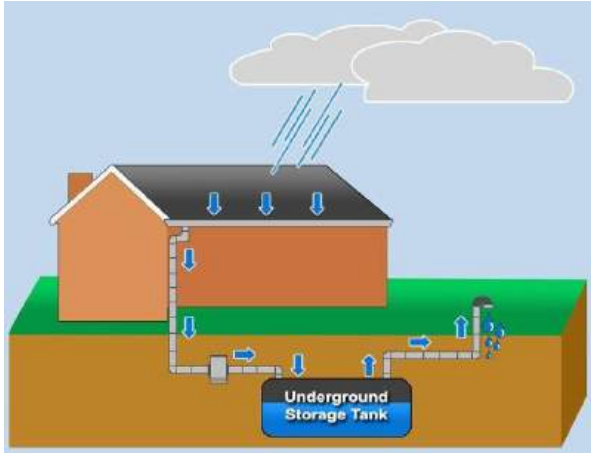
शासन परिपत्रक क्रमांक ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१७/पापु-०७, दिनांक २० ऑगस्ट, २०२१ सोबतचे परिशिष्ट

परिशिष्ट-३ भूमीगत साठवण टाकी

ज्या ठिकाणी जागेची उपलब्धता कमी आहे अथवा इतर बाबींमुळे जमिनीवर साठवण टाकी बांधणे शक्य नाही किंवा सदर गावे, वाड्या-वस्त्यांकरिता उपयुक्त आहे अशा ठिकाणी भूमीगत साठवण टाकी योजना हाती घेण्यात यावी.

परिशिष्ट-२ (फेरोसिमेंटच्या छोट्या साठवण टाक्या) मध्ये विवेचन केलेल्या सर्व बाबी भूमीगत साठवण टाकी साठी लागू राहतील. सदर परिशिष्टात नमूद केल्याप्रमाणे भूमीगत साठवण टाकीसाठी देखील छतावरील पाऊस पाणी संकलन व्यवस्था निर्माण करण्यात यावी. भूमीगत साठवण टाकीचे बांधकाम देखील फेरोसिमेंट पद्धतीने करण्यात यावे. टाकीचा आकार उपलब्ध करून द्यावयाच्या पाण्याच्या क्षमतेनुसार निश्चित करण्यात यावा. पाणी निर्जंतुक राहण्यासाठी विरंजक चुर्ण वापरण्यात यावे. टाकी धसु नये या करिता आवश्यक ती काळजी घेण्यात यावी.

अशा प्रस्तावित गावांमध्ये या योजना योग्यरित्या वापरण्याकरिता व योजनेच्या देखभाल दुरुस्तीकरिता ग्रामस्थांची मोठ्या प्रमाणावर क्षमता बांधणी करण्यात यावी. योजना तयार करताना सविस्तर सर्वेक्षण करून पाऊस पाणी संकलन व्यवस्था, साठवण टाक्या इत्यादीचे अचुक आकारमान घेऊन अंदाजपत्रके तयार करण्यात यावीत व संपूर्ण गाव / वाडी-वस्ती करिता एकत्रित निविदा प्रक्रिया करण्यात यावी.

जल जीवन मिशन अंतर्गत योजना
अंमलबजावणी स्थळी प्रदर्शनी फलक
लावणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि २०२१/प्र.क्र.१४०/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २६ ऑगस्ट, २०२१

वाचा-

शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७),
दि.०४.०९.२०२०

प्रस्तावना-

राज्यात सन २०१९ पासून जल जीवन मिशन राबविण्यात येत आहे. केंद्र शासनाने दि.२५.१२.२०१९ रोजी जल जीवन मिशनच्या कार्यरत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केल्या आहेत. त्याआधारे राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता संदर्भित शासन निर्णयान्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत.

जल जीवन मिशनच्या यशस्वी अंमलबजावणीकरीता जल जीवन मिशन ही एक लोकचळवळ होणे अभिप्रेत आहे. जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांच्या सुयोग्य परिचालन व दिर्घकालीन सुरक्षेकरीता स्थानिक समूहांनी आणि ग्राम पंचायत/ ग्राम पाणी व स्वच्छता समितीने पुढकार घेऊन योजनेचे नियोजन, व्यवस्थापन आणि अंमलबजावणीची जबाबदारी घेणे आवश्यक आहे. जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांच्या माध्यमातून निर्माण होणा-या साधन संपत्तीबाबत लोकांमध्ये मालकीची भावना निर्माण झाल्यास जल जीवन मिशन लोकचळवळ होण्यास मदत होणार आहे. जल जीवन मिशन अंमलबजावणीमध्ये ग्राम पंचायतींची नेमकी भूमिका लक्षात यावी याकरीता केंद्र शासनाने दि.२९.०९.२०२० अन्वये ग्रामपंचायतींकरीता मार्गदर्शिका प्रसिध्द केली आहे. सदर मार्गदर्शिकेतील परिच्छेद ४.२४ नुसार जल जीवन मिशन अंतर्गत माहिती, शिक्षण व संवाद घटकांतर्गत योजना अंमलबजावणी स्थळी दर्शनी/ मोक्याच्या जागेवर योजनेबाबतच्या माहितीविषयक प्रदर्शनी फलक लावणेबाबत तरतूद आहे. त्याअनुषंगाने सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक-

जल जीवन मिशन अंतर्गत स्थानिक सहभागाद्वारे योजना प्रक्रियेत पारदर्शकता आणता यावी याकरीता योजनेबाबतची आवश्यक माहिती स्थानिक ग्रामस्थ/ लोक समूह/ संस्था यांना माहिती असणे आवश्यक आहे. यादृष्टीने खालील सूचना देण्यात येत आहेत.

१. जल जीवन मिशन अंतर्गत पुर्ण झालेल्या योजना व प्रगती पथावरील योजना अंमलबजावणी स्थळी योजनेच्या सर्वसाधारण माहितीबाबत ८' X ६' आकाराचा प्रदर्शन फलक दर्शनी स्थळावर लावण्यात यावा.
  २. सदर मोक्याच्या जागेवरील दर्शनी फलकावर जल जीवन मिशन मार्गदर्शिकेतील परिशिष्ट-८ मध्ये नमुद बाबींचा समावेश करण्यात यावा. (शासन परिपत्रकासोबतचे परिशिष्ट क्र.१ पहावे.) दर्शनी फलकावर संबंधित कार्यकारी अभियंता/ उप अभियंता/ शाखा अभियंता, ग्राम पाणी व स्वच्छता समितीचे अध्यक्ष, ग्रामसेवक यांचे नाव व भ्रमणध्वनी क्रमांक स्पष्टपणे नमुद करण्यात यावे.
  ३. जल जीवन मिशन अंतर्गत कार्यारंभ आदेश दिलेल्या सर्व योजनांच्या अंमलबजावणीस्थळी या परिपत्रकाच्या दिनांकापासून पुढील एक महिन्याच्या आत प्रदर्शन फलक लावण्यात यावेत. याबाबतची कार्यवाही अंमलबजावणी सहाय्य संस्था/ अन्य उपलब्ध मनुष्यबळाच्या सहाय्याने पुर्ण करण्यात यावी. याबाबतची कार्यवाही पूर्ण करण्याकरीता संबंधित शाखा अभियंता सर्वस्वी जबाबदार राहतील.
  ४. याबाबतचा खर्च माहिती, शिक्षण व संवाद (IEC) घटकांतर्गत जल जीवन मिशन सहाय्य निधीकरीता उपलब्ध तरतूदीतून भागविण्यात यावा.
०२. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०८२६०९५३२७६१२८ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1d
6619a227d04e20859a66b7faddf9190a
c096802, cn=Saroj Rajesh Deshpande
Date: 2021.08.26 13:04:36 +05'30'

प्रत,

१. मा.मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई-३२
२. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई

३. अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक मंत्रालय, मुंबई
४. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
५. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
६. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
८. सह सचिव/विशेष कार्य अधिकारी/उप सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. प्रकल्प संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई
- १०.उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- ११.निवडनस्ती (कार्यासन -पापु १०)

शासन परिपत्रक क्र. जजीमि २०२१/ प्र.क्र.१४०/ पापु १०, दि.२६.०८.२०२१ सोबतचे परिशिष्ट -१

जल जीवन मिशन लोगो (१'५" X२") सहीत प्रदर्शनी फलक नमुना (८'X६')

जल जीवन मिशन

"हर घर जल"

गावाचे नाव.....तालुका.....जिल्हा.....राज्य.....

- पाणी पाणी पुरवठा योजनेचे नाव..... एकुण किंमत.....
- ग्राम सभेतील मंजूरी दिनांक.....
- केंद्र हिस्सा निधी रु..... राज्य हिस्सा निधी रु..... लोक वर्गणी रु..... रोखीने
- तांत्रिक मान्यतेचा दिनांक.....कार्यारंभ आदेशाचा दिनांक.....
- योजना पूर्ण होण्याचा दिनांक.....
- अंमलबजावणी यंत्रणा.....
- अंमलबजावणी सहाय्य संस्था.....

कामातील घटक	किंमत	मुख्य कामातील घटक	किंमत	संख्या
स्रोत पुनर्भरण योजना		बोअर/ स्रोताचे बोअर विषयक काम		
पाणी पुरवठा योजना		उर्ध्व/ वितरण वाहिनी		
मलनिस्सारण व्यवस्था		शुध्दीकरण/ ESR		
देखभाल दुरुस्ती		मापन/ मूल्यमापन		

- योजनेशी संबंधित महत्वाच्या व्यक्तींचे नाव व संपर्क क्रमांक
  १. सरपंच /अध्यक्ष ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती .....
  २. ग्रामसेवक .....
  ३. शाखा अभियंता/ उप अभियंता.....
  ४. कंत्राटदार.....

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जेजेएम २०२०/प्र.क्र. ११५/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २० ऑक्टोबर, २०२१

वाचा-

१. केंद्र शासनाच्या जल जीवन मिशन विषयक मार्गदर्शक सुचना दि. २५.१२.२०१९
२. शासन परिपत्रक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि ०६२०/ प्र.क्र.२०/ पापु ०७,
दि.०३.०८.२०२०
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/
पापु १०(०७),दि.०४.०९.२०२०

प्रस्तावना

जल जीवन मिशन अंतर्गत घरगुती नळ जोडणी देणेबाबत केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचना व शासन निर्णय संदर्भ क्र. २ व ३ अन्वये निर्देश देण्यात आलेले आहेत. ग्रामीण भागातील कुटुंबांना, शाश्वत व शुद्ध पेयजल घरगुती नळ जोडणीद्वारे उपलब्ध करून देणे जल जीवन मिशनचा गाभा आहे. जल जीवन मिशन मार्गदर्शक सूचनेनुसार पिण्यायोग्य पाणी (BIS : १०५०० मानकाप्रमाणे) पुरेशा प्रमाणात (दरडोई किमान ५५ लिटर) नियमितरित्या (दररोज किंवा पाणी पुरवठा वेळापत्रकानुसार) वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे उपलब्ध होत असल्यास अशी वैयक्तिक नळ जोडणी कार्यात्मक (Functional) मानली जाते. उक्त निकषावर आधारित घरगुती नळ जोडणीची कार्यात्मकता केंद्र शासनामार्फत देखील सर्वेक्षणाद्वारे वेळोवेळी तपासण्यात येते.

शासन परिपत्रक-

शासन निर्णय संदर्भ क्र. २ च्या सुचना क्र. "फ" - मध्ये सदर कार्यात्मक घरगुती नळ जोडणीच्या कामांच्या (FHTC) अंदाजपत्रकांना मान्यता देतांना खालील प्रमाणे प्रमाणित करणे आवश्यक आहे.-

" तांत्रिक मान्यतेनुसार एकुण..... (येथे संख्या नमुद करावी) इतक्या घरांना जल जीवन मिशनच्या निकषानुसार कार्यात्मकता नळ जोडणी मिळतील. त्याचे निकषानुसार मूल्यामापन करून घेण्यात येईल."

०२. सदर बाब येथे पुनः उद्धृत करण्यात येत असून वरीलप्रमाणे प्रमाणपत्र देणे बंधनकारक आहे याची सर्व सक्षम प्राधिकारी /उप अभियंता, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, जिल्हा परिषद यांनी जाणिवपूर्वक नोंद घ्यावी. प्रत्येक योजनेच्या अंदाजपत्रकात सदर प्रमाणपत्र अनिवार्य आहे.

०३. वैयक्तिक घरगुती कार्यात्मक नळ जोडणी देताना (FHTC) पुरेशा प्रमाणात (Quantity) , विहीत गुणवत्तेचे (Quality) व नियमितपणाने (Regularity) पाणी पुरवठा करण्यात येऊन कार्यात्मकता (Functionality) साध्य होईल याबाबत दक्षता घेण्यात यावी.

०४. यासाठी पाहणी करण्यासाठी त्रयस्थ संस्था (शासनाच्या उन्नत योजनांतर्गत नमुद संस्था /राज्य पाणी स्वच्छता मिशनद्वारे वेळोवेळी नामनिर्देशित संस्था) यांचा सहभाग घेण्यात यावा.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२११०१८१७१५५३३९२८ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1
d6619a227d04e20859a66b7faddf919
0ac096802, cn=Saroj Rajesh
Deshpande
Date: 2021.10.21 13:35:34 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई-३२
२. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक मंत्रालय, मुंबई
४. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
५. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
६. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
७. सह सचिव/विशेष कार्य अधिकारी/उप सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
८. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
९. प्रकल्प संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई
१०. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
११. कार्यकारी अभियंता /उप अभियंता, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, जिल्हा परिषद (जिल्हा परिषदेमार्फत)
१२. निवडनस्ती (कार्यासन -पापु १०)

जल जीवन मिशनअंतर्गत गाव " हर
घर जल" घोषित करण्याबाबतची
कार्यपध्दती

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि २०२१/प्र.क्र.१७८/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २८ ऑक्टोबर, २०२१

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०
२. शासन पत्र, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जेजेएम २०२१/ प्र.क्र.४६/ पापु १०, दि.०१.०३.२०२१

शासन परिपत्रक-

केंद्र शासनाने दि.२५.१२.२०१९ रोजी जल जीवन मिशनबाबत निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सूचना व त्याआधारे निर्गमित करण्यात आलेल्या संदर्भिय क्र.१ दि.०४.०९.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्यात येत आहे.

०२. जल जीवन मिशन अंतर्गत गावातील १०० टक्के कुटुंबांना जल जीवन मिशन मानकाप्रमाणे कार्यात्मक नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा उपलब्ध करून दिल्यानंतर असे गाव " हर घर जल" घोषित करून याबाबतचे प्रमाणपत्र निर्गमित करणेबाबत जल जीवन मिशन मार्गदर्शिकेतील परिच्छेद क्र.५.४ मध्ये नमुद आहे. याबाबत संदर्भिय क्र.२ दि.०१.०३.२०२१ रोजीच्या पत्रान्वये सर्व क्षेत्रिय कार्यालयांना सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. आता, याबाबत सविस्तर कार्यपध्दती खालीलप्रमाणे विषद करण्यात येत आहे.

१. जल जीवन मिशन मानकाप्रमाणे गावातील प्रत्येक कुटुंबांना वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा उपलब्ध करून दिल्यानंतर संबंधित उप अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद यांनी संबंधित गावाच्या ग्रामपंचायत/ ग्राम पाणी व स्वच्छता समितीस या परिपत्रकासोबतच्या परिशिष्ट -१ प्रमाणे " हर घर जल" प्रमाणपत्र/ कार्यपूर्ती अहवाल उपलब्ध करून द्यावे.
२. उप अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद यांचेकडून कार्यपूर्ती प्रमाणपत्र प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित ग्रामपंचायतीने या परिपत्रकासोबतच्या परिशिष्ट-२ प्रमाणे गाव " हर घर जल" घोषित करण्याबाबत ठराव घ्यावा.
३. त्यानंतर ग्रामपंचायतीने/ ग्राम पाणी व स्वच्छता समितीने गावाच्या ग्रामसभेमध्ये गाव " हर घर जल" घोषित करण्याबाबत पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करावी-

- अ) ग्रामसभे दरम्यान संबंधित सरपंच/ अध्यक्ष, ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती यांनी ग्रामसभेस उद्देशून - " गावातील सर्व कुटुंबांना तसेच शाळा/ अंगणवाडी केंद्र/ आश्रमशाळा इ. यांना स्वतंत्र नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा उपलब्ध होत आहे का? गावातील कोणतेही कुटुंब स्वतंत्र नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठ्यास वंचित नाही ना?" अशी विचारणा करावी.
- ब) ग्रामसभा सदस्यांनी हात उंचावून याबाबत प्रतिसाद द्यावा.
- क) याप्रसंगाचा साधारणतः २-३ मिनिटांचा चांगल्या दर्जाचा व्हिडिओ रेकॉर्ड करून हा व्हिडिओ JJM-IMIS पोर्टल - Village details याठिकाणी उपलोड करणे आवश्यक आहे.
४. तद्नंतर सरपंच, ग्रामपंचायत/ अध्यक्ष, ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती यांनी या परिपत्रकासोबतच्या परिशिष्ट- ३ प्रमाणे प्रमाणपत्र द्यावे. असे प्रमाणपत्र संबंधित जिल्हा परिषदांमार्फत JJM-IMIS पोर्टलवर त्वरित अपलोड करण्यात यावे.
५. संबंधित गाव " हर घर जल" घोषित केल्यानंतर याबाबतची माहिती JJM-IMIS पोर्टल व मोबाईल ॲपवर अपलोड करण्याकरीता संबंधित उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, पाणी व स्वच्छता, जिल्हा परिषद अंतिमतः जबाबदार असतील.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२११०२८१७१८२४३७२८ असा आहे. हे परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1d6
619a227d04e20859a66b7faddf9190ac0
96802, cn=Saroj Rajesh Deshpande
Date: 2021.10.28 17:47:54 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. प्रधान सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय्य सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
४. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.

५. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
६. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
८. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. कार्यकारी अभियंता / उप अभियंता ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
१०. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
११. गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती / ग्रामसेवक, ग्रामपंचायत (सर्व)
१२. निवडनस्ती -कार्यासन- पापु १०

शासन परिपत्रक जजीमि २०२१/ प्र.क्र.१७८/ पापु १० सोबतचे
परिशिष्ट-१

'हर घर जल' गाव प्रमाणपत्र

(पाणी पुरवठा विभागाद्वारे)

गावाचे नाव..... ग्रामपंचायत.....तालुका.....जिल्हा.....

वरील गावातील खालील नमुद बाबींची पूर्तता होत असल्याची पाहणी करुन आज दि..... रोजी सदर गाव " हर घर जल" गाव म्हणजेच - गावांतील १०० टक्के कुटुंबांना वैयक्तिक कार्यात्मक नळ जोडणीद्वारे जल जीवन मिशनच्या मानकाप्रमाणे पाणी पुरवठा होत असल्याचे प्रमाणित करण्यात येत आहे.

१. गावातील सर्व कुटुंबांना वैयक्तिक नळ जोडणी देण्यात आली आहे.
२. नळ जोडणी पाईप्स व्यवस्थित भिंतींना घट्ट बसविण्यात आले आहेत. मोकळ्या जागांवरील पाईप्स सिमेंट कंक्रेट प्लॅटफॉर्मवर बसविण्यात आले आहेत.
३. सर्व नळ जोडणीद्वारे विहीत प्रमाणात पुरेसा पाणी पुरवठा करण्यात येत आहे.
४. सर्व कुटुंबांना नळ जोडणीद्वारे पुरविण्यात येत असलेल्या पाण्याची गुणवत्ता पिण्यायोग्य आहे. (BIS १०५०० नुसार)
५. गावातील वितरण वाहिनीमध्ये कुठेही पाणी गळती होत नाही.
६. गावातील पदाधिकारी जसे - ग्रामपंचायत सदस्य, ग्राम पाणी व स्वच्छता समितीमधील सदस्य, देखभाल दुरुस्ती कर्मचारी वर्ग, पाणी गुणवत्ता चाचणी Field test Kit वापरण्याकरीता प्रशिक्षित ५ सदस्य व पाणी पुरवठा विभागाशी संबंधित कर्मचारी/ अधिकारी यांची नावे IMIS पोर्टलवर अपलोड करण्यात आले आहेत.
७. नळ जोडणी देण्यात आलेल्या सर्व कुटुंब प्रमुखांची नावे IMIS पोर्टलवर अपलोड करण्यात आले आहेत.
८. पाणी पुरवठा योजना पुर्ण झाल्यानंतर खोदण्यात आलेली सर्व रस्ते दुरुस्त करण्यात आली आहेत.

९. सरपंच/ ग्राम पाणी व स्वच्छता समितीच्या सदस्यांसह गावाची पाहणी आयोजित करून ग्रामस्थांना वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे उपलब्ध पाणी पुरवठा व शुध्द पेयजलाचे फायदे विषद करण्यात आले.
१०. गावातील सर्व शाळा, अंगणवाडी केंद्र, आश्रमशाळा, ग्रामपंचायत इमारत, आरोग्यकेंद्र इत्यादी ठिकाणी नळ जोडणी देण्यात आली आहे.
११. घरातील, गावातील शासकीय संस्थांमधील सांडपाण्याचे विहीत पध्दतीने व्यवस्थापन करण्यात येत आहे/ करण्यात येणार आहे.
१२. पाऊस पाणी संकलन (रेन वॉटर हार्वेस्टिंग)/ भूजल पुनर्भरण संरचना कार्यान्वित करण्यात आली आहे / कार्यान्वित करण्यात येणार आहे.

उप अभियंता,
ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग,
जिल्हा परिषद.....

शासन परिपत्रक जजीमि २०२१/ प्र.क्र.१७८/ पापु १० सोबतचे
परिशिष्ट-२

(गाव "हर घर जल" घोषित करण्यासाठी ग्रामपंचायतीने द्यावयाच्या ठरावाचा नमुना-)

दिनांक-.....

संदर्भ- उप अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद यांचे कार्यपूर्ती
अहवाल/ प्रमाणपत्र

विषय - गाव "हर घर जल" घोषित करणेबाबत

जिल्हा -..... तालुका.....ग्रामपंचायत..... गाव.....

१. गावातील कुटुंबांची संख्या (आज दि..... रोजी) -
२. नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा होत असलेल्या कुटुंबांची संख्या -
३. खालील शासकीय संस्थांमधील नळ जोडणीची सद्यस्थिती - (उपलब्ध आहे/नाही)
  - i. ग्रामपंचायत -
  - ii. आरोग्य केंद्र
  - iii. शाळा
  - iv. अंगणवाडी केंद्र
  - v. आश्रमशाळा
  - vi. सार्वजनिक गोठे
  - vii. सार्वजनिक स्नानगृह-
  - viii. सार्वजनिक स्वच्छता गृह-
४. लोकवर्गणी व बँक खात्याची माहिती-
  - i. रोख रक्कम रु.
  - ii. साधन सामग्री (पैशातील मूल्य) रु. -
  - iii. श्रमदान (पैशातील मूल्य) रु.
  - iv. इतर (विनिर्दिष्ट करावे)

- v. बँक खात्याची माहिती
५. पाणी गुणवत्ता चाचणी Field Test Kit द्वारे तपासण्याकरीता प्रशिक्षित व्यक्तींची माहिती (व्यक्तींची नावे व सध्याचा संपर्क क्रमांक)
  - i. ....
  - ii. ....
  - iii. ....
  - iv. ....
  - v. ....
६. योजनेची चालविणे व परिचालनाकरीता खालील व्यक्ती नामनिर्देशित करण्यात आल्या आहेत. (नाव, संपर्क क्रमांक)
  - i. ....
  - ii. ....
७. योजनेत मोठा बिघाड आल्यास तांत्रिक सहाय्य उपलब्ध करून योजना पुनःस्थापित करण्यास नामनिर्देशित केलेल्या पाणी पुरवठा विभागातील कर्मचारी (नाव, पद व संपर्क क्रमांक)
  - i. ....
  - ii. ....
८. योजनेच्या देखभाल व दुरुस्तीची आवश्यकता भासल्यास खालील कुशल कर्मचारी वर्ग नामनिर्देशित करण्यात आले आहेत (नाव, पद व संपर्क क्रमांक)
  - i. ....
  - ii. ....
  - iii. ....
  - iv. ....

ग्राम पंचायत/ ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती ठरवते की, गावातील वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा उपलब्ध करून दिल्या जाणा-या कुटुंबांची संख्या वरीलप्रमाणे असेल व गावातील योजनेच्या व्यवस्थापनाकरीता वरील प्रमाणे मनुष्यबळ असेल. ग्रामपंचायत असेही ठरविते की,

- i. ज्या पेयजल स्रोतातून गावात पाणी पुरवठा करण्यात येतो अशा स्रोतातील (प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत Delivery Point) पाण्याचे नमुने किमान तीन महिन्यातून एकदा गोळा करून पाणी गुणवत्ता प्रयोगशाळेत ते पाठविण्यात येईल
- ii. Field Test Kit द्वारे चाचणी केलेली माहिती JJM-WQMIS पोर्टलवर नोंदविण्यात येईल.

- iii. सेन्सर आधारित संनियंत्रण प्रणालीसाठी सेन्सर स्थापित करण्याकरीता सहकार्य पुरविण्यात येईल व योजनेशी संबंधित साधन सामग्रीची काळजी घेण्यात येईल.
- iv. पाणीपुरवठा योजनेच्या परिचालन व देखभाल दुरुस्तीकरीता रु...../ प्रतिमाह प्रमाणे पाणीपट्टी आकारण्यात येईल.

ग्रामसेवक
(नाव व शिक्क्यासहीत)
ग्रामपंचायत.....
तालुका.....
जिल्हा.....

सरपंच/ अध्यक्ष ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती
(नाव व शिक्क्यासहीत)
ग्रामपंचायत.....
तालुका.....
जिल्हा .....

*****

शासन परिपत्रक जजीमि २०२१/ प्र.क्र.१७८/ पापु १० सोबतचे
परिशिष्ट-३

हर घर जल

कार्यात्मक घरगुती नळ जोडणी सर्व कुटुंबांना प्रदान केल्याचे प्रमाणपत्र

मी..... सरपंच/ अध्यक्ष, ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती.....
ग्रामपंचायत.....जिल्हा.....महाराष्ट्र राज्य आणि मी
.....ग्रामसेवक प्रमाणित करतो की, गावातील १०० टक्के कुटुंबांना
कार्यात्मक नळ जोडणीद्वारे पाणी पुरवठा करण्यात येत आहे. हा प्रस्ताव आज
दि. .... रोजी ग्रामसभेमध्ये पारित करण्यात येत आहे.

ग्रामसेवक
(नाव व शिक्क्यासहीत)
ग्रामपंचायत.....
तालुका.....
जिल्हा.....

सरपंच/ अध्यक्ष ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती
(नाव व शिक्क्यासहीत)
ग्रामपंचायत.....
तालुका.....
जिल्हा .....

*****

जल जीवन मिशन व स्वच्छ भारत
मिशन (ग्रामीण) टप्पा-२ अंतर्गत
फ्लेक्सी फंड मंजूरीकरीता
राज्यस्तरीय समितीचे गठन

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: जेजेएम २०२१/प्र.क्र.१४१/पापु १०

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई

तारीख: २४ नोव्हेंबर, २०२१

वाचा-

१. केंद्र शासनाचे Ministry of Finance, Department of Expenditure, Plan Finance-II Division चे आदेश क्र. F.No. ५५ (५) PF-II/२०११, दि.०६.०९.२०१६
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०(०७), दि.०४.०९.२०२०
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.स्वभामि २०२०/ प्र.क्र.१७७/ पापु १६, दि.११.१०.२०२१

प्रस्तावना-

जल जीवन मिशन बाबत केंद्र शासनाच्या कार्यरत मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्यात केंद्र पुरस्कृत जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता या विभागाच्या संदर्भिय क्र.२ दि.०४.०९.२०२० रोजीच्या शासन निर्णयानुसार मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. जल जीवन मिशन अंतर्गत राज्यातील सर्व ग्रामीण कुटुंबांना सन २०२४ पर्यंत वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे शाश्वत व शुध्द पेयजल उपलब्ध करुन देण्याचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले आहे. जल जीवन मिशनचे राज्य व केंद्र वित्तीय आकृतीबंध १:१ आहे.

०२. जल जीवन मिशनच्या कार्यरत मार्गदर्शक सूचनेतील परिच्छेद क्र.७.१४ मध्ये Flexi fund बाबत खालीलप्रमाणे नमुद आहे.-

Flexi fund under JJM can be used to achieve the following objectives-

1. To undertake mitigation/restoration activities in case of natural calamities, or to satisfy local requirements in areas affected by internal security disturbance
2. to pilot innovation to improve efficiency States & UTs are advised to set aside 5% of the annual allocation under JJM to take care of unforeseen challenges/ issues arising out of natural calamities and internal disturbance which may be used by the state at the fag end of the financial year, if remain unutilized.

०३. तसेच केंद्र शासन पुरस्कृत स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा २ च्या अंमलबजावणीबाबत संदर्भिय क्र.३ दि.११.१०.२०२१ च्या शासन निर्णयान्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या

आहेत. स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा २ अंतर्गत सन २०२४-२०२५ पर्यंत संपूर्ण ग्रामीण महाराष्ट्र हागणदारी मुक्त अधिक (ODF Plus) घोषित करण्याचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आले आहे. याबाबत केंद्र शासनाने माहे जुलै २०२० मध्ये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केल्या आहे. सदर मार्गदर्शक सूचनांमध्ये फ्लेक्सी फंडबाबत खालीलप्रमाणे नमुद आहे-

The States Can use Flexi funds as per Ministry of Finance Guidelines issued in this regard from time to time for innovations/ technology options at the State level to meet the local needs and requirements within the overall objective of the scheme.

०४. केंद्र शासनाच्या संदर्भित क्र.१ दि.०६.०९.२०१६ रोजीच्या आदेशान्वये फ्लेक्सी फंडबाबत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. त्यामध्ये Flexi fund विनियोगाकरीता गठित करावयाच्या समितीबाबत खालीलप्रमाणे नमुद आहे-

The State Who want to avail of the flexi fund facility, Should constitute a State level Sanctioning Committee (SLSC) on the lines of RKVY to sanction projects or activities under the flexi fund component.

त्यानुसार विभागाच्या अधिनस्त वरील दोन्ही योजनांतर्गत फ्लेक्सी फंड मंजुरीकरीता राज्यस्तरीय समितीचे गठन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय-

जल जीवन मिशन व स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण)टप्पा -२ अंतर्गत फ्लेक्सी फंड मंजुरीकरीता मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे राज्यस्तरीय समितीचे गठन करण्यात येत आहे.

१) मा.मुख्य सचिव	- अध्यक्ष
२) प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सहअध्यक्ष
३) अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग	- सदस्य
४) अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग	- सदस्य
५) प्रधान सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग	- सदस्य
६) सचिव, ग्राम विकास विभाग	- सदस्य
७) सचिव, जल संपदा विभाग	- सदस्य
८) केंद्र शासनाचे प्रतिनिधी (पेयजल व स्वच्छता मंत्रालय, भारत सरकार)	- सदस्य
९) सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	- सदस्य
१०) सह सचिव, (पापु १० -जल जीवन मिशन), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सदस्य
११) सह सचिव / उप सचिव तथा अभियान संचालक (स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण), पा.पु.व स्व.वि.)	- सदस्य
१२) मिशन संचालक (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन)	- सदस्य सचिव

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२११११६१५०४१२४७२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1d
6619a227d04e20859a66b7faddf9190a
c096802, cn=Saroj Rajesh Deshpande
Date: 2021.11.24 11:22:52 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

समितीमधील सर्व संबंधित.

प्रत,

१. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२. मा.राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
३. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई
४. प्रकल्प संचालक (जल जीवन मिशन), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर
५. प्रकल्प संचालक (स्वच्छ भारत मिशन) (ग्रामीण) टप्पा-२, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई
६. अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी (पापु -१६), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. पाणी पुरवठा विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने, मंत्रालय, मुंबई.
८. निवडनस्ती (कार्यासन पापु-१०), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांच्या
संकल्पन कालावधीबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि २०२०/प्र.क्र. १२३/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: ८ डिसेंबर, २०२१

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०
२. शासन पत्र, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जेजेएम २०२०/ प्र.क्र.१२३/ पापु ०७, दि.२२.०१.२०२१
३. उप सचिव, राष्ट्रीय जल जीवन मिशन यांचे पत्र क्र.W-११०११/३८/२०२०-JJM-III -DDWS, दि.०८.११.२०२१

शासन परिपत्रक-

दि.२७-३०ऑक्टोबर, २०२१ दरम्यान केंद्रीय अधिका-यांच्या पथकाने राज्यातील जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांना भेटी देऊन राज्यातील योजनांच्या अंमलबजावणीबाबत काही महत्वाचे अभिप्राय संदर्भित क्र.३ च्या पत्रान्वये सादर केलेले आहेत. त्यामध्ये CPHEEO (Central public health and environmental engineering organization) Manual नुसार जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांच्या संकल्पन कालावधीबाबत ३० वर्षे संकल्पनांच्या तरतूदीचे पालन करण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहेत. जल जीवन मिशन अंतर्गत तत्कालीन परिस्थिती विचारात घेता स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजनांसाठी (Single Village Scheme) १५ वर्षे व प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजनांसाठी (Multi Village Scheme) ३० वर्षे संकल्पन कालावधी विचारात घेऊन योजनांचे संकल्पन करण्याबाबत या विभागाचे संदर्भित क्र.२ च्या पत्रान्वये कळविण्यात आले होते. अर्थात असे असले तरीही CPHEEO Manual नुसार यातील काही मालमत्तांचे (उदा.पाईप्स इ.) आयुर्मान ३०वर्षापेक्षा जास्त असते.

आता केंद्र शासनाने संदर्भित क्र.३ दिनांक ०८.११.२०२१ च्या पत्रान्वये पाणीपुरवठा योजनांचा कालावधी तीस वर्षे असावा असे नमुद केले आहे, यानुसार योजनांच्या संकल्पन कालावधीबाबत केंद्र

शासनाचे अभिप्राय व मिशन अंतर्गत योजनांच्या दिर्घकालीन शाश्वततेकरीता, राज्यातील सर्व योजनांचा संकल्पन कालावधी (ज्या योजनांची निविदा प्रसिध्द करण्यात आलेली नाही, अशा सर्व योजना) तीस वर्ष विचारात घेऊन , योजनांचे संकल्पन करण्यात यावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२११२०७१३०५१९३३२८असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1d
6619a227d04e20859a66b7fad9190a
c096802, cn=Saroj Rajesh Deshpande
Date: 2021.12.08 18:14:14 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. प्रधान मुख्य सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
४. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
५. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
६. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
८. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. कार्यकारी अभियंता / उप अभियंता ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
१०. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
११. निवडनस्ती -कार्यासन- पापु १०

जल जीवन मिशन अंतर्गत
राबविण्यात येणा-या ग्रामीण नळ पाणी
पुरवठा योजनांच्या निविदा
स्वीकृतीसाठी कार्यपद्धती

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि २०२१/प्र.क्र. १९३/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: ८ डिसेंबर, २०२१

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०, दि.१०.०३.२०२१
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/पापु १०, दि.२२.०९.२०२१

प्रस्तावना

शासनाने संदर्भ क्र.१ अन्वये राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता सविस्तर मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केल्या आहेत. तसेच राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी योजनांच्या तांत्रिक/ प्रशासकीय/अंमलबजावणीच्या अधिकारांबाबत सूचना संदर्भिय क्र.२ अन्वये निर्गमित केल्या आहेत. जल जीवन मिशन हा कालमर्यादित स्वरूपाचा कार्यक्रम असून या कार्यक्रमांतर्गत सन २०२४ पर्यंत राज्यातील ग्रामीण भागातील सर्व कुटुंबासाठी नळ जोडणी करणे अपेक्षित असल्याने राज्यात प्रचंड मोठ्या प्रमाणावर योजना हाती घेण्यात आल्या/ येत आहेत. तथापि, हाती घेण्यात आलेल्या अनेक मोठ्या स्वरूपाच्या योजनांच्या निविदा प्रक्रिया व मान्यता प्रक्रियांमध्ये वेळ जात असल्याने योजनांच्या अंमलबजावणीत कालापव्यय होत असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. सदर प्रक्रिया सुटसुटीत करून प्रस्ताव मान्यते प्रक्रियेतील द्विरुक्ती टाळण्यासाठी खालीलप्रमाणे उपाययोजना करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते.

शासन परिपत्रक

सद्यस्थितीत साधारणपणे मोठ्या रकमेच्या (रु.५ कोटी वरील) योजनांची निविदा स्वीकृती महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाच्या निविदा स्वीकृती समिती स्तरावर करण्यात येते. तथापि, या निविदाची किंमत जर अंदाजपत्रकीय रकमेपेक्षा अधिक असल्यास सदर जादा दराच्या निविदांना मान्यता मिळवण्यासाठी प्रस्ताव शासनाकडे पाठविण्यात येतात व निविदेची प्रक्रिया पुर्ण झाल्यानंतर सुधारित

प्रशासकीय मान्यतेसाठी पुनश्च प्रस्ताव सादर करण्यात येतात. यामध्ये ब-याचदा खूप कालापव्यय होतोच तसेच द्विरुक्तीही होते. ही वस्तुस्थिती लक्षात घेऊन यासंदर्भात पुढीलप्रमाणे सुधारित सूचना देण्यात येत आहेत.

१. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाच्या स्तरावर निविदा स्वीकृतीसाठी मा.मंत्री महोदय (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांच्या स्तरावरील समितीद्वारे मान्यता दिलेल्या जादा दराच्या निविदा कार्यादेश देण्यापूर्वी मान्यतेस शासनाकडे सादर करण्यात येतात. तथापि, योजनेची किंमत जर मूळ अंदाजपत्रकीय किमतीच्या पंधरा टक्केच्या मर्यादेत व चालू दरसूचीच्या किंवा त्यापेक्षा कमी दराच्या मर्यादेत असेल तर त्यापुढील कार्यवाही (कार्यरंभ आदेश, कंत्राटदारासोबत करार. इ.) तात्काळ सुरु करण्यात यावी.
२. सुधारित प्रशासकीय मान्यता मिळेपर्यंत सदर योजनेवर मूळ अंदाजपत्रकीय किमतीच्या मर्यादेपर्यंतच खर्च केला जाईल, याची दक्षता घेण्यात यावी. सुधारित प्रशासकीय मान्यतेचे प्रस्ताव १ महिन्याच्या आतच शासनाकडे सादर करण्यात यावेत.
३. या व्यतिरिक्त उर्वरित प्रस्ताव महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाकडून कारणमिमांसेसह शासनाकडे मान्यतेस्तव सादर करण्यात यावेत. अशा योजनांकरीता शासन मान्यता प्राप्त झाल्याशिवाय योजनेबाबत पुढील कार्यवाही (कार्यरंभ आदेश, कंत्राटदारासोबत करार इ.) करण्यात येवू नये.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in संकेतस्थळावर उपलब्ध उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२११२०७१३०५२२२५२८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032,
st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf
1d6619a227d04e20859a66b7faddf
9190ac096802, cn=Saroj Rajesh
Deshpande
Date: 2021.12.08 18:16:14 +05'30'

प्रत-

१. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई

पृष्ठ ३ पैकी २

३. प्रधान मुख्य सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय्य सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
४. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
५. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
६. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
८. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. कार्यकारी अभियंता / उप अभियंता ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
१०. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
११. निवडनस्ती -कार्यासन- पापु १०

जल जीवन मिशन अंतर्गत योजनांच्या
संकल्पन कालावधीबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन शुद्धिपत्रक क्रमांक: जजीमि २०२०/प्र.क्र. १२३/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: १४ डिसेंबर, २०२१

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७), दि.०४.०९.२०२०
२. शासन पत्र, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जेजेएम २०२०/ प्र.क्र.१२३/ पापु ०७, दि.२२.०९.२०२१
३. उप सचिव, राष्ट्रीय जल जीवन मिशन यांचे पत्र क्र.W-११०११/३८/२०२०-JJM-III -DDWS, दि.०८.११.२०२१
४. शासन परिपत्रक क्र.जजीमि २०२०/ प्र.क्र.१२३/ पापु१०, दि.०८.१२.२०२१

शासन परिपत्रक-

शासन परिपत्रक क्रमांक जजीमि २०२०/ प्र.क्र.१२३/ पापु १० दि.०८.१२.२०२१ मधील परिच्छेद क्र.२ मधील ओळ क्र २.

“ यानुसार योजनांच्या संकल्पन कालावधीबाबत केंद्र शासनाचे अभिप्राय व मिशन अंतर्गत योजनांच्या दिर्घकालीन शाश्वततेकरीता, राज्यातील सर्व योजनांचा संकल्पन कालावधी (ज्या योजनांची निविदा प्रसिध्द करण्यात आलेली नाही, अशा सर्व योजना) तीस वर्ष विचारात घेऊन, योजनांचे संकल्पन करण्यात यावे.”

ऐवजी

“यानुसार योजनांच्या संकल्पन कालावधीबाबत केंद्र शासनाचे अभिप्राय व मिशन अंतर्गत योजनांच्या दिर्घकालीन शाश्वततेकरीता, राज्यातील सर्व योजनांचा संकल्पन कालावधी (ज्या योजनांची तांत्रिक मान्यता घेण्यात आलेली नाही, अशा सर्व योजना) तीस वर्ष विचारात घेऊन, योजनांचे संकल्पन करण्यात यावे.” असे वाचण्यात यावे.

सदर शासन शुद्धिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२११२१७१८२२१४३९२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1d
6619a227d04e20859a66b7faddf9190a
c096802, cn=Saroj Rajesh Deshpande
Date: 2021.12.20 11:12:55 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. प्रधान सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय्य सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
४. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
५. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
६. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
८. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. कार्यकारी अभियंता / उप अभियंता ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
१०. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
११. निवडनस्ती -कार्यासन- पापु १०

जल जीवन मिशन अंतर्गत प्रादेशिक
विभाग स्तरावरील तांत्रिक छाननी
समितीबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन शुद्धिपत्रक क्रमांक: जेजेएम-२०२१/प्र.क्र. १४३/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: १९ जानेवारी, २०२२

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०(०७), दि.०४.०९.२०२०
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.राग्रापे २०१८/ प्र.क्र.४०/ पापु १०, दि.०२.०२.२०२१
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/पापु-१०, दिनांक १०.०३.२०२१.
४. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. जेजेएम २०२१/ प्र.क्र.१४३/ पापु १०, दि.०६.०९.२०२१
५. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि-२०१९/ प्र.क्र.१३८/पापु-१०, दिनांक २२.०९.२०२१

प्रस्तावना-

जल जीवन मिशन अंतर्गत जिल्हा/प्रादेशिक स्तरावरील नवीन योजना व अस्तित्वातील योजनांच्या सुधारणात्मक पुनर्जोडणीच्या कामांना तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यता देण्यापूर्वी करावयाच्या तांत्रिक छाननीकरीता संदर्भित क्र.२ दि.०२.०२.२०२१ व संदर्भित क्र.४ दि.०६.०९.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये तांत्रिक छाननी समिती गठित केली आहे. या निर्णयामध्ये सुधारणा करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते.

शासन शुद्धिपत्रक-

जल जीवन मिशन अंतर्गत जिल्हा/प्रादेशिक स्तरावरील नवीन योजना व अस्तित्वातील योजनांच्या सुधारणात्मक पुनर्जोडणीच्या कामांना तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यता देण्यापूर्वी करावयाच्या तांत्रिक छाननीस सक्षम समिती पुढील प्रमाणे सुधारीत करण्यात येत आहेत.

अ. क्र.	सक्षम समिती	
१	१. कार्यकारी अभियंता, ग्रा.पा.पु., जि.प. - अध्यक्ष २. कनिष्ठ भूवैज्ञानिक, जि.प. - सदस्य ३. उप अभियंता संबंधित उप विभाग- सदस्य सचिव	रु.२.०० कोटी पर्यंत
२	१. अधीक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण मंडळ - अध्यक्ष २. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद - सदस्य ३. कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण- सदस्य ४. वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा - सदस्य ५. सहाय्यक अधीक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण मंडळ - सदस्य सचिव	रु.२.०० कोटी ते रु.३.५० कोटी पर्यंत
३	१. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, संबंधित प्रादेशिक विभाग - अध्यक्ष २. अधीक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण मंडळ - सदस्य ३. कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण - सदस्य ४. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद - सदस्य ५. प्रकल्प संचालक, जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन - सदस्य ६. सहाय्यक भूवैज्ञानिक - संबंधित प्रादेशिक उप विभाग ७. सहाय्यक मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, संबंधित प्रादेशिक विभाग - सदस्य सचिव	रु.३.५० कोटी ते रु.५.०० कोटी पर्यंत

०२. रु.५.०० कोटींवरील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या तांत्रिक छाननीकरीता संदर्भित क्र.४ दि.२२.०९.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयात नमुद समिती सक्षम असेल.

सदर शासन शुद्धिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०११२११५१४०७९२८असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

(सरोज देशपांडे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032,
st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf
1d6619a227d04e20859a66b7faddf9
190ac096802, cn=Saroj Rajesh
Deshpande
Date: 2022.01.19 11:08:34 +05'30'

प्रत,

१. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२. मा.राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
३. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
४. विभागीय आयुक्त, कोकण विभाग/ औरंगाबाद विभाग/ पुणे विभाग/ नाशिक विभाग/ अमरावती विभाग/ नागपूर विभाग
५. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
६. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
७. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
८. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा (सर्व).
९. प्रकल्प संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१०. मुख्य अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
११. प्रादेशिक उप संचालक (सर्व), भूजल व विकास यंत्रणा.
१२. अधीक्षक अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
१२. कार्यकारी अभियंता, ग्रा.पा.पु., जि.प. व महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
१४. पाणी पुरवठा विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने, मंत्रालय, मुंबई.
१५. निवडनस्ती (कार्यासन पापु-१०), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि-२०२२/प्र.क्र.२८/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: ०३ फेब्रुवारी, २०२२

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि-०६२०/ प्र.क्र.२०(II)/ पापु १०, दि.०३.०८.२०२०
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०(०७), दि.०४.०९.२०२०
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजीमि-०६२०/ प्र.क्र.२० (II)/पापु-१०, दिनांक १९.११.२०२०
४. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. जजीमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०, दि.१०.०३.२०२१
५. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन यांचे पत्र क्र.जजीमि २०२२/ प्र.क्र.१०/ पापु१७, दि.०२.०२.२०२२

शासन परिपत्रक-

शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. जजीमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०, दि.१०.०३.२०२१ नुसार जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता राज्यातील ग्राम पंचायती अंमलबजावणी यंत्रणा म्हणून कार्यरत आहेत. तसेच १५ व्या वित्त आयोगांतर्गत ग्राम पंचायतींना देण्यात येणारा निधी पाणी पुरवठा योजनांसाठी वापराबाबत शासन परिपत्रक दि.०३.०८.२०२० व दि.१९.११.२०२० अन्वये सूचना देण्यात आलेल्या आहेत.

आता, जल जीवन मिशनमध्ये केंद्र शासनाने व राज्य शासनाने मोठ्या प्रमाणावर निधी उपलब्ध केला आहे व विहीत मुदतीत हा निधी खर्च होणे आवश्यक आहे. यास्तव यापुढे कार्यात्मक घरगुती नळ जोडणीची कामे (FHTC) पूर्ण करण्याकरीता जल जीवन मिशन अंतर्गत प्राप्त होणा-या निधीचा

प्राधान्याने विनियोग करण्यात यावा. तसेच याकरीता आवश्यक निधी सर्व ग्रामपंचायतींना व जिल्हा परिषदांना सुलभतेने प्राप्त होईल याची दक्षता राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनने घ्यावी.

याबाबतच्या सूचना जिल्हा परिषद स्तरावर सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणून देवून तात्काळ अंमलबजावणी करण्यात यावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०२०३१६५१५५८२२८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1
d6619a227d04e20859a66b7faddf919
0ac096802, cn=Saroj Rajesh
Deshpande
Date: 2022.02.03 17:53:20 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२. मा.राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
३. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
४. विभागीय आयुक्त, कोकण विभाग/ औरंगाबाद विभाग/ पुणे विभाग/ नाशिक विभाग/ अमरावती विभाग/ नागपूर विभाग
५. मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
६. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
७. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
८. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा (सर्व).
९. प्रकल्प संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१०. मुख्य अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
११. प्रादेशिक उप संचालक (सर्व), भूजल व विकास यंत्रणा.
१२. अधीक्षक अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
१२. कार्यकारी अभियंता, ग्रा.पा.पु., जि.प. व महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).

१४.पाणी पुरवठा विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने, मंत्रालय, मुंबई.

१५.निवडनस्ती (कार्यासन पापु-१०), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण
पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या तांत्रिक/
प्रशासकीय/ अंमलबजावणी
अधिकारांमध्ये सुधारणा करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन शुद्धिपत्रक क्रमांक: जजीमि २०१९/प्र.क्र. १३८/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २५ फेब्रुवारी, २०२२

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. आपना -१०११/ प्र.क्र.८७/ पापु १५,
दि.१३.०४.२०११
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७),
दि.०४.०९.२०२०
३. शासन निर्णय पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८ (भाग-२) / पापु १०
दि.१०.०३.२०२१
४. शासन निर्णय पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १० (०७)
दि.२२.०९.२०२१

प्रस्तावना-

राज्यात जल जीवन मिशन राबविण्याकरीता संदर्भ क्र.२ दि.०४.०९.२०२० रोजीच्या
शासन निर्णयान्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. जल जीवन मिशन अंतर्गत
ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या तांत्रिक / प्रशासकीय /अंमलबजावणीचे अधिकार संदर्भिय क्र.३
दि.१०.०३.२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये प्रदान करण्यात आले आहेत.

जल जीवन मिशनच्या प्रगतीसाठी, क्षेत्रीय स्तरावरील अधिकारांमध्ये सुधारणा करण्याचे
शासनाच्या विचाराधीन होते. यास अनुसरून, संदर्भिय क्र.३ दि.१०.०३.२०२१ रोजीच्या शासन
निर्णयान्वये जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या तांत्रिक/

प्रशासकीय/अंमलबजावणीचे अधिकारांमध्ये सुधारणा तसेच जल जीवन मिशन अंतर्गत भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेस अधिकार उपलब्ध करून देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

शासन शुद्धिपत्रक-

जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या तांत्रिक/प्रशासकीय/अंमलबजावणीचे अधिकार संदर्भित क्र.३ च्या शासन निर्णयान्वये प्रदान करण्यात आले आहेत. सदर शासन निर्णयामध्ये खालीलप्रमाणे समाविष्ट करण्यात येत आहे.

०२. जल जीवन मिशनच्या प्रगतीसाठी, रु.२.०० कोटी ते रु.५.०० कोटी पर्यंत किंमतीच्या स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या निविदा स्विकृतीचे अधिकार व अंमलबजावणीचे अधिकार महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणालाही राहतील. तथापि, स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजनेची अंमलबजावणी महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाला हस्तांतरीत करण्याचे अधिकार पुढीलप्रमाणे असतील.

- i) जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन - संबंधित जिल्हा परिषदेच्या ठरावानुसार
- ii) प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग - संबंधित जिल्हा परिषदेचा ठराव नसल्यास

०३. जल जीवन मिशन मधील स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजनेंतर्गत स्रोत बळकटीकरणाच्या उपाययोजना व दुहेरी पंपावर आधारित नळ पाणी पुरवठा योजनांच्या (पारंपारिक व अपारंपारिक उर्जेवर आधारीत) अंमलबजावणीचे अधिकार भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेला देण्यात येत आहेत. भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेमार्फत अंमलबजावणी करण्यात येणा-या उपाययोजनांची निवड जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशनमार्फत करण्यात येईल. अशा उपाययोजनांच्या रु.५०.०० लक्ष मर्यादेपर्यंतचे तांत्रिक मान्यतेचे अधिकार शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग . क्र. आपना - १०११/ प्र.क्र.८७/ पापु १५, दि.१३.०४.२०११ नुसार राहतील.

सदर शासन शुद्धिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०२२३१०५०४९४९२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**ANUSHKA
ANIRUDH
DALVI**

Digitally signed by ANUSHKA ANIRUDH DALVI
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF
MAHARASHTRA, ou=WATER SUPPLY AND
SANITATION DEPARTMENT,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=5edd45c6e1357ae0c8533741733e53
bdac703b68fe52733dbcf2914e0ac003,
pseudonym=788F41926BA617FC3320DC8952
A519D487C674CD,
serialNumber=73F1FB9D6CBC3DAFBAD56FB8
AD850EDE51730924E3CFC7CD07F0DACC653
16C5, cn=ANUSHKA ANIRUDH DALVI
Date: 2022.02.25 15:28:27 +05'30'

(अनुष्का दळवी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. प्रधान सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय्य सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
४. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
५. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
६. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
८. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व)
९. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. कार्यकारी अभियंता / उप अभियंता ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
११. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता), जिल्हा परिषद (सर्व)
१२. निवडनस्ती -कार्यासन- पापु १०

जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण
पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या जिल्हा
परिषद स्तरावरील निविदा
स्वीकृतीबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि-२०२२/प्र.क्र. ८१/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २ मे, २०२२

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०(०७), दि.०४.०९.२०२०

प्रस्तावना-

राज्यात जलजीवन मिशन राबविण्याकरीता सविस्तर मार्गदर्शक सूचना संदर्भीय क्र. १ वरील शासन निर्णय दिनांक ०४.०९.२०२० अन्वये निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. राज्यात जलजीवन मिशन जलद गतीने राबविण्याकरीता योजनांना प्रशासकीय मान्यता, निविदा स्वीकृती होऊन कामे तातडीने सुरु होणे गरजेचे आहे. जिल्हा परिषद स्तरावरील योजनांच्या निविदा प्रक्रीयेमध्ये मोठ्या प्रमाणावर निविदा प्राप्त होत आहेत असे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. यामुळे योजना मंजुरीचे स्तर वाढतात व योजनांना विलंब होतो. सदर विलंब टाळण्यासाठी जिल्हा परिषद स्तरावरील योजनांना कार्यारंभ आदेश देण्याची कार्यवाही सुटसुटीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

शासन परिपत्रक-

राज्यात जलजीवन मिशन अंतर्गत जिल्हा परिषद स्तरावर योजनांसाठी दि. ३० जुन २०२२ पर्यंत विशेष बाब म्हणुन पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

जल जीवन मिशन योजनेतर्गत प्राप्त निविदांची किंमत, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाने निर्गमित केलेल्या माहे मार्च २०२२ मधील सुधारीत दरसुचीएवढ्या किंवा त्यापेक्षा कमी दराच्या मर्यादेत असेल तर विभागाच्या १५ टक्के प्रशासकीय खर्चाच्या अधिकारांच्या मर्यादेत, निविदांची स्वीकृती मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद) यांच्या स्तरावर करण्यात यावी व त्यापुढील कार्यवाही (कार्यारंभ आदेश ई.) तात्काळ सुरु करण्यात यावी. सुधारित प्रशासकीय मान्यतेचे प्रस्ताव १ महिन्याच्या आतच शासनाकडे सादर करण्यात यावेत. याबाबतचे सुधारित प्रशासकीय मान्यतेचे आदेश मिळेपर्यंत सदर योजनेवर मूळ अंदाजपत्रकीय किंमतीच्या मर्यादेपर्यंतच खर्च केला जाईल, याची दक्षता घेण्यात यावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०५०२१४३९४४११२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**ANUSHKA
ANIRUDH
DALVI**

Digitally signed by ANUSHKA ANIRUDH
DALVI
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF
MAHARASHTRA, ou=WATER SUPPLY AND
SANITATION DEPARTMENT,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=5edd45c6e1357ae0c8533741733e5
3bdac703b68fe52733dbcf1e2914e0ac003,
pseudonym=788F41926BA617FC3320DC895
2A519D487C674CD,
serialNumber=73F1FB9D6CBC3DAFBAD56FB
8AD850EDES1730924E3CF0C7CD07F0DACC
65316C5, cn=ANUSHKA ANIRUDH DALVI
Date: 2022.05.02 15:31:43 +05'30'

(अनुष्का दळवी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.उप मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा.मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा.राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा.मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
७. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
८. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई
९. मा.अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. मा.प्रधान सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
११. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
१२. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
१३. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
१४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१५. उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई

- १६.मुख्य अभियंता/ अधिक्षक अभियंता/ कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व)
- १७.प्रकल्प संचालक, जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १८ कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १९ निवडनस्ती -कार्यासन- पापु १०

ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या दरडोई
खर्चाच्या निकषात सुधारणा करण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो-२०१८/प्र.क्र.१८१/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत संकुल,
लोकमान्य टिळक मार्ग, क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, नवीन मंत्रालय इमारत, मुंबई ४०० ००९
तारीख: २९ जून, २०२२

वाचा :-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-१०९५/सी.आर.११२४/पापु-०७, दिनांक १८/०५/१९९६
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-१०९८/प्र.क्र.२४५/पापु-०७, दिनांक ११/०१/१९९९
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-१११०/प्र.क्र.१३०(II)/पापु-०७, दिनांक ०७/०६/२०१२
४. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-११०८/प्र.क्र.०५२/पापु-०७, दिनांक १३/०८/२०१२
५. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-१२०८/प्र.क्र.५२/पापु-०७, दिनांक ०९/१०/२०१३
६. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-१११३/प्र.क्र.१६७/पापु-०७, दिनांक ०१/०८/२०१४
७. शासन शुध्दीपत्रक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-१११४/प्र.क्र.८१/पापु-०७, दिनांक २७/०३/२०१५
८. केंद्र शासनाच्या जल जीवन मिशनच्या कार्यरत मार्गदर्शक सूचना दिनांक २५/१२/२०१९
९. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: जजीमि-२०१९/प्र.क्र.१३८/पापु-१०(०७), दिनांक ०४/०९/२०२०
१०. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: जजीमि-२०१९/प्र.क्र.१३८(भाग-२)/पापु-१०, दिनांक १०/०३/२०२१
११. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांचे पत्र क्र.मजीप्रा/मनिसंवसंकक्ष/ ताशा (ग्रा)/५३३, दिनांक १७/१२/२०२१
१२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: जजीमि-२०१९/प्र.क्र.१३८/पापु-१०, दिनांक २५/०२/२०२२
१३. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांचे पत्र क्र.मजीप्रा/मनिसंवसंकक्ष/ ताशा (ग्रा)/२१६, दिनांक २१/०४/२०२२

प्रस्तावना :-

राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी संदर्भाधीन क्रमांक १ येथील शासन निर्णयान्वये दरडोई खर्चाची प्रमाणके निर्धारित करण्यात आली होती. त्यानंतर ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत केंद्र शासन पुरस्कृत राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्याने दरडोई दरदिवशी ४० लीटर क्षमतेने पाणी पुरवठा करण्याचे धोरण स्वीकारले होते. सन १९९६ ते २०१३ या कालावधीत ग्रामीण पाणी पुरवठा

योजनांच्या साहित्याच्या किंमतीमध्ये झालेली वाढ, राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या दरडोई खर्चाच्या निकषामध्ये वाढ करण्यासाठी लोकप्रतिनिधींकडून तसेच जिल्हा परिषदांकडून होत असलेली मागणी विचारात घेऊन संदर्भाधीन क्रमांक ५ येथील शासन निर्णयानुसार ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या दरडोई खर्चाच्या निकषात सुधारणा करण्यात आली आहे. ही सुधारणा ४० LPCD, ५५ LPCD तसेच ७० LPCD च्या योजनांकरिता करण्यात आली आहे.

केंद्र शासनाने संदर्भाधीन क्रमांक ८ येथील मार्गदर्शक सूचनांचे ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांमध्ये महत्वपूर्ण बदल केले असून, राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम हा केंद्र शासन पुरस्कृत “जल जीवन मिशन” या कार्यक्रमांमध्ये समाविष्ट केला आहे. केंद्र शासनाच्या जल जीवन मिशननुसार प्रत्येक घरात वैयक्तिक नळ जोडणीद्वारे दरडोई किमान ५५ लीटर क्षमतेने गुणवत्तापूर्ण पाणी पुरवठा करण्याचे उद्दीष्ट ठेवण्यात आले आहे. त्यानुसार ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या वर्गवारीत बदल देखील करण्यात आला आहे. राज्य सरकारने संदर्भाधीन क्रमांक ९ येथील शासन निर्णयान्वये केंद्र पुरस्कृत जल जीवन मिशन कार्यक्रम राज्यभरात केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राबविण्यास मान्यता दिली आहे.

केंद्र शासन पुरस्कृत जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या वर्गवारीत बदल करण्यात आला असल्याने या योजनांच्या दरडोई खर्चाच्या निकषात सुधारणा करणे आवश्यक झाले आहे. त्याकरिता सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्यात आली होती. सदर समितीने ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या दरडोई खर्चाच्या निकषात सुधारणा करण्यासाठी शासनास अहवाल सादर केला आहे. त्यानुसार ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या दरडोई खर्चाच्या निकषात सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

शासन या निर्णयान्वये, ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या दरडोई खर्चाच्या निकषात सुधारणा करून खालीलप्रमाणे दरडोई खर्चाच्या दरास मान्यता देत आहे:-

अ.क्र.	योजनेचा प्रकार	दरडोई खर्च GST वगळून
१	प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजना (MVS)- ज्यामध्ये भूपृष्ठावरील (Surface water) पाण्यावर प्रक्रिया करून शुध्द पाणी पुरवठा करणे प्रस्तावित आहे.	रु.८१११/-
२	स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजना (SVS) ज्यामध्ये भूपृष्ठावरील (Surface water)पाण्यावर प्रक्रिया करून शुध्द पाणी पुरवठा करणे प्रस्तावित आहे.	रु.५८२१/-
३	स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजना (SVS)भूजल (Ground Water) वर पाणी पुरवठा करणे प्रस्तावित आहे.	रु.४३९०/-

(SVS : Single Village Scheme. MVS : Multi Village Scheme)

०२. ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी वरीलप्रमाणे दरडोई खर्चाचे निकष सुधारित करण्यात येत असल्याने संदर्भाधीन क्रमांक ५ येथील शासन निर्णय दिनांक ०९/१०/२०१३ व संदर्भाधीन क्रमांक ७ येथील शासन शुध्दीपत्रक दिनांक २७/०३/२०१५ या शासन निर्णयान्वये अधिक्रमित करण्यात येत आहे.

०३. दरडोई खर्चाच्या निकषात बसणाऱ्या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांना पूर्वीप्रमाणेच संदर्भाधीन क्रमांक १० व १२ येथील शासन निर्णयान्वये निश्चित केलेल्या सक्षम प्राधिकाऱ्यांमार्फत प्रशासकीय मान्यता देण्यात येईल.

०४. प्रस्तुत शासन निर्णयात नमूद विहित दरडोई खर्चाच्या निकषात न बसणाऱ्या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांतील दरडोई खर्चास खालील यंत्रणांमार्फत मान्यता देण्याचे अधिकार राहतील:-

अ) वर नमूद करण्यात आलेल्या दरडोई खर्चाच्या निकषात न बसणाऱ्या परंतु रु.२५.०० लक्ष पर्यंतच्या अंदाजपत्रकीय किमतीच्या योजनेतील दरडोई खर्चास जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन यांच्यामार्फत मान्यता देण्यात येईल.

ब) उपरोक्त “अ” येथे नमूद करण्यात आलेली मान्यता वगळता दरडोई खर्चाच्या निकषात न बसणाऱ्या उर्वरित सर्व योजनांच्या अंदाजपत्रकीय किमतीच्या दरडोई खर्चास संदर्भाधीन क्र. ६ येथे नमूद करण्यात आलेल्या उच्चधिकार समितीमार्फत मान्यता देण्यात येईल.

०५. ज्या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या उद्भववाचे अंतर गावाजवळील प्रथम मुख्य साठवण टाकीपासून ३ कि.मी. पेक्षा जास्त असेल किंवा १०० मीटरपेक्षा जास्त उंचीवर पाणी न्यावे लागत असेल, अशा योजनांमधील ३ कि.मी. पासून पुढे किंवा १०० मीटर उंचीच्या वर पाणी नेण्यासाठी लागणारी पाईपलाईन, ब्रेक प्रेशर टँक व पंपिंग मशिनरी यांच्या वाढीव कामाचा खर्च दरडोई खर्च ठरविताना विचारात घेण्यात येऊ नये.

०६. बॅलंसिंग टँक, के.टी.विअर बंधारा, घरगुती नळ जोडणी, एक्सप्रेस फीडर, सोलर सिस्टिम स्वयंचलित यंत्रणा (Automation) या उपांगांचा खर्च दरडोई खर्चाची परिगणना करताना विचारात घेण्यात येऊ नये.

०७. प्रगतीपथावरील किंवा अस्तित्वातील योजना Retrofit करताना अनेक प्रकारची वेगवेगळी उपांगे प्रस्तावात येऊ शकतात, त्यामुळे त्यांचे मोजमाप व त्याबाबत मापदंड ठेवणे योग्य नसल्याने Retrofitting अंतर्गत प्रस्तावित योजनांबाबत दरडोई खर्च विचारात घेण्यात येऊ नये.

०८. प्रस्तुत शासन निर्णयान्वये निश्चित केलेले दरडोई खर्चाचे निकष या शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून अंमलात येतील. सदर शासन निर्णय हा वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक २०४/व्यय-३, दिनांक २७/०६/२०२२ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०६२९१८१००९५९२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.

RAJESH
SHALIGRAM
GOVIL
(राजेश गोविल)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उपमुख्यमंत्री महोदयांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. मा. राज्यमंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा. लोकसभा/ राज्यसभा सदस्य, महाराष्ट्र राज्य.
९. मा. विधानसभा/ विधानपरिषद सदस्य, महाराष्ट्र राज्य.
१०. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. सर्व विभागीय आयुक्त.
१३. सर्व जिल्हाधिकारी.
१४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
१५. सर्व महानगरपालिका आयुक्त.
१६. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉईंट, मुंबई.
१७. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, भूजल भवन, शिवाजीनगर, पुणे.
१८. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, पहिला मजला (दक्षिण कक्ष), सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१९. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
२०. प्रादेशिक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (सर्व).
२१. अधीक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
२२. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व).
२३. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता).
२४. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखापरिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता).
२५. मुख्य लेखापरिक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई.
२६. सर्व मंत्रालयीन विभाग व त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व कार्यालये.
२७. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पयवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने.
२८. निवडनस्ती, कार्यासन पापु-०७, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

पाणी पुरवठा व स्वच्छता योजनांसाठी
राबविण्यात येणाऱ्या, पाणी पुरवठा योजनांच्या
निविदेत भावभिन्नता कलमाचा (Price
Variation Clause) समावेश करणे व सद्याच्या
अप्रत्याशीत / असाधारण भाववाढीसाठी
विशेष मदत (Special Relief) देणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१२२/पापु-०७
७वा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २९ जून, २०२२

वाचा -

- १) शासन पत्र पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. ग्रापाधो-२०२२/प्र.क्र.३२/पापु-०७, दिनांक २१ एप्रिल, २०२२.
- २) मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, प्रादेशिक विभाग, पुणे यांचे पत्र क्र. जा.क्र.मुअ(पुणे)/तांशा-३/४५/दिनांक २७.०५.२०२२

प्रस्तावना -

शासनाने संदर्भ क्र.१ अन्वये पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबनिहाय दरसूचीमध्ये होणाऱ्या बदलांच्या अनुषंगाने धोरण ठरविण्याकरिता सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत केली होती. सदर समितीत मुख्य अभियंता, जलसंपदा, कोकण विभाग, मुंबई, मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास मंडळ, मुंबई व मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, पुणे यांचा समावेश होता. सदर समितीने संदर्भाधीन क्र. २ अन्वये समितीचा अहवाल शासनास सादर केला आहे. सदर समितीचा अहवाल दिनांक ०६जून,२०२२ रोजीच्या मंत्रीमंडळ बैठकीत सादर करण्यात आला असता त्यास मंत्रीमंडळाने मान्यता दिली आहे. मंत्रीमंडळाने मान्यता दिल्यानुसार पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबनिहाय दरसूचीमध्ये होणाऱ्या बदलांच्या अनुषंगाने शासनाचे धोरण ठरविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय-

पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबनिहाय दरसूचीमध्ये होणाऱ्या बदलांच्या अनुषंगाने सदर धोरण पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग व नगर विकास विभागांतर्गत अमृत व नगरोत्थान कार्यक्रमांतर्गतच्या

योजनांसाठी असलेल्या निविदांसाठी भावभिन्नता कलमाचा (Price Variation Clause) समावेश करणे व विशेष मदत (Special Relief) परिगणीत करणे यासाठी लागू राहिल.

अ) भावभिन्नता कलमाचा समावेश करणेबाबत-

- १) ज्या पाणी पुरवठा योजनांच्या कामांना संपूर्ण निधी उपलब्ध आहे व योजना पूर्ण करण्याचा कालावधी एक वर्षापेक्षा जास्त आहे अशा ग्रामीण नळ पाणी पुरवठा योजनांच्या निविदेमध्ये भावभिन्नता कलमाचा (Price Variation Clause) समावेश राहिल. सदर कलमाचा समावेश नगर विकास विभागामार्फत हाती घेण्यात येणा-या अमृत व नगरोत्थान योजनांसाठी सुध्दा लागू राहिल. या संदर्भात परिशिष्ट-अ मध्ये नमूद अटी व शर्ती लागू राहतील.
- २) ज्या कामांना संपूर्ण निधी उपलब्ध आहे व काम पूर्ण करण्याचा कालावधी एक वर्ष किंवा त्यापेक्षा कमी आहे अशा कामांमध्ये भावभिन्नता कलमाचा समावेश अनुज्ञेय राहणार नाही.
- ३) भावभिन्नता कलमाची अंमलबजावणी या शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून लागू राहिल.

ब) विशेष मदत (Special Relief) लागू करणेबाबत.

- १) ज्या योजनांच्या निविदांचा कार्यारंभ आदेश दिनांक ०१/११/२०२० चा व त्यानंतरचा आहे व ज्या योजनांच्या निविदा ह्या शासन निर्णयाच्या दिनांकापर्यंत सादर करण्यात आल्या आहेत अशा योजनांना उपरोक्त भाववाढीनुसार बाबनिहाय Special Relief देता येईल. सदर तरतूद नगर विकास विभागामार्फत हाती घेण्यात येणा-या अमृत व नगरोत्थान योजनांसाठी सुध्दा लागू राहिल.
- २) ज्या योजना दिनांक ०१/११/२०२० रोजी व त्यानंतर प्रगतीपथावर होत्या अशाच योजनांना उपरोक्त भाववाढीनुसार बाबनिहाय विशेष मदत (Special Relief) अनुज्ञेय राहिल.
- ३) ज्या योजना दिनांक ०१/११/२०२० पूर्वी मुदतीत पूर्ण झालेल्या आहेत किंवा ज्या योजना मुदतवाढ कालावधीत दिनांक ०१/११/२०२० पूर्वी पूर्ण झालेल्या आहेत अशा योजनांना उपरोक्त भाववाढीनुसार बाबनिहाय विशेष मदत (Special Relief) अनुज्ञेय राहणार नाही.
- ४) ज्या निविदा “असाधारण भाववाढ” विचारात घेऊन निविदा किंमतीपेक्षा जादा दराने मंजूर झालेल्या आहेत अशा निविदांना सदरील विशेष मदत (Special Relief) अनुज्ञेय राहणार नाही. मात्र, ज्या निविदांमध्ये असाधारण दरवाढ समाविष्ट झाली असली तरी यानंतर पुन्हा नवीन दरसूची प्रसिध्द झाली असल्यास पूर्वी समाविष्ट झालेली भाववाढ वजा करुन त्या निविदांना Special Relief देय राहिल.

- ५) ज्या निविदांमध्ये भावभिन्नता कलमाचा समावेश करण्यात आला असेल अशा निविदांमध्ये विशेष मदत (Special Relief) अनुज्ञेय राहणार नाही.
- ६) जिल्हा परिषद / स्थानिक स्वराज्य संस्थामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांना “असाधारण भाववाढ” व “भावभिन्नता” अनुज्ञेय करतांना त्यास महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणामार्फत प्रमाणित करणे आवश्यक राहिल.
- ७) स्टील, स्ट्रक्चरल स्टील, CI / DI pipes, MS pipes , HDPE / PVC pipes या बाबींसाठी बाजारभाव दरमहा दिनांक ३१/१०/२०२० पासून निश्चित करण्यासाठी महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणामार्फत तांत्रिक समिती गठीत करण्यात येईल. सदर समितीने उपरोक्त बाबींचे दर दरमहा प्रकाशित केलेल्या बाजारभावानुसार बाबनिहाय निश्चित केल्याप्रमाणे Special Relief अनुज्ञेय राहिल. या योजनांच्या निविदा कालावधीसाठी विशेष मदत (Special Relief) वर नमूद केलेल्या प्रत्येक बाबींसाठी खालीलप्रमाणे परिगणित करण्यात यावी.

विशेष मदत (Special Relief) = $Q (R_1 - R_0)$

Q = Quantity

R_1 = ज्या महिन्यात उपरोक्त बाबी विकत घेतल्या/ वापरल्या त्या महिन्यासाठी तांत्रिक समितीने प्रकाशित केलेला दर अथवा कंत्राटदारांने प्राप्त केलेल्या Purchase Voucher चा दर यापैकी कमी असलेला दर घेण्यात यावा.

R_0 = उपरोक्त बाबींच्या निविदा प्राप्तीच्या अगोदरच्या महिन्यातील दरसूचीचा दर/ तांत्रिक मान्यता अंदाजपत्रकातील दर अथवा तांत्रिक समितीने दिनांक ३१/१०/२०२० रोजी निश्चित केलेला दर अथवा स्वीकृत निविदेचा दर यापैकी जास्त असलेला दर विचारात घेणे यावा.

उदाहरणार्थ-

लोखंड / पोलादासाठी

विशेष मदत (Special Relief) = $Q (R_1 - R_0)$

Q = Quantity in Tonnes

R_1 = ज्या महिन्यात लोखंड विकत घेतले/ वापरले त्या महिन्यासाठी तांत्रिक समितीने प्रकाशित केलेला दर अथवा कंत्राटदारांने प्राप्त केलेल्या Purchase Voucher चा दर यापैकी कमी असलेला दर घेण्यात यावा.

R_0 = निविदा प्राप्तीच्या अगोदरच्या महिन्यातील दरसूचीचा दर/ तांत्रिक मान्यता अंदाजपत्रकातील दर अथवा तांत्रिक समितीने दिनांक ३१/१०/२०२० रोजी निश्चित केलेला दर अथवा स्वीकृत निविदेचा दर यापैकी जास्त असलेला दर विचारात घेणे यावा.

- ८) ठेकेदाराच्या चुकीमुळे कामे पूर्ण करण्यास विलंब झाला असल्यास त्या कामांना विशेष मदत (Special Relief) अनुज्ञेय राहणार नाही.

- ९) ज्या कामांची गुणवत्ता निविदेनुसार आहे, त्या कामांनाच विशेष मदत (Special Relief) अनुज्ञेय राहिल.
- १०) एखाद्या कामासाठी सदरील विशेष भाववाढ मंजूर करतांना संबंधित कामाच्या संदर्भाने क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांनी / शासनाने / लवादाने / न्यायालयाने / दावा समिती इत्यादींनी असाधारण (Abnormal) भाववाढीच्या अनुषंगाने मंजूर केलेले दावे (Claims) विचारात घेऊन संबंधित कामासाठी अशा दाव्यांपोटी अदा केलेली रक्कम वजा करूनच सदरील विशेष मदत (Special Relief) मंजूर करावी.
- ११) असाधारण (Abnormal) भाववाढीच्या अनुषंगाने देण्यात येणाऱ्या विशेष मदतीचे देयक (Special Relief) अदा करण्यापूर्वी कंत्राटदाराकडून बॉन्डपेपरवर खालीलप्रमाणे लेखी अभिवचन (Undertaking) घेण्यात यावे :-

हमीपत्राचा नमुना

- “मी/आम्ही, मे -----महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणास / महानगरपालिका/ जिल्हा परिषद/नगरपरिषदेस हमी देतो की, ----- कामाच्या कंत्राटामध्ये महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाने/ महानगरपालिका/ जिल्हा परिषद/ नगर परिषदेस विशेष स्वरूपात जी भाववाढ देऊ केली आहे त्याबाबतच्या देय रक्कमेबाबत नंतरच्या तपासणीत / लेखापरीक्षणात जर जादा प्रदान झाल्याचे आढळून आले तर ती जादा प्रदानाची रक्कम, मागणी केलेल्या दिनांकापासून १५ दिवसात महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणास/ महानगरपालिका/ जिल्हा परिषदेस/नगरपरिषदेस परत करण्याची आम्ही मान्य करतो.”
- १२) सदरील विशेष मदत (Special Relief) अदा केल्यामुळे होणारा जास्तीचा खर्च हा संबंधित कामावर खर्ची टाकण्यात यावा व तो वेगळा दर्शविण्यात यावा.
- १३) ज्या कामांच्या निविदेमध्ये भाववाढ कलमाची तरतूद नाही परंतु कंत्राटदाराची कोणतीही चूक नसताना कालमर्यादा वाढविण्यात आलेली आहे अशा प्रकरणांमध्ये, उपरोक्त नमुद केल्यानुसार विशेष भाववाढ विशेष मदत (Special Relief) देता येईल. ठेकेदाराच्या चुकीमुळे कामे पूर्ण करण्यास विलंब झाला असल्यास त्या कामांना विशेष मदत (Special Relief) देय राहणार नाही.
- १४) मुद्दा क्र.७ येथे नमूद केलेल्या बाबींसाठी बाजारभाव निश्चितीकरिता तांत्रिक समितीचे गठन करण्याबाबतचे आदेश तसेच “विशेष मदत” (Special Relief) देण्याच्या कार्यपध्दतीबाबत स्वतंत्र आदेश निर्गमित करण्यात येईल.

सदर शासन निर्णय हा वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक २०६ /व्यय-३ दिनांक २७/०६/२०२२ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०६२९१८१००७११२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

RAJESH
SHALIGRAM
GOVIL

Digitally signed by RAJESH SHALIGRAM GOVIL
DN: cn=RAJESH SHALIGRAM GOVIL, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA,
ou=WATER SUPPLY AND SANITATION DEPARTMENT,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=c49410b221b8b72783a2a17afacbe77bf6
3a6b8f156e6a43387f1f1,
pseudoym=33A179E7AD16D30003C36A2A8EC88428
9CA18DA,
serialNumber=0ED8916DB86810B412543BA160KD0
F1297BEC3BC36A6B8A33D64272018, cn=RAJESH
SHALIGRAM GOVIL
Date: 2022.06.29 19:56:54 +05'30'

(राजेश गोविल)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उपमुख्यमंत्री महोदयांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. मा. राज्यमंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा. लोकसभा/ राज्यसभा सदस्य, महाराष्ट्र राज्य.
९. मा. विधानसभा/ विधानपरिषद सदस्य, महाराष्ट्र राज्य.
१०. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. सर्व विभागीय आयुक्त.
१३. सर्व जिल्हाधिकारी.
१४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
१५. सर्व महानगरपालिका आयुक्त.
१६. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉईंट, मुंबई.
१७. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, भूजल भवन, शिवाजीनगर, पुणे.
१८. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, पहिला मजला (दक्षिण कक्ष), सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१९. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).

२०. प्रादेशिक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (सर्व).
२१. अधीक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
२२. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व).
२३. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता).
२४. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखापरिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता).
२५. मुख्य लेखापरिक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई.
२६. सर्व मंत्रालयीन विभाग व त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व कार्यालये.
२७. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने.
२८. निवडनस्ती, कार्यासन पापु-०७, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

परिशिष्ट “अ”

निविदेच्या अटी व शर्तीमध्ये समाविष्ट करावयाचा भावभिन्नता कलम (Price Variation Clause)

PRICE VARIATION CLAUSE

If during the operative period of the contract as defined in condition (1) below, there shall be any variation in the Consumer Price Index (New Series) for Industrial workers for ----- Centre as per the Labour Gazette published by the Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra &/or in the Wholesale Price Index for all commodities prepared by the Office of Economic Adviser, Ministry of Industry, Govt. of India, or in the price of petrol/oil & lubricants & major construction materials like bitumen, cement, steel, various types of metal pipes etc, then subject to the other conditions mentioned below, price adjustment on account of

- i. Labour component
- ii. Material component
- iii. Petrol, oil & lubricant components
- iv Bitumen component
- v. HYSD & mild steel component
- vi. Cement component
- vii. CI & DI pipes component

Calculated as per the formula hereinafter appearing, shall be made. Apart from these, no other adjustment shall be made to the contract price for any reason whatsoever. Component percentage as given below is as of the total cost of work put to tender. Total of labour, material & POL components shall be 100 & other components shall be as per actuals.

- i) Labour component (K1) %
- ii) Material component (K2) %
- ii) Petrol, Oil & Lubricant components (K3) %
- iv) Bitumen component
- v) HYSD & mild steel component
- vi) Cement component
- vii) CI & DI pipes component

Note: if Cement, Steel, Bitumen, CI & DI pipes are supplied on Schedule-A, then respective component shall not be considered. Also, if particular component is not relevant, same shall be deleted.

1) Formula for Labour components:

$$V_1 = 0.85 P \times \frac{K_1}{100} \times \frac{L_1 - L_0}{L_0}$$

Where

V₁= Amount of price variation in Rupees to be allowed for labour component

P= Cost of work done during the quarter under consideration minus the cost of cement, HYSD & mild steel, bitumen, CI & DI pipes calculated at the basic star rates as applicable for the tender, consumed during the quarter under consideration.

K₁= Percentage of LABOUR component as indicated above.

L₀=Basic Consumer Price Index for ----- centre shall be average consumer price index for the preceding month in which the last date prescribed for receipt of tender falls.

L₁= Average Consumer Price Index for ----- centre for the quarter under consideration.

2) Formula for Materials components:

$$V_2 = 0.85 P \times \frac{K_2}{100} \times \frac{(M_1 - M_0)}{M_0}$$

Where

V₂ = Amount of price variation in Rupees to be allowed for material component

P= Same as worked out for labour component

K₂= Percentage of Material component as indicated above.

M₀ = Basic Wholesale Price Index shall be average wholesale price index for the preceding month in which the last date prescribed for receipt of tender falls.

M₁= Average Wholesale Price Index for the quarter under consideration.

3) Formula for petrol, oil & lubricant components:

$$V_3 = 0.85 P \times \frac{K_3}{100} \times \frac{(P_1 - P_0)}{P_0}$$

Where

V₃= Amount of price variation in Rupees to be allowed for POL component

P= Same as worked out for labour component

K₃= Percentage of petrol, oil & lubricant component as indicated above.

P₀ = Average Price of HSD at -----, during the preceding month in which the last date prescribed for receipt of tender falls,

P₁ Average Price of HSD at ----- during the quarter under consideration.

4) Formula for Bitumen Component:

$$V_4 = Q_B (B_1 - B_0)$$

Where

V₄= Amount of price variation in Rupees to be allowed for bitumen component

Q_B = Quantity of bitumen (Grade) in Metric Tonnes used in the permanent works & approved enabling works during the quarter under consideration.

B₁= Current, average ex-refinery price per metric tonne of bitumen (Grade) under consideration excluding Goods & services Tax during the quarter under consideration

B_0 = Basic rate of bitumen in Rupees per metric tonne as considered for working out value of P or average ex-refinery price in Rupees per metric tonne excluding Goods & services Tax of bitumen for the grade of bitumen under consideration during prevailing preceding the month in which the last date prescribed for receipt of tender falls whichever is higher.

5) Formula for HYSD & mild steel component:

$$V_5 = S_0 \times \frac{(S_{I1} - S_{I0})}{S_{I0}} \times T$$

Where

V_5 = Amount of price variation in Rupees to be allowed for HYSD/mild steel component
 S_0 = Basic rate of HYSD/mild steel in rupees per metric tonne excluding GST as considered for working out value of P.

S_{I1} = Average Steel Index as per RBI Bulletin during the quarter under consideration.

S_{I0} = Average of Steel Index as per RBI Bulletin for the preceding month in which the last date prescribed for receipt of tender falls.

T = Tonnage of steel used in the permanent works for the quarter under consideration.

6) Formula for cement component:

$$V_6 = \left\{ \frac{C_0(C_{I1} - C_{I0})}{C_{I0}} \right\} T$$

Where

V_6 = Amount of price escalation in Rupees to be allowed for cement component

C_0 = Basic rate of cement in rupees per metric tonne excluding GST as considered for working out value of P.

C_{I1} = Average Cement Index published in the RBI Bulletin for the quarter under consideration.

C_{I0} = Average of Cement Index published in the RBI Bulletin for the preceding the month in which the last date prescribed for receipt of tender falls.

T = Tonnage of cement used in the permanent works for the quarter under consideration.

7) Formula for CI/DI pipe Component:

$$V_7 = Q_d \times (D_1 - D_0)$$

Where

V_7 = Amount of price escalation in Rupees to be allowed for CI/DI pipe component.

D_0 = Pig iron basic price in Rupees per tonne excluding GST considered for working out value of P.

D_1 = Average pig iron price in Rupees per tonne during the quarter under consideration (Published by the Institute of Indian foundrymen)

Q_d = Tonnage of CI/DI pipes used the works during the quarter under consideration.

The following conditions shall prevail:

i) The operative period of the contract shall mean the period commencing from the date of the work order issued to the contractor & ending on the date on which the time allowed for the completion of work specified in the contract for work expires, taking into considering the extension of time, if any, for completion of the work granted by Engineer under the relevant clauses of the Conditions of Contract in cases other than those where such extension is necessitated on account of default of the contractor. The decision of Engineer as regards the Operative period of the contract shall be final & binding on the contractor. Where any compensation for liquidated damages is levied on the contractor on account of delay in completion or inadequate progress under the relevant contract provisions, the price adjustment amount for the balance of work from the date of levy of such compensation shall be worked out by pegging the indices $L_1, M_2, P_1, B_1, S_1, C_1, D_1$ to levels corresponding to the date from which such compensation is levied.

ii) This price variation clause shall be applicable to all contracts in B1, B2 and SBD forms but shall not apply to piece works. The price variation shall be determined during each quarter as per formula given above in this clause.

iii) Price variation under this clause shall not be payable for the extra items required to be executed during the completion of the work & also on the excess quantities of items payable under the provision of Clause 41/37/38 of the contract form B1/B2/SBD respectively. Since the rates payable for the extra items or the extra quantities under Clause 41/37/38 are to be fixed as per the current DSR or as mutually agreed to yearly revision till completion of such work. In other words, when the completion/execution of extra items as well as extra quantities under Clause 41/37/38 of the Contract Form B1/B2/SBD extends beyond the operative date of the DSR, then rates payable for the same beyond that date shall be revised with reference to the current DSR prevalent at that time on year to year basis or revised in accordance with mutual agreement thereon, as provided for in the contract, whichever is less

iv) This clause is operative both ways i.e. if the price variation as calculated above is on the plus side, payment on account of the price variation shall be allowed to the contractor & if it is on the negative side, implementing agency shall be entitled to recover the same from the contractor & the amount shall be deductible from any amounts due & payable under the contract.

v) To the extent that full compensation for any rise or fall in costs to the contractor is not entirely covered by the provisions of this or other clauses in the contract, the unit rate & price included in the contract shall be deemed to include amount to cover the contingency of such other actual rise or fall in costs.

vi) Calculation for working out escalation payment on account of material, labour & POL will be restricted to 2 digits only.

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागांतर्गत
राबविण्यात येणा-या ग्रामीण नळ पाणी पुरवठा
योजनांच्या पाणी आरक्षणाबाबत

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो-२०२२/प्र.क्र. ३७/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत संकुल,
लोकमान्य टिळक मार्ग, क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, नवीन मंत्रालय इमारत, मुंबई ४०० ००९

तारीख: १४ जुलै, २०२२

वाचा -

- १) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो-१११८/ प्र.क्र.९२/पापु-०७, दिनांक ०७/०५/२०१६
- २) शासन निर्णय क्रमांक: मुपेयो - २०१७/ प्र.क्र.९१/पापु-१९, दिनांक १६/०९/२०१७
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: बिसिआ - २०१७/(३५५/१७) सिं.व्य.(धो) दिनांक ३०/०१/२०१८
- ४) शासन निर्णय क्रमांक: बिसिआ - २०२०/(३५५/२०१७) सिं.व्य.(धो) दिनांक १६/०३/२०२०
- ५) शासन निर्णय क्रमांक: जजीमि - २०१९/ प्र.क्र.१३८/पापु-१०(०७), दिनांक ०४/०९/२०२०

प्रस्तावना -

ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी जलसंपदा विभागाच्या अखत्यारितील पाणी साठ्यांचे स्रोत म्हणून वापर करावयाचा असल्यास, त्याकरिता सदर विभागाकडील पाणी आरक्षणाच्या मंजूरीची आवश्यकता राहणार नाही असा निर्णय मंत्रीमंडळाच्या दिनांक १९/०७/२०१८ च्या बैठकीत घेण्यात आला होता. या निर्णयाच्या अनुषंगाने विभागाकडून दिनांक ०८/०८/२०१८ रोजी शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला आहे. सदर शासन निर्णयान्वये पाणी पुरवठा विभागांतर्गत राबविण्यात येणा-या राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम, जलस्वराज्य व मुख्यमंत्री ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाकरिता जलसंपदा विभागाच्या अखत्यारितील पाणी आरक्षणाच्या पूर्वमंजूरीची आवश्यकता राहणार नाही असा निर्णय घेण्यात आला आहे. सद्यस्थितीत केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल हा कार्यक्रम जल जीवन मिशनमध्ये समाविष्ट केला आहे. सबब राज्यात केंद्र शासन पुरस्कृत जल जीवन मिशन ही नळ पाणी पुरवठा योजना राबविण्यात येत असून सन २०२४ पर्यंत ग्रामीण भागातील सर्व कुटुंबाना ५५ LPCD दराने पाणी पुरवठा करण्याचे उद्दिष्ट्य आहे. त्यामुळे या विभागांतर्गत राबविण्यात येणा-या जलस्वराज्य व मुख्यमंत्री ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम यासोबतच जल जीवन मिशन या कार्यक्रमाकरिता ही जलसंपदा विभागाच्या अखत्यारितील पाणी आरक्षणाच्या पूर्वमंजूरीची आवश्यकता राहणार नाही, अशा सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय -

प्रस्तावनेत नमूद केलेली वस्तुस्थिती विचारात घेऊन पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागांतर्गत राबविण्यात येणा-या जलस्वराज्य प्रकल्प, मुख्यमंत्री ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम यासोबतच जल जीवन

मिशन या कार्यक्रमांतर्गत राबविण्यात येणा-या पाणी पुरवठा योजनांकरिता ही जलसंपदा विभागाच्या अखत्यारितील पाणी आरक्षणाच्या पूर्वमंजूरीची आवश्यकता राहणार नाही.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०७१४९३२३२८४६२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**RAJKUNWAR
SANDIP
DAFALE**

Digitally signed by RAJKUNWAR SANDIP
DAFALE
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=WATER SUPPLY DEPARTMENT,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=167e8b26eccbbbcde7d04cf4bc
ee02de76e94a47ad503e5395e4b725998c3c
, cn=RAJKUNWAR SANDIP DAFALE
Date: 2022.07.14 15:26:22 +05'30'

(राजकुंवर डफळे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४. प्रधान सचिव (जलसंपदा), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. सचिव (जसंव्य व लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
६. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
७. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, भूजल भवन, शिवाजीनगर, पुणे.
८. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
९. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
१०. मुख्य अभियंता/ अधिक्षक अभियंता/ कार्यकारी अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
११. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व).
१२. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व सह सचिव, उप सचिव, अवर सचिव, कार्यासन अधिकारी.
१३. निवडनस्ती (कार्यासन, पापु-०७).

जल जीवन मिशन अंतर्गत ग्रामीण
पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या जिल्हा
परिषद स्तरावरील निविदा
स्वीकृतीबाबत

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: जजीमि-२०२२/प्र.क्र. ८१/पापु १०
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय संकुल,
क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई
तारीख: २७ जुलै, २०२२

वाचा-

१. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र.जजमि २०१९/ प्र.क्र.१३८/ पापु १०(०७), दि.०४.०९.२०२०
२. शासन परिपत्रक समक्रमांक दि.०२.०५.२०२२

शासन परिपत्रक-

राज्यात जल जीवन मिशन अंतर्गत जिल्हा परिषद स्तरावरील योजना मंजूरीतील विलंब टाळण्यासाठी विशेष बाब म्हणून दि.३०.०६.२०२२ पर्यंत जल जीवन मिशन योजनेंतर्गत प्राप्त निविदांची किंमत, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाने निर्गमित केलेल्या माहे मार्च २०२२ मधील सुधारीत दरसुचीएवढ्या किंवा त्यापेक्षा कमी दराच्या मर्यादेत असेल तर विभागाच्या १५ टक्के प्रशासकीय खर्चाच्या अधिकारांच्या मर्यादेत, निविदांची स्वीकृती मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद) यांच्या स्तरावर करण्यात यावी अशा सूचना या विभागाच्या संदर्भिय क्र.२ दि.०२.०५.२०२२ रोजीच्या शासन परिपत्रकान्वये देण्यात आल्या होत्या.

राज्यात जलजीवन मिशन केंद्र शासनाने निश्चित केलेल्या मुदतीत जलद गतीने राबविण्याकरीता योजनांना प्रशासकीय मान्यता, निविदा स्वीकृती होऊन कामे तातडीने सुरू होणे गरजेचे आहे. जिल्हा परिषद स्तरावरील योजनांच्या निविदा प्रक्रीयेमध्ये योजना मंजूरीचे स्तर वाढल्याने योजना मंजूरीस विलंब होतो. सदर विलंब टाळण्याकरीता या विभागाच्या संदर्भिय क्र.२

दि.०२.०५.२०२२ अन्वये मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना निविदा स्वीकृतीबाबत दिलेल्या अधिकारांची मुदत दि.३१.१०.२०२२ पर्यंत वाढविण्यात येत आहे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०७२७१६५२३९३८२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**Saroj
Rajesh
Deshpande**

Digitally signed by Saroj Rajesh
Deshpande
DN: c=IN, o=Government Of
Maharashtra, ou=Water Supply And
Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=6a31a46110f5bc3d6fc7bdf1
d6619a227d04e20859a66b7faddf919
0ac096802, cn=Saroj Rajesh
Deshpande
Date: 2022.07.27 17:10:50 +05'30'

(सरोज देशपांडे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा. उप मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानसभा, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
४. मा. विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद, विधीमंडळ सचिवालय, मुंबई
५. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. मा. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. मा. प्रधान सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
८. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन (राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन), बेलापूर, नवी मुंबई.
९. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
१०. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, पुणे
११. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)

- १२.उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी (सर्व), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग,
मंत्रालय, मुंबई
- १३.मुख्य अभियंता/ अधिक्षक अभियंता/ कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
(सर्व)
- १४.प्रकल्प संचालक, जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १८ कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १९ निवडनस्ती -कार्यासन- पापु १०

पाणी पुरवठा व स्वच्छता योजनांसाठी
राबविण्यात येणा-या पाणी पुरवठा
योजनांच्या निविदेत अप्रत्याशित/
असाधारण भाववाढीसाठी विशेष मदत
देणेबाबत तांत्रिक समितीचे गठन व
कार्यपद्धती

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन आदेश क्रमांक: ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१२२/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत संकुल,
लोकमान्य टिळक मार्ग, क्रॉफर्ड मार्केट जवळ, नवीन मंत्रालय इमारत, मुंबई ४०० ००१
तारीख: ०५ ऑगस्ट २०२२

वाचा :-

१. शासन पत्र पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. ग्रापाधो-२०२२/प्र.क्र.३२/पापु-०७,
दिनांक २१/०४/ २०२२
२. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, प्रादेशिक विभाग, पुणे यांचे पत्र क्र.
जा.क्र.मुअ(पुणे)/तांशा-३/४५/दिनांक २७/०५/२०२२.
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक: ग्रापाधो-२०२१/प्र.क्र.१२२/
पापु-०७ दिनांक २९/०६/२०२२
४. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई यांचे पत्र क्र.जा.क्र.मजीप्रा/सस/
तांशा-१/८८७/दिनांक ०७/०७/२०२२

प्रस्तावना :-

पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबनिहाय दरसूचीमध्ये होणाऱ्या बदलांच्या अनुषंगाने पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग व नगर विकास विभागांतर्गत अमृत व नगरोत्थान कार्यक्रमांतर्गतच्या योजनांसाठी असलेल्या निविदांसाठी भावभिन्नता कलमाचा (Price Variation Clause) समावेश करणे व विशेष मदत (Special Relief) परिगणीत करणेबाबत संदर्भ क्र. ३ येथील शासन निर्णयान्वये सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. सदर शासन निर्णयातील तरतूदीनुसार पाणी पुरवठा व स्वच्छता योजनांसाठी राबविण्यात येणा-या पाणी पुरवठा योजनांच्या निविदेत अप्रत्याशित/असाधारण भाववाढीसाठी विशेष मदत देणेबाबत तांत्रिक समितीचे गठन व कार्यपद्धती ठरविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन आदेश -

प्रस्तावनेत नमूद केलेली वस्तुस्थिती विचारात घेऊन संदर्भ क्र. ४ येथील महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाने सादर केलेल्या प्रस्तावाच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे शासन आदेश लागू करण्यात येत आहे.

- १) Mild Steel, Structural Steel, C.I./D.I. pipes, M.S. pipes, HDPE pipes, PVC pipes या साहित्यांकरिता विशेष मदत (Special Relief) लागू राहिल.
- २) या साहित्यांचे तसेच Pig Iron चे दर निश्चित करण्यासाठी महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाच्या मध्यवर्ती कार्यालय स्तरावर पुढीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात यावी.

१.	संचालक (वित्त) महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, सिडको भवन, नवी मुंबई	सदस्य
२.	मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, पुणे	सदस्य
३.	अधिक्षक अभियंता (मुख्यालय) महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई	सदस्य सचिव

०२. समितीची कार्यकक्षा-

- अ) मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, पुणे यांनी पाणी पुरवठा योजनांच्या निविदेत अप्रत्याशित/ असाधारण भाववाढीसाठी विशेष मदत या बाबीशी निगडित साहित्यांच्या तसेच Pig Iron च्या बाबतईत बाजारभाव, नामांकित पुरवठादारांकडील दर, निर्देशांक इ. विचारात घेऊन दर निश्चित करावेत.
- ब) सदर समितीची बैठक प्रत्येक महिन्यात आयोजित करण्यात येईल. सदर बैठकीत मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, पुणे यांनी सदर दरांबाबतचे सादरीकरण करावे.
- क) सदर बैठकीत साहित्यांच्या दरांबाबत सविस्तर चर्चा होऊन विविध साहित्यांचे संबंधित महिन्यांसाठीचे दर सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांचेकडे मान्यतेसाठी शिफारस करावेत.
- ड) सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांच्या मान्यतेनंतर प्रत्येक महिन्यात साहित्यांच्या दरांबाबतचे परिपत्रक अधिक्षक अभियंता (मुख्यालय) महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांच्यामार्फत निर्गमित करण्यात येईल.

०३. अ) वरीलप्रमाणे महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण तांत्रिक समिती यांच्यामार्फत ठरविण्यात आलेले दर व कंत्राटदाराने प्राप्त केलेल्या साहित्यांचा Purchase voucher चा दर यापैकी कमी असलेला दर विचारात घ्यावा (R.)
- ब) ठेकेदाराने पुरवठा केलेल्या साहित्याची परिमाणे विचारात घ्यावी. (Q)
- क) निविदा प्राप्तीच्या अगोदरच्या महिन्यातील दरसूचीचा दर/तांत्रिक मान्यता अंदाजपत्रकातील दर अथवा तांत्रिक समितीने दिनांक ३१/१०/२०२० रोजी

निश्चित केलेला दर अथवा स्वीकृत निविदा दर यापैकी जास्त असलेला दर विचारात घ्यावा (R₀)

ड) वरील R₁, R₀ व Q विचारात घेऊन विशेष मदत=Q (R₁- R₀) या सूत्रानुसार परिगणित करण्यात यावी.

०४. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाकडील योजनांच्या बाबतीत विशेष मदत देण्यासंदर्भात प्रस्ताव क्षेत्रीय कार्यालयाने मुख्य अभियंता यांच्या कार्यालयास सादर करावा. मुख्य अभियंता यांच्या कार्यालयाने सदर प्रस्ताव संचालक (वित्त) यांच्यामार्फत सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांच्या कार्यालयाकडे निर्णयार्थ सादर करावा.

जिल्हा परिषदांकडील योजनांबाबत जिल्हा परिषदेने प्रस्ताव संबंधित अधीक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण यांच्याकडून प्रमाणित करून घ्यावे.

०५. विशेष मदत अदा करण्याचा प्रस्ताव सादर करताना ठेकेदारामार्फत खरेदी केलेल्या Purchase voucher ची प्रत तसेच Purchase voucher नुसार साहित्याची परिमाणे व दराची यादी तयार करून प्रस्तावासोबत अंतर्भूत असणे आवश्यक राहिल.

०६. तसेच नगर विकास विभागामार्फत हाती घेण्यात येणाऱ्या अमृत व नगरोत्थान योजनांसाठी सदर तरतूद लागू करताना याबाबतची आवश्यक कार्यवाही नगर विकास विभागाकडून करण्यात यावी.

सदर शासन आदेश महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२२०८०५१५४७२३७७२८ असा आहे. सदर शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

**RAJKUNWAR
SANDIP
DAFALE**

Digitally signed by RAJKUNWAR SANDIP
DAFALE
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=WATER SUPPLY DEPARTMENT,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=167e8b26eccbbcdcd7d04cf4bc
ee02de76e94a47ad503e5395e4b725998c3
c, cn=RAJKUNWAR SANDIP DAFALE
Date: 2022.08.05 17:26:16 +05'30'

(राजकुंवर डफळे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उपमुख्यमंत्री महोदयांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. विधानसभा/ विधानपरिषद सदस्य.
५. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
६. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
७. प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

८. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. सर्व विभागीय आयुक्त.
१०. सर्व जिल्हाधिकारी.
११. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
१२. सर्व महानगरपालिका आयुक्त.
१३. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, नरिमन पॉईंट, मुंबई.
१४. आयुक्त, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, भूजल भवन, शिवाजीनगर, पुणे.
१५. मिशन संचालक, जल जीवन मिशन, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, पहिला मजला (दक्षिण कक्षा), सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१६. अभियान संचालक, स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा.), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, मुंबई
१७. मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
१८. प्रादेशिक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा (सर्व).
१९. अधीक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
२०. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व).
२१. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता).
२२. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखापरिक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता).
२३. मुख्य लेखापरिक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई.
२४. सर्व मंत्रालयीन विभाग व त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व कार्यालये.
२५. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पयवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने.
२६. निवडनस्ती, कार्यासन पापु-०७, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.